

STRATEGIJA RAZVOJA VISOKOG OBRAZOVANJA I
NAUČNOISTRAŽIVAČKOG RADA ISLAMSKE ZAJEDNICE
U BOSNI I HERCEGOVINI U PERIODU OD 2014. DO 2024.

STRATEGIJA RAZVOJA VISOKOG OBRAZOVANJA I
NAUČNOISTRAŽIVAČKOG RADA ISLAMSKJE ZAJEDNICE
U BOSNI I HERCEGOVINI U PERIODU OD 2014. DO 2024.

Priradio: prof. dr. Nusret Isanović

Izdavač:

EL-KALEM

izdavački centar Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

www.elkalem.ba

Za izdavača: Mesud Smajić

Urednik: Mustafa Prljača

Lektor: Aida Krzić

Tehnički urednik: Nurko Karaman

Dizajn korice: Tarik Jesenković

Štampa: "Dobra knjiga", Sarajevo

Za štampariju: Izedin Šikalo

Sarajevo, 1437/2016. godine

ISLAMSKA ZAJEDNICA U BOSNI I HERCEGOVINI
RIJASET
Uprava za obrazovanje i nauku

STRATEGIJA RAZVOJA

**VISOKOG OBRAZOVANJA I NAUČNOISTRAŽIVAČKOG
RADA ISLAMSKE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI
U PERIODU OD 2014. DO 2024.**

Priredio:
prof. dr. Nusret Isanović

القلم
el-Kalem

Sarajevo, 2016.

Tim za izradu *Strategije*

Prof. dr. sc. Nusret Isanović, voditelj tima

Prof. dr. sc. Enes Karić

Prof. dr. sc. Hilmo Neimarlija

Prof. dr. sc. Muharem Štulanović

Prof. dr. sc. Enver Gicić

Prof. dr. sc. Izet Pehlić

Tim za izradu *Strategije razvoja visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u periodu od 2014. do 2024. godine* oformljen je Odlukom Reisu-l-uleme broj 03-03-1-1589/13.

SADRŽAJ

PREDGOVOR.....	9
UVOD.....	15
1. OSNOVNA NAČELA I POLAZIŠTA ZA IZRADU STRATEGIJE.....	19
1.1. POLAZIŠTA.....	19
1.2. NAČELA IZRADJE.....	20
2. VIZIJA.....	22
3. MISIJA.....	23
4. STRATEŠKE VRIJEDNOSTI.....	24
4.1. LJUDI.....	24
4.2. IDEJE.....	25
4.3. ETIČNOST.....	25
4.4. SARADNJA I SOLIDARNOST.....	26
4.5. IZVRSNOST.....	26
4.6. CJELOŽIVOTNO UČENJE.....	27
5. VISOKOŠKOLSKO OBRAZOVANJE I NAUČNO- -ISTRAŽIVAČKI RAD U ISLAMSKOJ ZAJEDNICI.....	29
5.1. FAKULTET ISLAMSКИH НАUKA U SARAJEVU.....	30
5.2. ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET U ZENICI.....	35
5.3. ISLAMSKI PEDAGOŠKI FAKULTET U BIHAĆU.....	40
5.4. FAKULTET ZA ISLAMSKE STUDIJE U NOVOM PAZARU.....	42
5.5. KOMPARATIVNI PRIKAZ STANJA NA VISOKOŠKOLSKIM USTANOVAMA.....	46
5.5.1. FAKULTETSKA NASTAVA I STUDENTI.....	46
5.5.2. PROSTORNI I INFRASTRUKTURNI KAPACITETI.....	51
5.5.3. BIBLIOTEKE.....	53
5.5.4. NAUČNOISTRAŽIVAČKI RAD I IZDAVAŠTVO.....	54

5.6. GAZI HUSREV-BEGOVA BIBLIOTEKA U SARAJEVU.....	55
5.7. INSTITUT ZA ISLAMSKU TRADICIJU BOŠNJAKA.....	58
6. SWOT ANALIZA STANJA NA VISOKOŠKOLSKIM INSTITUCIJAMA ISLAMSKJE ZAJEDNICE	61
6.1. SWOT ANALIZA STANJA NA FAKULTETU ISLAMSKIH NAUKA U SARAJEVU	62
6.2. SWOT ANALIZA STANJA NA ISLAMSKOM PEDAGOŠKOM FAKULTETU U ZENICI	65
6.3. SWOT ANALIZA STANJA NA ISLAMSKOM PEDAGOŠKOM FAKULTETU U BIHAĆU.....	69
6.4. SWOT ANALIZA STANJA NA FAKULTETU ZA ISLAMSKJE STUDIJE U NOVOM PAZARU	71
6.5. KOMPARATIVNA SWOT ANALIZA VISOKOŠKOLSKIH INSTITUCIJA ISLAMSKJE ZEJEDNICE	74
7. STRATEŠKA OPREDJELJENJA.....	79
7.1. NASTAVA I STUDENTI	80
7.1.1. STRATEŠKI ZADATAK: USKLAĐIVANJE, TRANSFORMACIJA I RACIONALIZACIJA	82
7.1.2. STRATEŠKI ZADATAK: OSIGURANJE I KONTROLA KVALITETA.....	85
7.1.3. STRATEŠKI ZADATAK: RAZVOJ KONCEPTA CJELOŽIVOTNOG UČENJA	86
7.1.4. STRATEŠKI ZADATAK: PRIMJENA BINARNOG MODELA STUDIJA I RAZVOJ STRUKOVNIH STUDIJA	88
7.1.5. STRATEŠKI ZADATAK: MOBILNOST STUDENATA I NASTAVNIKA	90
7.2. NAUČNOISTRAŽIVAČKI RAD.....	92
7.2.1. STRATEŠKI ZADATAK: KONVERGENCIJA VISOKOG OBRAZOVANJA I NAUČNOISTRAŽIVAČKOG RADA	94
7.2.2. STRATEŠKI ZADATAK: PODRŠKA NAUCI I NAUČNOISTRAŽIVAČKOM RADU	95
7.3. AKADEMSKA SARADNJA AD INTRA I AD EXTRA	95
7.3.1. STRATEŠKI ZADATAK: SARADNJA VISOKOŠKOLSKIH I NAUČNOISTRAŽIVAČKIH SA OSTALIM INSTITUCIJAMA I ORGANIMA ISLAMSKJE ZAJEDNICE	97

7.3.2. STRATEŠKI ZADATAK: MEĐUSOBNA SARADNJA VISOKOŠKOLSKIH I NAUČNOISTRAŽIVAČKIH INSTITUCIJA	98
7.3.3. STRATEŠKI ZADATAK: FORMIRANJE SENATA VISOKOŠKOLSKIH I NAUČNOISTRAŽIVAČKIH INSTITUCIJA IZ	99
7.4. RAZVOJ VISOKOG OBRAZOVANJA I OSNIVANJE NOVIH INSTITUCIJA.....	100
7.4.1. STRATEŠKI ZADATAK: OSNIVANJE DEPARTAMENTA ISLAMSKIH STUDIJA NA ENGLLESKOM I ARAPSKOM JEZIKU (DEPARTMENT OF ISLAMIC STUDIES)	101
7.4.2. STRATEŠKI ZADATAK: OSNIVANJE STUDIJA ZA EKOLOGIJU I TURIZAM.....	102
7.4.3. STRATEŠKI ZADATAK: POKRETANJE STUDIJA ZA OBRAZOVANJE IMAMA.....	105
7.4.4. STRATEŠKI ZADATAK: UVOĐENJE SISTEMA E-UČENJE (E-LEARNING)	107
7.4.5. STRATEŠKI ZADATAK: OSNIVANJE UNIVERZITETA ISLAMSKE ZAJEDNICE.....	108
7.4.6. STRATEŠKI ZADATAK: POKRETANJE PROCEDURE I IMENOVANJE POVJERENSTVA	112
7.4.7. STRATEŠKI ZADATAK: OSNIVANJE FONDACIJE UNIVERZITETA	113
7.4.8. STRATEŠKI ZADATAK: IZRADA IDEJNOG PROJEKTA UNIVERZITETSKOG KOMPLEKSA	114
7.4.9. STRATEŠKI ZADATAK: OSNIVANJE INSTITUTA ZA PEDAGOŠKA ISTRAŽIVANJA.....	115
7.4.10. OSNIVANJE INSTITUTA ZA RELIGIJSKA I DRUŠTVENA ISTRAŽIVANJA.....	118
7.4.11. FORMIRANJE ARHIVA ISLAMSKE ZAJEDNICE U BiH	118
7.5. IZDAVAŠTVO I BIBLIOTEKA	119
7.5.1. IZDAVAŠTVO	120
7.5.1.1. STRATEŠKI ZADATAK: POKRETANJE NOVIH I PODRŠKA POSTOJEĆIM NAUČNIM I STRUČNIM ČASOPISIMA	121
7.5.2. BIBLIOTEKE I BIBLIOTEČKA GRAĐA.....	122
7.5.2.1. STRATEŠKI ZADATAK: RAZVOJ FAKULTETSKIH BIBLIOTEKA	122
7.5.2.2. STRATEŠKI ZADATAK: FORMIRANJE BIBLIOTEKE UNIVERZITETSKOG TIPA	124

7.5.2.3. STRATEŠKI ZADATAK: BIBLIOTEČKO-INFORMACIONI CENTAR (BIC)	125
7.5.2.4. STRATEŠKI ZADATAK: BIBLIOTEČKO-INFORMACIONI SISTEM (BIS).....	126

PREDGOVOR

Naša (institucionalna) obrazovna ishodišta vezana su za medresu koja po svojoj matričnoj kurikularnoj strukturi nije bila srednja škola već učilište koje je nastalo iz instuicije znanja kao cjeline, znanja kao osnove duhovnog vertikaliteta čovjeka te iz imanentne joj ideje njegove svetosti, dostojanstva i nepovredivosti bilo kojom formom banalne svjetovnosti. Ovakvo znanje je ozbiljivo tek na stupnju onoga što mi danas nazivamo visokim obrazovanjem. Naročit znak tome jeste Gazi Husrev-begova medresa, najizvjesnije ishodište naše institucionalne obrazovanosti, koja je 1537. godine zasnovana kao visoko učilište u Bosni. Zahvaljujući njoj naša prošlost je još bilonosna, nije sva prošla i zaboravom opustošena. Kroz nju nam još dolazi ponešto od onoga što je sadašnje, nadamo se i buduće, u našoj prošlosti i s njom se čuva ona tanka ali nikad prekinuta linija naše povijesti obrazovanja u kojoj se združuju dimenzije bilog, sadašnjeg i budućeg i stapaju horizonti vremenog i bezvremenog te čine cjelinu. Stoga, njoj svi mnogo dugujemo, mnogo više nego što doseže naša svijest o njenom značaju za naš duhovni, kulturni i obrazovni identitet. Osim toga, u njoj je naviješćena ideja visokog obrazovanja u Bosni, sabrane duhovne moći za njena prva konkretna oformljenja i relevantnija ostvarenja. U njoj također počivaju i, do danas još dovoljno mjerodavno neprepoznavane i nesagledavane, daleke osnove univerziteta u našoj zemlji.

No, povijest modernog visokog obrazovanja Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini prepoznatljivo je nagoviještena osnivanjem Više islamske šeriatsko-teološke škole 1935. godine. Njen vijek trajanja bio je kratak, tek desetak godina - prestala je sa radom 1945. godine tako da do 1977. godine, kada

je osnovan Islamski teološki fakultet u Sarajevu, nije bilo nijedne visoke islamske obrazovne institucije kod nas. Osnivanjem Islamskog teološkog fakulteta u Sarajevu, danas Fakulteta islamskih nauka, naše visoko islamsko obrazovanje dobiva svoj savremeni karakter i osebujan intelektualni izraz. Potkraj prošlog i početka ovog stoljeća osnovana su još tri fakulteta, prvobitno islamske pedagoške akademije, tako da Islamska zajednica danas, pored Fakulteta islamskih nauka, ima još dva fakulteta u Bosni i Hercegovini, Islamski pedagoški fakultet u Zenici (1993.) i Islamski pedagoški fakultet u Bihaću (1995.), te Fakultet za islamske studije u Novom Pazaru (2001.). Ove visokoškolske institucije nisu nastale iz nekog zrelog projektnog apriorija ili usredsređene institucionalne volje tadašnje Islamske zajednice, vođene vizijom i zajedničkim ciljem. One nisu nastale ni iz njenog zajedničkog osjećaja za vlastite opće potrebe i potrebe muslimanskih vjernika u promijenjenim povijesnim i društveno-političkim okolnostima. One su djelo svijesti iz zona institucionalne rubnosti nastale iz situacije fragmenta i, u tom času probuđenog, "lokalnog" senzibiliteta za promijenjene okolnosti i njihove nove akademske i religijsko-obrazovne potrebe.

Iako je Islamska zajednica bila njihov formalni osnivač i nominalni objedinitelj, ona nije stvarno, iz jednog središta, upravljala ovim fakultetima, niti je imala neposredne uvide i dovoljnu kontrolu nad njihovim radom. Budući da tada ni sama nije imala jasno definirane ciljeve i viziju razvoja svog visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada koji bi bili zasnovani na jedinstvenom strateškom projekiranju, ona nije učestvovala u osmišljenom planiranju razvoja ovih institucija, određivanju njihove matrične akademske naravi, profila i programske strukture, pravaca i sadržajnih dosega njihovog razvoja. Stoga u njima i nisu mogle biti odražene njene strateški prepoznate potrebe i definirani interesi u području obrazovanja i naučnoistraživačkog rada. Od svog osnivanja do danas, ove institucije,

uključujući i Fakultet islamskih nauka, bile su uglavnom okrenute sebi i egzistirale su u međusobnoj odvojenosti, bez bilo kakve konzistentne institucionalne saradnje i čvršće povezanosti. Ono što je bilo na djelu jeste fragmentiran, diseminiran i nefunkcionalan, više podrazumijevajući nego realno postojeći prostor visokog obrazovanja Islamske zajednice, bez zajedničkog središta, institucionalnog okvira, vizije razvoja i strategije djelovanja.

Stoga se strateško planiranje razvoja visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada nadavalo krajnje urgentnim i nužno potrebnim. Ovu potrebu je prepoznao i za nju pokazao primjerenom osjetljivost novi saziv Rijaset Islamske zajednice na čelu sa reisu-l-ulemom Husejn-ef. Kavazovićem te je donio Odluku o izradi Strategije razvoja visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini za period od 2014. do 2024. godine.

Na temelju Odluke Rijaset Reisu-l-ulema je imenovao tim za izradu Strategije, a činili su ga predstavnici sva četiri fakulteta Islamske zajednice. Izradom Strategije Rijaset Islamske zajednice je ponajprije želio identificirati i razvidnije prepoznati mogućnosti i potrebe Islamske zajednice i bosanskohercegovačkih muslimana u području visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada u novom dobu, dugoročnije definirati glavne strateške ciljeve i pravce razvoja radi ispunjenja svojih obrazovnih i naučnoistraživačkih zadaća, ostvarenja svoje misije i postizanja svoje vizije.

Osim odgovora na vlastite potrebe i nove mogućnosti, nužnost izrade Strategije visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada potaknuta je dubokim promjenama u svijetu, naročito muslimanskom, koje su se snažno reflektirale i na našu bosanskohercegovačku stvarnost u kojoj je uloga religije promijenjena i ona danas zauzima značajnije mjesto nego što ga je imala nekoliko desetljeća ranije. Njena izrada je potaknuta i velikim recentnim izazovima pred kojim se nalazi islam, Islamska za-

jednica i bosanskohercegovački muslimani. Izrada Strategije je također određena evidentnim socijalnim, ekonomskim, kulturnim, demografskim i, naročito, duhovnim i obrazovnim promjenama koje su se u posljednjim desetljećima dogodile u Evropi, Bosni i Hercegovini i njenom neposrednom okruženju.

Osim toga, naša zemlja je prihvatila primjenu Bolonjskih principa u visokom obrazovanju potpisivanjem “bolonjskog dokumenta” u Berlinu 16. 9. 2003. godine. Time je ušla u red evropskih zemalja koje su se obavezale da će do 2010. godine ispuniti uslove za potpuni prelazak na *bolonjski način* studija. Okvirnim Zakonom o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, koji je stupio na snagu 7. 8. 2007. godine, osiguran je zakonski okvir za provođenje reforme visokog obrazovanja prema Bolonjskoj deklaraciji i, u vezi s tim, građenje *European Higher Education Area* (EHEA), što također obavezuje i institucije visokog obrazovanja Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i pred njih postavlja zahtjev za stanovitom vlastitom transformacijom i prihvatanjem Bolonjskih principa.

Ove, značajno promijenjene, okolnosti postavljaju nove izazove, pobuđuju zabrinutost i zovu višoj odgovornosti, te zahtijevaju dugoročnije planiranje i promišljanje o mjestu visokog obrazovanja i nauke ne samo u našem društvu nego i u Islamskoj zajednici koja je, po prirodi svoje duhovne uloge i osnovne misije, pozvana na budnije bdijenje i mjerodavnije odgovaranje na broje izazove, sadašnje i buduće.

Prije nego što se pristupilo izradi Strategije konsultirana je znatna predmetna literatura, proučen i analiziran velik broj dokumenata međunarodnog i lokalnog karaktera, što se prije svega odnosi na one dokumente koji tretiraju posljednju veliku reformu visokog obrazovanja u zapadnoj Evropi, poznatu kao Bolonjski proces. Također je analizirano više “klasičnih” i recentnih modela izrade strategije visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada. Tokom izrade Strategije obavljane su česte konsultacije sa značajnim brojem naučnika i stručnjaka za

strateško planiranje visokog obrazovanja, nauke i istraživačkog rada, sa profesorima naših islamskih fakulteta i drugih fakulteta društvenih i humanističkih nauka u Bosni i Hercegovini i zemljama regije. Konsultacije su nam omogućile da preciznije, utemeljenije i sa većim senzibilitetom za stvarne potrebe Islamske zajednice u području visokog obrazovanja i nauke definiramo neka strateški važna područja - što je, u konačnici, odraženo u samom tekstu Strategije. Rad na izradi Strategije bio je vremenski koncentriran i kontinuiran i trajao je više od jedne godine.

Prije nego je u cijelosti okončan rad na Strategiji, njena radna verzija je prezentirana širokom krugu intelektualaca i članova akademske zajednice Islamske zajednice, a cilj je bio upoznati našu akademsku javnost sa sadržajem Strategije, pokrenuti otvorenu i kritički zasnovanu raspravu te čuti različite stavove i mišljenja o njoj. Strategija je prvo prezentirana u Vjerskoprosvjetnoj službi Rijaseta Islamske zajednice. Osim tadašnjeg rukovodioca Službe prof. dr. Amira Karića i njenih zaposlenika prezentaciji su prisustvovali dekani i prodekani naših islamskih fakulteta. Nacrt Strategije je potom, u elektronskoj formi, proslijeđen svim fakultetima na uvid kako bi se članovi njihovih nastavno-naučnih vijeća mogli upoznati s njenim sadržajem i pripremiti se za raspravu. Nakon što je završen ciklus prezentacija Strategije na sva četiri naša fakulteta, organizirano je 16. aprila 2014. savjetovanje o temi: *Razvoj odgojnih, obrazovnih i naučnih ustanova Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini 2014-2024.* na kojem su bili prisutni reis-u-ulema Husejn-ef. Kavazović, njegovi najbliži saradnici, muftije, glavni imami, rektori nekoliko javnih univerziteta u Bosni i Hercegovini, dekani, prodekani i profesori islamskih fakulteta, direktorica Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka, direktor Gazi Husrev-begove biblioteke te direktori i profesori medresa.

U drugom dijelu Savjetovanja održana je široka stručna rasprava o nacrtu Strategije. Primjedbe, sugestije, kritičke opaske

koje su upućene neposredno tokom rasprave ili koje su naknadno proslijeđene na adresu sekretara tima za njenu izradu, bile su pažljivo analizirane nakon čega su, kad god je za to postojao valjan razlog, uključivane u njen konačni tekst. Nakon što je rad na Strategiji u cijelosti bio završen, njena konačna verzija, prije nego što je usvojena, proslijeđena je svim članovima Rijasetu. Strategija visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u periodu od 2014. do 2024. godine usvojena je na sjednici Rijasetu održanoj u junu 2014. godine.

Na temelju ove Strategije, koja je prihvaćena od strane nadležnih tijela Islamske zajednice, Uprava za obrazovanje i nauku Rijasetu Islamske zajednice izradit će višedjelni akcioni plan za njenu realizaciju u narednih deset godina. Također će i svaki naš fakultet, Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka i Gazi Husrev-begova biblioteka razraditi one dijelove Strategije koji su u njihovom djelokrugu, identificirati strateške ciljeve na svom nivou djelovanja te oblikovati vlastiti akcioni plan za njenu provedbu.

Prof. dr. sc. Nusret Isanović

UVOD

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini nalazi se u takvom momentumu postojanja u kojem smatra svojim prioritetom i neodgodivom potrebom da razvoju obrazovanja, odgoja i nauke posveti znatno veću pažnju. Ona u njima prepoznaje nove mogućnosti i temeljnu vrijednost za osnaženje svog postojanja i savremenog funkcioniranja u modernom dobu i u integrirajućem evropskom prostoru kojem ona, zajedno sa našom zemljom i našim narodima, pripada. U svijetu stalnih promjena, dezorijentiranosti, nesigurnosti, novih prijetnji i izazova Islamska zajednica želi biti duhovno budnija, kulturno i socijalno osjetljivija. Ona također želi iznova posvijestiti svoju ulogu i odgovornost u modernom dobu, povećati osjetljivost za složenost svoje zadaće u vjerskom i duhovnom vođenju bosanskohercegovačkih muslimana koji, svojim dubokim etničkim korijenima i osebujnom kulturom, sasvim jasno svjedoče pripadanje biću Evrope i njeno doživljavanje kao svoje šire domovine.

Polazeći od svojih mogućnosti i potreba, Islamska zajednica će, u skladu sa općim intencijama u savremenom obrazovanju i mjerodavnom tradicijom islama koja seže sve do odgojno-obrazovnih naputaka Poslanika islama, a.s., svoj sistem obrazovanja graditi posredstvom koncepta cjeloživotnog učenja, čime se u konačnici žele osigurati pretpostavke za senzibilnije, savremenije, fleksibilnije i djelotvornije funkcioniranje.

Stoga, obrazovanju i nauci Islamska zajednica želi u narednom periodu posvetiti posebnu pažnju te se prema njima odnositi kao prema svojoj novoj šansi i svom posebnom dobru. U tom kontekstu ona želi prepoznatljivije definirati i urediti svoj prostor obrazovanja, osobito onaj akademski i snažnije doprinosti razvoju svog visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog

rada u skladu s vlastitim mogućnostima, interesima i potrebama. U tom smislu ona će strateški planirati svoje buduće aktivnosti i poduzeti neke promjene koje će znatnim dijelom biti inovativne, transformativne i razvojne.

Planirane aktivnosti bit će u funkciji ostvarenja sljedećih ciljeva:

- usmjeravanja obrazovnih i naučnoistraživačkih aktivnosti institucija visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada Islamske zajednice u prvom redu ka zadovoljenju vjerskih, duhovnih, odgojno-obrazovnih i kulturnih potreba muslimana i Islamske zajednice, njene organizacione strukture i tržišta rada. U tom pogledu visokoškolske i naučnoistraživačke institucije će prilagođavati i usklađivati svoje programe, planirati svoju djelatnost, funkcioniranje i budući razvoj;
- stjecanja pretpostavki za građenje vlastitog modela visokog obrazovanja, naročito u dimenziji vjerskih nauka i obrazovanja imama;
- uspostavljanja čvršće i kvalitetnije institucionalne saradnje među visokoškolskim institucijama kojima je osnivač Islamska zajednica. Ova saradnja će doprinijeti unapređenju nastavnih i istraživačkih procesa, kvalitetu studija i studijskih programa, ostvarenju veće efikasnosti i racionalnosti u korištenju resursa, stjecanju subjektiviteta visokog obrazovanja, povećanju društvene i akademske odgovornosti;
- izgradnje mehanizma za dosljedniju i ujednačeniju primjenu akademskih standarda, povećanje kvaliteta i relevantnosti obrazovanja i naučnoistraživačkog rada na visokoškolskim institucijama;
- kreiranja efikasnih mehanizama osavremenjavanja, restrukturiranja, upravljanja, podržavanja i finansiranja visokoškolskog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada s ciljem postizanja izvrsnosti;

- povećanja broja osoba sa završenim kvalitetnim visokim obrazovanjem na sva tri nivoa studija;
- znatnijeg funkcionalnog otvaranja (prema unutra i vani) te internacionalizacije visokog obrazovanja - uključujući mobilnost studenata, nastavnika, istraživača i administrativnog osoblja, što je opći trend u evropskom prostoru visokog obrazovanja;
- provođenja neophodnog restrukturiranja i osavremenjivanja, transformacije i funkcionalne racionalizacije studijskih programa, kadra i organizacijske strukture visokoškolskih institucija;
- osnivanja novih visokoobrazovnih i naučnoistraživačkih institucija za kojima se ukaže opravdana potreba;
- boljeg i efikasnijeg korištenja resursa visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija Islamske zajednice;
- izgradnje naučne i istraživačke kulture i društvene dostupnosti akademskog znanja;
- osposobljavanja visokoškolskih institucija da preuzmu ulogu glavnog aktera u kreiranju kvaliteta odgoja i obrazovanja u Islamskoj zajednici na svim nivoima, ponajprije tako što će dosezanjem visokog kvaliteta doktorskih studija djelovati na podizanju kvaliteta cjelokupnog sistema odgoja i obrazovanja.

Na ovim osnovama Islamska zajednica želi doprinijeti ostvarenju nove uloge svojih visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija u području obrazovanja, nauke i istraživanja te, posebno, osigurati njihovo neposrednije i prepoznatljivije učešće u strateškom planiranju svojih obaveza i ispunjenju svojih zadaća: vjerskih, duhovnih i humanih, društvenih i kulturnih. Na istim osnovama Islamska zajednica želi osnažiti svoju ulogu u vjerskom, duhovnom i moralnom odgoju i obrazovanju muslimana svih uzrasta i na svim nivoima, kao i u prepoznatljivijem misijskom djelovanju u džematima.

1. OSNOVNA NAČELA I POLAZIŠTA ZA IZRADU STRATEGIJE

1.1. Polazišta

Strategija razvoja visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada Islamske zajednice rađena je na uvažavanju univerzalnih načela islamske tradicije obrazovanja, iskustava visokoškolskih institucija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, komplementarnih evropskih i bosanskohercegovačkih iskustava univerzitetskog obrazovanja u području humanističkih i društvenih nauka te na uvažavanju osnovnih načela Bolonjske deklaracije i načela na kojima se formira Evropski prostor visokog obrazovanja (*European Higher Education Area*, EHEA) i Evropski istraživački prostor (*European Research Area*, ERA). To se posebno odnosi na:

- uvažavanje tradicionalnih i savremenih iskustava visokog obrazovanja;
- prihvatanje ideje *savremenog islamskog univerziteta* onako kako su je definirali najmjerodavniji muslimanski umovi i prvi put javno prezentirali 1977. godine na Prvoj svjetskoj konferenciji o islamskom obrazovanju u Mekki;
- uvažavanje komplementarnih ideja Humboldtovog modela univerziteta u čijem središtu su metode razumijevanja, opće duhovno obrazovanje i formiranje cjelovite osobe¹;

¹ Za razliku od Bolonjskog modela obrazovanja u čijem je središtu informacija, u Humboldtovom modelu obrazovanja u središtu je razumijevanje, stoga je u njemu odnos nastave, naučnih istraživanja i razumijevanja bila nosiva ideja. Težio je institucionalno, putem *živog* i *samosvršnog* zajedništva onih koji podučavaju i onih koji uče osigurati izgradnju *cjelovitih*, svestrano duhovno razvijenih, nadahnutih i ujedno čudorednih kreativnih osobnosti. Humboldtov model univerziteta prije svega teži omogućiti opšte duhovno obrazovanje i formiranje cjelovite osobe, što

- uvažavanje metoda provedbe novog evropskog modela studija, uporedivih kriterija i metodologija;
- prihvatanje sistema zasnovanog na tri obrazovna ciklusa: dodiplomskom, diplomskom - master i postdiplomskom - doktorskom;
- uvođenje ECTS sistema kao prikladnog sredstva u afirmiranju najšire razmjene studenata;
- afirmiranje mobilnosti studenata, nastavnika, naučnika, istraživača, administrativnog osoblja;
- afirmiranje saradnje u osiguravanju kvaliteta i kompetentnog odgovaranja na nove izazove visokom obrazovanju i naučnoistraživačkom radu.

1.2. Načela izrade

Kod izrade Strategije naročito su uvažena sljedeća načela:

- načelo cjelovitosti i duhovnog digniteta znanja;
- načelo korespondentnosti s interesima, potrebama i mogućnostima Islamske zajednice i njenih muslimanskih vjernika;
- načelo vjernosti mjerodavnoj tradiciji islamskog obrazovanja, posebno onoj u Bosni i Hercegovini,
- načelo etičnosti, izvrsnosti i odgovornosti;
- načelo promjene paradigme, što uključuje zamjenu impotentnih, neproaktivnih i nesavremenih modela obrazovanja novim, koji *pružaju model problema i rješenja*²;

---

je ponajprije moguće posredstvom kultivirajućih znanja iz filozofije, povijesti, religije, poezije i umjetnosti. (Vidi Ozren Žunec, Sveučilište i cjelina dogadanja, u: *Čemu obrazovanje* (priredio Damir Barbarić), Matica hrvatska, Zagreb, 2011, str. 67-84).

² Pojam paradigme ovdje se razumijeva prema: Thomas S. Kuhn, *Struktura znanstvenih revolucija*, Naklada Jesenski i Turk: Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 1999.

- načelo savremenosti, razvojnosti, pluriperspektivnosti i fleksibilnosti;
- načelo jedinstva modela studija na svim visokoškolskim institucijama Islamske zajednice, tj. jedinstveno trajanje svih ciklusa studija (3+2+3 ili 4+1+3);
- načelo kritičnosti, refleksivnosti i samopreispitivanja
- načelo otvorenosti, saradnje, integrativnosti i konvergencije;
- načelo postupnosti i konzistentnost u provedbi strategije;
- načelo sistemskog praćenja i vrednovanja rezultata provedbe strategije.

2. VIZIJA

2.1. Razvoj visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada Islamske zajednice u skladu sa njenom misijom, temeljnim potrebama i interesima, potrebama muslimana i bosanskohercegovačkog društva;

2.2. Transformacija Islamske zajednice u zajednicu znanja sposobnu da uspješno ispunjava svoje zadaće u modernom vremenu i da odgovara na izazove društva u stalnim promjenama;

2.3. Ulaganje u ljude i ideje, podržavanje saradnje, osnivanje novih institucija, afirmacija izvrsnosti i podržavanje studijskih programa i projekata koji neposredno doprinose razvoju Islamske zajednice, kvalitetu i punini vjerskog, duhovnog i kulturnog života muslimana u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Sloveniji, Sandžaku i dijaspori.

3. MISIJA

3.1. Visokoškolske institucije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini bit će posvećene razvoju i širenju znanjā koja su utemeljena na klasičnoj epistemološkoj matrici islama, na načelima njegove mjerodavne filozofije znanja i savremenim naučnim spoznajama;

3.2. Prioritet djelovanja visokoškolskih institucija Islamske zajednice jesu studenti za koje će se razvijati obrazovni programi koji će ih učiniti kompetentnim stručnjacima, naučnicima i istraživačima, odgovornim pojedincima sposobnim da doprinese razvoju Islamske zajednice, dobrobiti islama, muslimana i bosanskohercegovačkog društva;

3.3. Fleksibilnost visokog obrazovanja, njegovo prilagođavanje savremenim potrebama Islamske zajednice i njenog tržišta rada, interesima i potrebama muslimama i bosanskohercegovačkog društva;

3.4. Razvijanje kvaliteta u visokom obrazovanju i nauci, afirmiranje novih ideja, vizija, inovacija i izvrsnosti;

3.5. Saradnja i razmjena iskustava pojedinaca i institucija u području visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada.

4. STRATEŠKE VRIJEDNOSTI

Da bi ostavila svoje vizije i ispunila misiju u području visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada, Islamska zajednica će posebnu pažnju posvećivati sljedećim strateškim vrijednostima:

4.1. Ljudi

4.1.1. Rad u Islamskoj zajednici treba se temeljiti na vjerskim i moralnim vrijednostima, odgovornosti i znanju, što zahtijeva kvalitetno odgojene i obrazovane zaposlenike: imame, muallime, nastavnike i profesore, službenike, stručnjake, naučnike i istraživače koji će posjedovati kompetencije visokog nivoa. Razvoj i uspješno djelovanje Islamske zajednice, posebno njenog visokog obrazovanja i nauke zavisi ponajprije o talentiranim i moralno odgojenim pojedincima, dobrim idejama i kreativnoj radnoj energiji njenih zaposlenika. Stoga Islamska zajednica želi visokoobrazovne institucije koje će obrazovati i razvijati nadarene, kreativne, moralne i odgovorne pojedince, sa posebnim fokusom na obrazovanje naučnika, istraživača i stručnjaka koji bi mogli preuzeti liderstvo u područjima za koja su se obrazovali, a za kojima Islamska zajednica i njeni vjernici imaju poseban interes i potrebu;

4.1.2. Islamska zajednica će kod svojih zaposlenika, napose onih na visokoškolskim i naučnoistraživačkim institucijama, podsticati entuzijizam, kreativnost, inovativnost, ustrajnost, discipliniranost, efikasnost, timski rad, solidarnost i uzajamno pomaganje te kontinuirano usavršavanje kao preduvjet profesionalnog uspjeha;

4.1.3. Podržavati i jačati intelektualnu hrabrost i znatiželju, kreativnost, kvalitet znanja i motivacije, kao doprinos kompetencijama i kompetitivnosti ljudskih potencijala.

4.2. Ideje

4.2.1. Smjele, savremene, kreativne i inovativne ideje, hrabre i ostvarive vizije koje se nadahnjuju na vrelima čovjekovog duhovnog života i humanosti;

4.2.2. Stalno posvješćivanje značaja ideje vjere, duhovnih osnova postojanja, slobode, obrazovanja i kritičkog mišljenja, razvijanje visoke kulture učenja i istraživanja, čime se doprinosi građenju ambijenta podesebnog za pojavu novih produktivnih ideja.

4.3. Etičnost

4.3.1. Visoko obrazovanja i naučnoistraživački rad trebaju biti u funkciji afirmacije najviših standarda akademske humanosti, etičnosti i čestitosti, posvećeni primjeni visokih moralnih načela u obrazovnom procesu i naučnoistraživačkom radu, te, posebno, načelu odgovornosti, nepristrasnosti i transparentnosti;

4.3.2. Islamska zajednica će posredstvom svojih visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija podržavati mjere i postupake čija je svrha osiguravanje poštivanja etičnosti, sankcioniranje i sprečavanje nemoralnog i koruptivnog ponašanja u visokom obrazovanju i naučnoistraživačkom radu;

4.3.3. Visokoškolsko obrazovanje Islamske zajednice osim visokog kvaliteta stručnog i naučnog znanja nužno treba sadržavati i visoku etičnost i humanost. Osim toga u njemu se moraju primjenjivati relevantni standardi odgovornosti, tolerancije, kulture dijaloga i uvažavanja drugoga u sistemu njegovih vlastitih referenci. Ovim obrazovanjem uz didaktičko-naučni poprima neophodan etički i humani kvalitet i kao takvo svako stručno i naučno znanje ispunjava posebnim duhovnim smislom i doprinosi njegovom vertikalitetu.

4.4. Saradnja i solidarnost

4.4.1. Intelektualni, naučni i naročito odgojno-obrazovni poslovi gube smisao ukoliko oni koji se njima bave grade zatvorene krugove ekskluzivnih stručnjaka i specijalista koji žive i rade isključivo ili pretežno jedni za druge;

4.4.2. Saradnja i partnerstvo pojedinaca i institucija unutar Islamske zajednice i, napose, njenog visokoškolskog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada, s dimenzijama unutardržavne i međunarodne saradnje, postavlja se kao prioritet. Saradnja treba biti otvorena i transparentna, solidarna i djelotvorna u čijoj će osnovi biti visoka kultura komunikacije, dijaloga i međusobnog uvažavanja drugoga u onome što on jeste;

4.4.3. Afirmacija neophodnosti razmjene obrazovnih, odgojnih, nučnih i istraživačkih iskustava, informacija, stavova i ideja između pojedinaca, kolektiva i institucija unutar Islamske zajednice i izvan nje, s ciljem donošenja odluka koje su utemeljene na stvarnim zajedničkim interesima i potrebama.

4.5. Izvrsnost

4.5.1. Razvoj visokog obrazovanja i nauke treba se prije svega temeljiti na načelima izvrsnosti i naučnosti znanja. Izvrsnost treba graditi kroz talentirane i uspješne pojedince te posredstvom sveopćeg podizanja kvaliteta visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada. Jedan od ključeva za uspješan i svrsishodan razvoj visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada jeste izgradnja sistema za unapređenje kvalitete, kao i upravljanje kvalitetom, što se odnosi na sadržaje nastave, metode rada, evaluaciju programa, rezultata rada nastavnika, studenata, naučnika i istraživača, te na kontinuiranu kontrolu kvaliteta kao preduvjeta za postizanje izvrsnosti i visokih rezultata rada;

4.5.2. Razvoj obrazovanja i nauke treba se temeljiti isključivo na načelima moralne, duhovne i intelektualne izvrsnosti.

Posebice je važno naučnoistraživačke aktivnosti neposrednije i čvršće povezivati s obrazovanjem, interesima i potrebama Islamske zajednice. Izvrsnost se ostvaruje posredstvom nadarenih i uspješnih pojedinaca, te kroz podizanje kvaliteta odgojnog, obrazovnog i naučnoistraživačkog rada;

4.5.3. U našem dobu, komunikacijskog univerzalizma i brzog transfera tehnologija i prenosa znanja, važno je osigurati što veći broj visokoobrazovanih, kompetentnih, kvalitetnih i moralno kredibilnih pojedinaca, u čiji će se odgoj i obrazovanje, stručno i naučno usavršavanje kontinuirano ulagati.

4.6. Cjeloživotno učenje

4.6.1. Neizbježan razvoj društva zasnovan na znanjima, utjecaj internacionalizacije i globalizacije, stalno povećavajuće potrebe modernog doba, značajnije prisustvo tržišnih uvjeta u sistemu visokog obrazovanja i uspostavljeno tržište znanja, zahtjevi za usklađenost sistema visokog obrazovanja i oblikovanja jedinstvenog obrazovnog prostora zahtijevaju ustrajno i kontinuirano proširivanje horizonata znanja i konvergenciju njihovih vrijednosti i postignuća, razvijanje njihove pluriperspektivnosti i interdisciplinarnosti.

4.6.2. Također se zahtijeva stalno iznalaženje novih puteva i pravaca razvoja te unapređenje svih nivoa univerzitetske nastave. Jedan od osnovnih pravaca je ustrajavanje u permanentnom učenju, dosezanju višeg, kvalitetnijeg i djelotvornijeg obrazovanja te njegovog kontinualnog unapređenja (*Continuous Improvement - CI*).

4.6.3. Stoga se potreba za cjeloživotnim obrazovanjem, osobito podržana njegovim najvišim akademskim dometima, postavlja kao uvjet za stalno stjecanje novih znanja, koja bi bila sposobna odgovarati na nove potrebe društva, lokalnog i globalnog, te se prilagođavati stalno mijenjajućoj situaciji svijeta i života, novim zahtjevima rada i zahtjevima znanja.

4.6.4. Osim modernog društva i religijske zajednice, kao njegov dio, nalaze se pred neodgodivom potrebom da se prepoznatljivije zasnivaju na znanju, naravno ne samo onom religijskom nego i znanstvenom znanju, te da se također profiliraju u zajednice znanja. Da bi to bilo moguće i ostvariti, one moraju, prije svega u sklopu svog visokog obrazovanja, razvijati programe cjeloživotnog učenja.

5. VISOKOŠKOLSKO OBRAZOVANJE I NAUČNO- ISTRAŽIVAČKI RAD U ISLANSKOJ ZAJEDNICI

Visoko obrazovanje u Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini kompatibilno je modelu sistema visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini na javnim univerzitetima. Pored akademskog zastupljeno je dijelom i strukovno obrazovanje a studijski programi su usklađeni sa bolonjskim standardima po modelu 3+2+3 i 4+1+3.

Shematski prikaz primjene ECTS-a na visokoškolskim institucijama Islamske zajednice				
	Dob	Tip obrazovanja		Ciklusi
↑	26	dr. sc. + oznaka studija		III. postdiplomski ciklus 3 godine ili 6 semestara: 180 ECTS
	25			
	24			
↑	23	mr. + oznaka studijske oblasti	mr. + oznaka struke	II. diplomski ciklus 1-2 godine ili 2-4 semestra: 60 – 120 ECTS
	22	Magistarski studij	Master studij	
↑	21	baccalaureat + oznaka studijske oblasti	baccalaureat + ozna- ka struke	I. dodiplomski ciklus 3-4 godine ili 6-8 semestara: 180 – 240 ECTS
	20	Visoko akademsko- naučno obrazovanje	Visoko akademsko- strukovno obrazovanje	
	19			

Slika 1: Shematski prikaz primjene ECTS-a na visokoškolskim institucijama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

U okviru ovog dijela strategije predstaviti ćemo sažeto fakultete koji djeluju u okviru Islamske zajednice i koji organiziraju i provode visoko obrazovanje i naučnoistraživački rad. Od visokoškolskih institucija u Islamskoj zajednici djeluju:

- Fakultet islamskih nauka u Sarajevu,
- Islamski pedagoški fakultet u Zenici,
- Islamski pedagoški fakultet u Bihaću i
- Fakultet za islamske studije u Novom Pazaru.

5.1. Fakultet islamskih nauka u Sarajevu

Kada se govori o visokom islamskom obrazovanju u Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini danas, obično se ukazuje na to da je *Islamski teološki fakultet* (ITEF³ - pod tim imenom radi od 1977. godine do akademske 1991.-1992.) ili *Fakultet islamskih nauka u Sarajevu* (FIN - od akademske 1991.-1992.) sve do danas najviša obrazovna institucija Islamske zajednice.⁴

U jednom dugom periodu, od 1946. do 1977. godine, u Bosni i Hercegovini nema niti jedne visoke islamske obrazovne institucije. Godine 1977. osnovan je Islamski teološki fakultet u Sarajevu (kako smo naveli, kasnije mijenja ime u Fakultet islamskih nauka). Od 1977. do 1993. godine Fakultet islamskih nauka⁵ bio je jedina visokoškolska islamska obrazovna institu-

³ Islamski teološki fakultet u Sarajevu je verifikovan kao visokoškolska institucija po članu 17 Zakona o univerzitetu, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i fizičku kulturu Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, rješenje je izdato 5. decembra 1991. godine.

⁴ Detaljan prikaz historijata Islamskog teološkog fakulteta (odnosno Fakulteta islamskih nauka) u Sarajevu vidi u: Omer Nakičević, *Historijski razvoj Fakulteta islamskih nauka (1887.-1998.)*, Sarajevo, 1998. godine.

⁵ Sve do akademske 1991. godine *Islamski teološki fakultet* (popularno prozvan ITEF) nosi to ime kao zvanično i službeno. Nakon 1991. godine ova visokoškolska islamska obrazovna institucija mijenja ime u *Fakultet islamskih nauka (FIN)*. Među članovima Nastavno-naučnog vijeća ove visokoškolske institucije prevagnulo

cija u Bosni i Hercegovini. U ratom i agresijom zahvaćenju Bosni i Hercegovini 1993. godine osniva se Islamska pedagoška akademija u Zenici.

Islamski teološki fakultet je svoje prve studente upisao akademске 1977/1978. godine. Svečano je otvoren 29. septembra 1977. godine na temelju relevantnih odluka Vrhovnog sabora Islamske zajednice i Vrhovnog islamskog starješinstva u Socijalističkoj federativnoj republici Jugoslaviji (SFRJ). Do 1992. godine ova institucija je počela privlačiti sve veći broj studenata sa područja republika i pokrajina tadašnje SFR Jugoslavije (Bošnjake, Albance, Torbeše, Gorance itd.). Fakultet islamskih nauka kontinuirano je radio i tokom srpske agresije 1992.-1995. godine, sa smanjenim brojem studenata i uz poseban režim predavanja i rada.

Islamski teološki fakultet u Sarajevu, u svojoj prvoj etapi (od 1977. do akademске 1991./1992. godine), stavio je akcenat na predavanja iz temeljnih islamskih predmeta (*Kur'an, Tefsir, Hadis, Akaid, Fikh, Povijest islama...*), uz koje je predavana i nekolicina tzv. svjetovnih predmeta (*Filozofija, Sociologija, Država i pravo, Etika...*). Status tzv. svjetovnih predmeta bio uveliko dopunski i pomoćni. Zadaća je Islamskog teološkog fakulteta u ovom periodu bila da priprema i obučava studente kao "islamske teologe općeg smjera", i kao buduće imame, hatibe, muallime u Bosni i Hercegovini (odnosno u bivšoj SFR Jugoslaviji) te u inostranstvu, kao i profesore u medresama, zaposlenike u administraciji Islamske zajednice itd.

Međutim, akademске 1992./1993. godine Fakultet dobija jedan novi smjer, odnosno odsjek, pedagoški. Uvedeno je niz dodatnih *pedagoških* predmeta, uz donekle reducirano predavanje

---

je mišljenje da je islamu "strana teologija" kao takva, da u islamu nema *klera*, niti *svećenstva*, te da naslov pod kojim je Islamski teološki fakultet bio osnovan i otvoren 29. septembra 1977. godine nije adekvatan. Prihvaćeno je da se ITEF preimenuje u *Fakultet islamskih nauka* (FIN).

tzv. teoloških predmeta. Tadašnji dekan FIN-a, prof. dr. Omer Nakičević, obrazložio je osnivanje ovog odsjeka potrebom da se udovolji sve većoj potražnji za nastavnicima i profesorima vjeronauke,⁶ predmeta koji se već uveliko uvodio u nezavisnoj i međunarodno priznatoj Republici Bosni i Hercegovini.

Također, veliki broj balkanskih muslimanskih izbjeglica po evropskim zemljama imao je potrebu za sve većim brojem imama i vjeroučitelja. Austrija, Njemačka, Švicarska, Slovenija i neke druge zapadnoevropske zemlje bilježe od 1993. godine intenzivirani nastanak mnogih novih džemata ili islamskih religijskih zajednica sa Balkana.

U vezi s intenzivnijim razvojem visokoškolskog islamskog obrazovnog i nastavnog kadra je i odluka Fakulteta islamskih nauka da se u akademskoj 1994/1995. godini uvede postdiplomski studij.

Sa nastupanjem tzv. *Bolonjskog procesa* (inauguriran je i potpisan 1999.), Fakultet islamskih nauka je tokom 2001. i 2002. godine pokrenuo i intenzivirao rad na reformi nastavnog plana i programa. Komisija Nastavno-naučnog vijeća osnovana je u tu svrhu i uradila je svoj obimni posao te je u akademskoj 2002./2003. godini ambiciozno započeta implementacija ove reforme. Uvedeni su jednosemestralni predmeti, uspostavljen je kreditni sistem, utemeljene katedre, dinamizirana je nastava itd.

Također, 29. septembra 2004. godine Fakultet islamskih nauka u Sarajevu je postao pridružena članica Univerziteta u Sarajevu.

U akademskoj 2006./2007. godini formiran je Odsjek za imame, hatibe i muallime kao treći odsjek na Fakultetu islamskih nauka. Time se htjelo izići u susret odluci Rijasetu Islamske zajednice da svi imami treba da imaju visokoškolsku naobraz-

⁶ Vidi šire u: Omer Nakičević, *Historijski razvoj Fakulteta islamskih nauka (1887.-1998.)*, Sarajevo, 1998. godine.

bu, a također se željelo, sa dislociranim održavanjem časova (u Bihaću, Tuzli, Travniku) pomoći imamima da što uspješnije završe fakultet. Za razliku od teološkog i pedagoškog smjera, koji traju po osam semestara, imamski smjer traje šest semestara (180 ECTS bodova).

Pokazalo se, međutim, da imamski smjer kao zamisao i kao pokrenuti projekat FIN-a nije uspio zaživjeti. Niz je razloga za neuspjeh imamskog smjera, a prije svih treba spomenuti da su mnogi studenti ovog smjera već uposleni imami, oni nemaju ni vremena, a još manje finansijskih sredstava da sebi omoguće dolazak u Sarajevo na predavanja, ispite, konsultacije itd.

Tokom svoga postojanja Fakultet islamskih nauka je objavio brojne knjige, udžbenike, hrestomatije, monografije i brošure. (Vidi podatke u grafikonima koji slijede!)

Postdiplomski studij je unaprijeden redovnim raspisivanjem konkursa za nove cikluse postdiplomskih predavanja, među kojima se selektiraju kandidati za sticanje magistara i doktora islamskih nauka.

Napominjemo da Fakultet islamskih nauka u Sarajevu ove godine obilježava 20 godina od pokretanja postdiplomskih studija. Za to vrijeme na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu magistriralo je 63 i doktoriralo 22 kandidata.

Tokom potonjih petnaest godina Fakultet islamskih nauka u Sarajevu umnogome potvrđuje svoj status na ljestvici islamskih obrazovnih institucija u Bosni i Hercegovini, a njegova je uloga prepoznata u godinama koje su uslijedile nakon međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine kao suverene države u aprilu 1992. godine.

Također, od 1996. godine, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu stekao je veliku međunarodnu afirmaciju, razuđeno i svestrano saraduje sa međunarodnim obrazovnim institucijama u organiziranju seminara, simpozijuma, kolokvija itd. Potpisao je i nekoliko sporazuma o saradnji kako sa fakultetima i univerzi-

tetima na Istoku tako i na Zapadu, te sa srodnim visokim obrazovnim institucijama u Bosni i Hercegovini i na Balkanu. Isto tako, profesori Fakulteta islamskih nauka uključeni su u cikluse predavanja i nastavno-naučne projekte u zemlji i inostranstvu.

U akademskoj 2013/2014. na Fakultetu islamskih nauka ima 5 asistenata, 5 viših asistenata, 2 doktora, 7 docenata, 4 vanredna profesora i 5 redovnih profesora. Osim toga, Fakultet islamskih nauka je dobio i svoja dva profesora emeritusa.

Također, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu već deset godina obavlja jedan vannastavni tromjesečni program, tzv. *Diploma u islamskim naukama* (bosanska i engleska varijanta).

Veliki broj *sekularnih* Bosanaca i Hercegovaca (muslimana i nemuslimana) završio je ovaj program (pravnici, novinari, politolozi, psiholozi, socijalni radnici, teolozi drugih vjeroispovijesti itd.), a, također, i veliki broj zapadnih diplomata i drugih političkih i poslovnih ljudi (Amerikanci, Englezi, Španjolci, Nijemci, Slovaci, Francuzi, Slovenci itd.) završili su ovaj program na engleskom jeziku.

Mnogi na program DIN-a (*Diploma in Islamic Studies*) gledaju s optimizmom kao na pravovremeni nukleus budućeg cjelovitog, od osam semestara komponiranog, odsjeka (ili fakulteta) sa nastavom na engleskom jeziku, *Faculty of Islamic Studies*. Tako bi se ostvarila nasušna potreba omogućavanja studentima iz Evrope i inostranstva općenito da islamske nauke studiraju u Sarajevu na engleskom jeziku.

Dakako, potrebno je razmišljati i o otvaranju studija istovjetnog programa na arapskom jeziku. Do sada je na Fakultetu islamskih nauka o tome bilo riječi na sjednicama Nastavno-naučnog vijeća.

Smatramo da bi ovaj program na engleskom i arapskom jeziku udovoljio nasušnoj potrebi svestranog školovanja imama i vjeroučitelja, kao i drugih svršenih kadrova sposobnih da odgovore na zahtjeve sredina u zapadnoj Evropi.

5.2. Islamski pedagoški fakultet u Zenici

Kada je odlukom Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u augustu 1993. godine osnovana Islamska pedagoška akademija u Zenici, Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini je dobila novu vrstu obrazovne institucije, koja se svojom temeljnom odgojno-obrazovnom svrhom i vjersko-pedagoškim opredjeljenjem, u znatnoj mjeri, nadovezuje na tradiciju *Darul-muallimina* koji je djelovao od 1891-1919/1920. u Sarajevu.

Osnivanjem ovakve institucije u Zenici nastojalo se reagirati na promijenjene društvene, kulturne i religijske okolnosti, koje su nastupile nakon demokratskih promjena u bosanskohercegovačkom društvu i zadobiti nužne pretpostavke za kompetentniji odgovor na nove odgojne i obrazovne izazove pred kojim se našla Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini.

Vjeronauka, koja je nakon Drugog svjetskog rata odstranjena iz školskog obrazovnog sistema, vraćena je u školu. Njeno ponovno uvođenje, kao posebnog predmeta u bosanskohercegovački školski obrazovni sistem, Islamska zajednica je dočekala nepripremljena. Vjeroučitelji, koji bi na ovom predmetu mogli elementarno odgovoriti pedagoškim standardima i metodičko-didaktičkim zahtjevima škole, naprosto, nisu postojali.

Ispostavljen je jasan situacijski zahtjev za osnivanjem institucije koja bi odgovorila na novonastale odgojno-obrazovne potrebe. Grupa zaposlenika u Islamskoj zajednici i muslimanskih intelektualaca svjesnih promijenjenih okolnosti i potreba što ih one nose reagirala je prijedlogom za osnivanjem više škole koja bi, uz uvažavanje odgovarajućih pedagoških standarda, obrazovala nastavnike za predmet islamske vjeronauke u školi. S obzirom na tešku ratnu situaciju u toku agresije na našu domovinu Bosnu i Hercegovinu, u kojoj su mnogi oblici i tokovi života prekinuti ili onemogućeni u svom funkcioniranju, smatralo se da je Zenica najpodesnije mjesto za lociranje ovakve institucije.

Inicijativa o osnivanju Islamske pedagoške akademije prihvaćena je s odobravanjem u vjerskim, političkim i kulturnim krugovima na slobodnoj teritoriji Republike Bosne i Hercegovine i gradu Zenici. Akademija je zamišljena kao uzorna odgojno-obrazovna institucija. U profiliranju njenog akademskog karaktera, izradi studijskog programa i uspostavljanju primjeren organizacijske strukture učestvovao je velik broj naučnika i stručnjaka iz područja odgoja i obrazovanja, uglavnom univerzitetskih nastavnika.

Islamska pedagoška akademija u Zenici je, ustvari, prva visoka islamska obrazovna institucija koja se u Bosni i Hercegovini pojavila nakon osnivanja Islamskog teološkog fakulteta u Sarajevu 1977. godine. Za organiziranje nastave s ciljem obrazovanja stručnog kadra za predmet Islamska vjeronauku u javnim školama Akademija je dobila odobrenje od Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Republike Bosne i Hercegovine, koje je uslijedilo “nakon neposrednog uvida u ispunjenje uvjeta za početak rada Akademije”. Ministarstvo je donijelo “Rješenje br. 03-612-5800/94, na osnovu kojeg Islamska pedagoška akademija u Zenici može vršiti obrazovanje studenata koji će u dvogodišnjem trajanju nastavno-naučnog procesa sticati stručni naziv *nastavnik Islamske vjeronauke*.”

Na prijedlog Nastavno-naučnog vijeća, Upravni odbor Islamske pedagoške akademije u Zenici 29.12.2001. god., pokrenuo je inicijativu za formiranje zajednice visokoškolskih institucija u okviru Islamske zajednice u BiH. Zajednicu bi sačinjavali: Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, islamske pedagoške akademije u Zenici i Bihaću i Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu. Vijeće zajednice ovih institucija činili bi njihovi rukovodioci. Zadaci zajednice bi bili: prepoznavanje, razmatranje i rješavanje pitanja od zajedničkog interesa, unapređivanje rada viših i visokoškolskih institucija, te, eventualno, pripremanje pretpostavki za osnivanje univerziteta Islamske zajednice u BiH. Osnivanjem zajednice sticali bi se uvjeti

za rješavanje nekih pitanja koja nisu u kompetenciji upravnih odbora i nastavno-naučnih vijeća, nego najviših univerzitetskih tijela. Budući da nije došlo do realizacije ove ideje Akademija je pokrenula inicijativu za pristupanje Univerzitetu u Zenici, što je bio prirodan slijed, budući da je Nastavno-naučno vijeće Akademije bilo i pokretač inicijative za osnivanje Zajednice visokoškolskih institucija Zenice – preteče Univerziteta u Zenici. Na osnovu pretpostavki koje je već pripremila Zajednica visokoškolskih institucija Zenice formiran je, 18. oktobra 2000. godine Odlukom Skupštine Zeničko-dobojskog kantona, Univerzitet u Zenici. Pridruženom članicom Univerziteta u Zenici Islamska pedagoška akademija postala je 6. septembra 2004. godine. Naredne godine, Odlukom Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini od 30. aprila 2005. godine, Islamska pedagoška akademija transformira se u Islamski pedagoški fakultet.⁷

Islamski pedagoški fakultet u Zenici je danas solidno organizirana institucija, zamišljena kao dinamična, otvorena za nova saznanja i iskustva, osjetljiva za zahtjeve živog islama, potrebe našega vremena i posebnu narav svijeta u kojem živimo. Svoj rad zasniva na Pravilima, koja su izrađena na osnovama Ustava Islamske zajednice i Zakonu o visokom obrazovanju te na temeljnim načelima Bolonjskog procesa. Fakultet danas organizira nastavu na četiri odsjeka i na sva tri ciklusa studija. U akademskoj 2013/14. nastava se odvija (u formi redovnog, samofinansirajućeg i vanrednog studija) na:

- Odsjeku za islamsku vjeronauku (3+2+3): dodiplomski, magistarski i doktorski studij,
- Odsjeku za socijalnu pedagogiju (4+1+3): dodiplomski i magistarski studij,
- Odsjeku za predškolski odgoj i obrazovanje (3+2+3): diplomski i magistarski studij i

⁷ Vidi: *Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 11-12., novembar-decembar, 2005., str. 1165.

- Odsjeku za arapski jezik i književnost (4+1+3): prva generacija dodiplomskog studija.

Kao podrška kvalitetu nastave i razvoju istraživanja u sklopu Fakulteta je djelovao i Centar za pedagoški menadžment.

Kako bi se što adekvatnije odgovorilo novim zahtjevima nastave i potrebama struke studijski programi Fakulteta se, na osnovu provedenih terenskih istraživanja i u skladu sa standardima i kriterijima u visokom obrazovanju, kontinuirano inoviraju i dopunjavaju. Svi studijski programi su kreirani tako da budu u funkciji razvoja profesionalnih kompetencija svršenika Fakulteta, odnosno posla kojim će se neposredno baviti. Tako, naprimjer, na Odsjeku za islamsku vjeronauku trogodišnji dodiplomski studij je strukturiran tako da razvija kompetencije osnovnoškolskog, a dvogodišnji master-diplomski studij kompetencije srednjoškolskog nastavnika islamske vjeronauke.

Zaključno sa promocijom 2013. godine dodiplomski studij na Fakultetu završila su 1024 studenta, a master-diplomski studij 10 studenata. Na Odsjeku za islamsku vjeronauku zvanje nastavnika islamske vjeronauke stekla su 403, a zvanje profesora islamske vjeronauke 356 diplomanata. Na Odsjeku za socijalnu pedagogiju zvanje diplomiranog socijalnog pedagoga steklo je 179 diplomanata, a na Odsjeku za predškolski odgoj i obrazovanje zvanje profesora predškolskog odgoja i obrazovanja stekao je 91 diplomant.

Kvalitet svake obrazovne institucije, u najvećoj mjeri, ovisi o njenim nastavnicima. Rukovodstvo Fakulteta, od samog početka njegovog rada pa do danas, težilo je u nastavi angažirati najkvalitetniji kadar do kojeg je bilo moguće dospjeti. Riječ je o nastavnicima i saradnicima koji svojim stručnim, znanstvenim i ljudskim kvalitetima, u najvećoj mjeri, zadovoljavaju kriterije visokoškolske odgojno-obrazovne ustanove sa islamskim predznakom.

Islamski pedagoški fakultet je prepoznat kao jedan od najdinamičnijih fakulteta na Univerzitetu u Zenici. Pored ostalog,

organizirao je 7 naučno-stručnih konferencija s međunarodnim učešćem, veći broj okruglih stolova i jedan međunarodni kongres studenata socijalne pedagogije. U sklopu konferencija objavljeni su zbornici radova, te monografija "Savremeni tokovi u ranom odgoju".

U izdanju Fakulteta pojavio se velik broj izdanja, autorskih knjiga, hrestomatija, univerzitetskih udžbenika i priručnika, monografija i ostalih publikacija, čiji su autori nastavnici i saradnici Fakulteta. Nastavnici i saradnici Fakulteta uradili su velik broj znanstveno-stručnih istraživanja, čiji su rezultati, osim u *Zborniku radova* Fakulteta, prezentirani na naučnim i stručnim konferencijama u zemlji i inostranstvu.

Zbornik radova Islamskog pedagoškog fakulteta, uporedo s kontinuiranim razvojem fakulteta i širenjem oblasti njegovog naučno-istraživačkog i odgojno-obrazovnog djelovanja, stalno zadobiva novi kvalitet, što mu je omogućilo da sa uspjehom prođe zahtjevan proces licenciranja u EBSCO i CEEOL bazama podataka. U 2013. godini izašao je 11. broj *Zbornika* Fakulteta.

Imajući u vidu dosegnute stručne i naučno-istraživačke kompetencije u području nastave islamske vjeronauke u Bosni i Hercegovini, Vjerskoprosvjetna služba Rijasetu Islamske zajednice povjerila je fakultetskom timu izradu nastavnih planova i programa Islamske vjeronauke za osnovne i srednje škole. Također, nastavnici i saradnici Fakulteta su autori i koautori udžbenika vjeronauke za osnovne i srednje škole.

Od svog osnivanja do 1995. godine Fakultet je (tada Akademija) bio smješten u prostorijama Metalurškog fakulteta u Zenici, a od 1995. do danas koristi iznajmljen i svojim potrebama adaptiran prostor u zgradi bivšeg Radničkog univerziteta, koja prostornim kapacitetima ni približno ne zadovoljava današnje potrebe Fakulteta. Stoga se fakultetska nastava izvodi dijelom dislocirano i u dvije smjene, u zgradi Fakulteta i u iznajmljenom prostoru Osnovne škole u Blatuši. Pitanja fakultetskog prostora

biće konačno i adekvatno riješeno izgradnjom nove zgrade Fakulteta, koja je u toku.

Na Fakultetu je, u različitom statusu, angažirano 79 osoba, 32 su u stalnom radnom odnosu, a 47 na osnovu ugovora o djelu. U nastavi je angažirano 15 redovnih profesora (3 u stalnom i 12 u honorarnom statusu), 11 vanrednih profesora (6 stalno zaposlenih i 5 honorarno), 13 docenata (5 stalno zaposlenih i 8 honorarno), 17 viših asistenata (5 stalno zaposlenih i 12 honorarno) i 7 asistenata (1 stalno zaposlen i 6 honorarno).

5.3. Islamski pedagoški fakultet u Bihaću

U onom što je, manje-više, danas područje Unsko-sanskog kantona 1992. godine uvedena je vjeronauka kao nastavni predmet u osnovnim i srednjim školama. Ratne teškoće uzrokovane agresijom na Bosnu i Hercegovinu i blokade teritorija pogodile su i školstvo tog dijela Bosne i Hercegovine, a osjetio se i nedovoljan broj vjeroučiteljskog nastavničkog kadra.

Vjerski predstavnici toga područja uputili su zahtjev Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini za osnivanjem Islamske pedagoške akademije u Bihaću, sa jasnim obrazloženjem ove inicijative. Nakon provedene procedure, Sabor Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini je na svome zasjedanju od 25. decembra 1995. godine donio odluku o osnivanju Islamske pedagoške akademije u Bihaću. Prvi studenti upisani su u akademskoj 1996/1997. godini, a nastavu su pohađali u adaptiranim prostorijama Muftijstva u Bihaću.

Islamska pedagoška akademija u Bihaću (danas Islamski pedagoški fakultet) osnovana je odlukom Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini 25.12.1995. godine s ciljem da obrazuje kadar za nastavu Islamske vjeronauke u osnovnim i srednjim školama. Prva promocija njenih diplomiranih studenata obavljena je 17. maja 2000. godine.

U sklopu trajnog rješavanja pitanja smještaja Islamske pedagoške akademije, Visoki saudijski komitet za pomoć Bosni i Hercegovini potpisao je 11. decembra 1997. godine ugovor o izgradnji zgrade Akademije. Izgradnja zgrade završena je početkom septembra 2002. godine, čime je Akademija za duži period optimalno riješila sve svoje prostorne potrebe.

Islamska pedagoška akademija je, potpisivanjem Ugovora o pridruživanju 20. juna 1997. godine postala članicom Univerziteta u Bihaću sa istim pravima i obavezama kao i ostale njegove članice. Ugovor o pridruživanju Univerzitetu ratificirala je i Skupština Unsko-sanskog kantona 15. augusta 1997. godine.

U kontekstu opće transformacije visokoškolskih institucija u Bosni i Hercegovini i prilagođavanja njihove organizacije i studijskih programa Bolonjskom modelu Akademija je 14. septembra 2005. godine transformirana u Fakultet sa usvojenom shemom studija po ECTS principu 3+2+3. Odlukom Sabora Islamske zajednice od 25.09.2004. godine Islamska pedagoška akademija je i formalno preimenovana u Islamski pedagoški fakultet u Bihaću.

Kao dio postepenog realiziranja prihvaćenog Bolonjskog modela studija u tri ciklusa Fakultet organizira diplomski-maister studij i akademske 2009/2010. godine upisuje prvu generaciju studenata. Također, nastojeći odgovoriti na potrebe Unsko-sanskog kantona i njegove muslimanske populacije za socijalnom skrbi Fakultet nakon provedenih potrebnih priprema pokreće dodiplomski studij Socijalne pedagogije i duhovne skrbi. Prva generacija studenata upisana je akademske 2012/2013. godine.

Islamski pedagoški fakultet u Bihaću je optimalno riješio svoje infrastrukturne potrebe i prostorne kapacitete. Na raspolaganju mu je ukupna površina korisnog prostora oko 5.000 kvadratnih metara. U zgradi Fakulteta, osim predavaonica, učionica, kabineta, amfiteatra, sala i administrativnih kancelarija,

smješteni su i Studentski dom kapaciteta 80 kreveta, Studentski restoran i apartmani za goste.

Islamski pedagoški fakultet u Bihaću je fleksibilna i otvorena visokoškolska institucija koja saraduje sa srodnim, napose islamskim visokoškolskim institucijama u zemlji i regiji na polju nauke, odgoja i obrazovanja. Fakultet naročito ustrajava na unapređenju saradnje sa ostala tri fakulteta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, a osim redovnim aktivnostima vezanim za nastavu bavi se i održavanjem naučnih i stručnih konferencija, javnih predavanja, tribina, okruglih stolova, prezentacija, izdavanjem naučnih i stručnih knjiga, publikacija vjerske sadržine te drugim srodnim aktivnostima koje doprinose odgoju i obrazovanju, kulturnom, intelektualnom i patriotskom uzdizanju mladih u Unsko-sanskom kantonu, Bosni i Hercegovini i dijaspori. Fakultet izdaje i svoj *Zbornik radova*.

Zbog geografske udaljenosti od Sarajeva Islamski pedagoški fakultet u Bihaću se nadaje kao strateški značajna odgojno-obrazovna i kulturna institucija Islamske zajednice i bošnjačkog naroda. Ona duhovnom specifičnošću svojih studijskih programa i islamskim odgojno-obrazovnim profilom studenata na poseban način obogaćuje akademski prostor ovog dijela naše domovine i Univerzitetu u Bihaću daje osobito značenje.

5.4. Fakultet za islamske studije u Novom Pazaru

Islamska pedagoška akademija u Novom Pazaru osnovana je Odlukom Sabora Islamske zajednice Sandžaka, 12. maja 2001. godine. Tada je pozicionirana kao dvogodišnja viša škola. Već 2003. godine Islamska pedagoška akademija u Novom Pazaru prerasta u trogodišnju visoku školu pod imenom "Islamska akademija". Odlukom Mešihata Islamske zajednice iz Novog Pazara od 2005. godine "Islamska akademija" mijenja svoje ime u "Akademiju islamskih nauka", a njen studij se transformira u studij četverogodišnjeg trajanja, da bi odlukom Sabora Islam-

ske zajednice Sandžaka od 6. maja 2006. godine bila ponovo preimenovana u “Fakultet za islamske studije”. Ovaj fakultet danas ima dva smjera, smjer za islamske nauke i pedagoški smjer. Na prvom smjeru težište je na osavremenjenoj interpretaciji tradicionalnih islamskih nauka, a na drugom akcenat je na pedagoškim disciplinama i na njemu se obrazuje kadar za nastavu islamske vjeronauke.

Sandžak sa svojim muslimanima skoro punih sto godina opstaje uprkos permanentnim nasrtajima na vjerski, nacionalni i kulturni identitet njegovih stanovnika. Jedna od najvećih nepravdi prema ovom kraju je sistematsko gušenje razvoja školstva uopće, a posebno vjersko-prosvjetnih ustanova. Islamska pedagoška akademija je postavila temelje visokom školstvu u Sandžaku, jer prije nje nije postojala ni jedna viša škola niti fakultet. Nakon njenog osnivanja dolazi do otvaranja više privatnih i javnih visokoškolskih institucija, uglavnom je riječ o dislociranim odjeljenjima drugih fakulteta i univerziteta.

S afirmacijom vjerskog i nacionalnog identiteta sandžačkih Bošnjaka tokom devedesetih godina otvorio se prostor slobodnijem vjerskom djelovanju, što je rezultiralo ponovnim reaktiviranjem vjerskoprosvietnih organizacija i institucija. Tako je npr. pokrenut rad Medrese u Novom Pazaru. Bio je to prvi korak ka oporavku našeg naroda u vjerskom, kulturnom, naučnom i obrazovnom smislu. Od samog svog osnivanja Mešihat Islamske zajednice Sandžaka usredsređeno je radio na razvoju vjersko-prosvjetnog sistema, pa je tako na zasjedanju Sabora Islamske zajednice Sandžaka, održanom 12. 1. 2001. godine donesena Odluka o osnivanju Islamske pedagoške akademije u Novom Pazaru.

Detaljnou analizom stvarnih kadrovskih potreba Islamske zajednice, kao i Bošnjaka Sandžaka u cjelini, odlukou Sabora Islamske zajednice u Srbiji 2005. godine, Islamska pedagoška akademija prerasta u Fakultet za islamske studije. Potrebu za osnivanjem ove visokoškolske ustanove intenzivirala je i činje-

nica da je Vlada Republike Srbije uvela vjeronauku u državne škole, što iziskuje školovanje velikog broja nastavnika, a što je istovremeno bio i jedan od osnovnih ciljeva Fakulteta. Fakultet za islamske studije je ovim položio temelje visokom školstvu u Sandžaku, a Novi Pazar postao studentski grad, sa nekoliko novoosnovanih univerziteta.

Fakultet za islamske studije u Novom Pazaru je jedinstvena naučno-obrazovna ustanova takvog tipa u Republici Srbiji, pa i šire. Cilj i zadaci Fakulteta se ostvaruju kroz: odgojno-obrazovni rad, redovnu nastavu, praktičnu nastavu, naučnoistraživački rad, organiziranje stručnih i naučnih skupova, slobodne aktivnosti, posjete i ekskurzije, izdavačku djelatnost, rad stručnih i administrativnih službi Fakulteta.

Nastava i naučnoistraživački rad se organiziraju i ostvaruju kao jedinstven proces koji je uspostavljen na osnovu nastavnog plana i programa Fakulteta. Fakultet nastoji kontinuirano unapređivati svoj naučni i odgojno-obrazovni rad; nudi usluge u oblasti izdavačke djelatnosti, vrši istraživanja i stručne ekspertize odgojno-obrazovnog procesa u predškolskim ustanovama, nastavi vjeronauke u školama, njihovih nastavnih planova i programa, te vrši analize udžbeničkih sadržaja.

Fakultet za islamske studije trenutno organizira i izvodi nastavu u okviru šest smjerova po studijskom programu četvorogodišnjeg trajanja. Nastava se izvodi na uvažavanju zahtjeva savremene pedagoške nauke, didaktike i metodike, a u skladu sa utvrđenim nastavnim planom i programom Fakulteta.

Imajući u vidu ulogu i značaj, te potrebe vremena i mjesta u Sandžaku i okruženju, Fakultet za islamske studije od ove akademske godine proširio je i inovirao svoje programske kapacitete, nudeći široku lepezu studijskih programa: na Fakultetu se može upisati studij na šest smjerova u okviru četiri studijske godine, s mogućnošću da studije pohađaju i oni koji nisu muslimani. Fakultet organizira studij na sljedećim smjerovima:

Kur'an i sunnet, Šerijat, Akaid i komparativne religije, Da'va i mediji, Religijska pedagogija i Orijentalistika.

Na spomenutim smjerova obrazuje se stručan i kompetentan kadar iz područja vjerskih nauka, odgoja i obrazovanja koji je sposoban odgovoriti na izazove multireligijskog i multikulturalnog društva kakvo jeste sandžačko. Ovo je ujedno i jedna od temeljnih zadaća Fakulteta i osnova njegove buduće misije.

Nakon 12 godina kontinuiranog rada Fakulteta izvršena je analiza postojećih studijskih programa kao i potrebe Islamske zajednice za spomenutim profilima. U toku studioznog razmatranja retrospektive rada Fakulteta Mešihat IZ-e u Srbiji donio je odluku da se izvrši reforma studijskih programa kako bi se udovoljilo novim potrebama institucija Islamske zajednice, prije svega onih odgojno-obrazovnih. U tom pogledu je donesena odluka da se od školske 2013/14 godine na Fakultetu pokrenu studijski programi i iz sljedećih smjerova: Smjer za šerijat, Smjer za islamistiku i Smjer za pedagogiju i komunikologiju, s tim da će se studij na nekim ranije pokrenutim smjerovima, za kojim trenutno ne postoji potreba, privremeno zamrznuti.

U nastavni proces Fakulteta trenutno je uključeno 46 profesora i saradnika, od kojih je 24 u zvanju doktora nauka, a 6 u zvanju magistara. Na Fakultetu je angažirano i 16 asistenata. Razvojem i organizacijom Fakulteta, te proširivanjem studijskih planova i programa, ukazala se potreba za obogaćivanjem stručnog nastavnog kadra, što je i učinjeno uključivanjem nekoliko eminentnih gostujućih profesora iz Bosne i Hercegovine, Makedonije i drugih susjednih republika. Fakultet svake godine, pa tako i ove, provodi praksu uključivanja studenta generacije u nastavni proces, što predstavlja jedan od ključnih ciljeva Fakulteta – obnoviti kadrovsku strukturu Fakulteta iz kruga vlastitih studenata.

Fakultet za islamske studije u Novom Pazaru na svojim studijskim programima koristi literaturu svojih profesora kao i li-

teraturu koja se koristi na islamskim fakultetima u Sarajevu, Zenici i Bihaću. Također, vrijedi napomenuti da su profesori angažirani na Fakulteta za islamske studije obavezni izraditi skripte i priručnike iz predmeta koje predaju.

Do školske 2013/14. godine na Fakultetu za islamske studije diplomiralo je ukupno 115 studenata: iz Islamska teologija 67, iz Islamska pedagogija 43, iz Komunikologije 2, iz Šerijata 2 i Orijentalistike 1 student. Fakultet izdaje i svoj *Zbornik radova*. U sklopu Fakulteta za islamske studije također djeluje i Institut za istraživanje zločina genocida.

5.5. Komparativni prikaz stanja na visokoškolskim ustanovama

5.5.1. Fakultetska nastava i studenti

Na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu na dodiplomskom studiju u ak. 2013/14. godini odvija se nastava na dva odsjeka: Teološki odsjek i Odsjek za islamsku vjeronauku i religijski odgoj. Od akademske 2014/2015. godine planira se pokrenuti drugi ciklus studija za koji je već izrađen Nastavni plan i program, te u toku iste akademske godine usvojiti i NPP-a za treći ciklus studija, koji bi bio pokrenut u akademskoj 2015/2016. godini.

Tabelarni prikaz broja studenata po odsjecima i godinama na I ciklusu																		
Fakultet islamskih nauka		I godina				II godina				III godina				IV godina				S
Odsjek	Status	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	
Teološki	Prvi upis	42	–	44	86	24	–	7	31	24	–	7	31	20	–	7	27	175
	obnova	6	–	18	24	1	–	9	10	3	–	15	18	–	–	–	–	52
	ukupno	48	–	62	110	25	–	16	41	27	–	22	49	20	–	7	27	227
Religijska pedagogija	Prvi upis	0	–	0	–	11	–	4	15	16	–	4	20	8	–	5	13	48
	obnova	8	–	13	21	3	–	10	13	5	–	10	15	–	–	–	–	49
	ukupno	8	–	13	21	14	–	14	28	21	–	14	35	8	–	5	13	97
Odsj. za imame, hatibe i muallime	Prvi upis	0	–	0	–	9	–	29	38	9	–	33	42	–	–	–	–	80
	obnova	6	–	185	191	6	–	55	61	–	–	–	–	–	–	–	–	252
	ukupno	6	–	185	191	15	–	84	99	9	–	33	42	–	–	–	–	332
Odsj. za isl. vjeronauku i rel. odgoj	Prvi upis	21	–	–	21	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	21
	obnova	0	–	0	0	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	ukupno	21	–	–	21	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	21
Ukupno		83	0	260	343	54	0	114	168	57	0	69	126	28	0	12	40	677

LEGENDA: R – redovni, Rs – redovni samofinansirajući, V – vanredni, U – ukupno

U akademskoj 2013/14. godini na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu nema upisanih u II ciklus po Bolonji.

Na Islamskom pedagoškom fakultetu u Zenici na dodiplomskom studiju u ak. 2013/14. godini odvija se nastava na četiri odsjeka: Odsjeku za islamsku vjeronauku, Odsjeku za socijalnu pedagogiju, Odsjeku za predškolski odgoj i obrazovanje i Odsjeku za arapski jezik i književnost. Organizirana je nastava na II ciklusu studija na Odsjeku za islamsku vjeronauku i Odsjeku za predškolski odgoj i obrazovanje. Na Odsjeku za socijalnu pedagogiju u toku je reforma studijskog programa II ciklusa, a na Odsjeku za arapski jezik i književnost je upisana prva generacija dodiplomskih studija i po završetku njihovog studija bit će organiziran II ciklus. Za organiziranje III ciklusa studija na Odsjeku za islamsku vjeronauku uspješno su okončane sve potrebne radnje, te se čeka početak nastave na ovom ciklusu.

IPF u Zenici		I godina				II godina				III godina				IV godina				S
Odsjek	Status	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	
Islamska vjeronauka	Prvi upis	15	1	12	28	4	–	12	16	3	–	12	15	–	–	–	–	59
	obnova	7	–	7	14	3	–	6	9	–	–	–	–	–	–	–	–	23
	ukupno	22	1	19	42	1	–	18	25	3	–	12	15	–	–	–	–	82
Socijalna pedagogija	Prvi upis	23	8	7	38	12	5	6	23	11	6	5	22	8	5	4	17	100
	obnova	3	–	1	4	2	–	3	5	3	4	2	9	–	–	–	–	18
	ukupno	26	8	8	42	14	5	9	28	14	10	7	31	8	5	4	17	118
Predškolski odgoj i obrazovanje	Prvi upis	24	22	21	67	22	9	12	43	9	2	4	15	–	–	–	–	125
	obnova	1	12	3	16	7	3	5	15	–	–	–	–	–	–	–	–	31
	ukupno	25	34	24	83	29	12	17	58	9	2	4	15	–	–	–	–	156
Arapski jezik i književnost	Prvi upis	21	–	6	27	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	27
	obnova	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	ukupno	21	0	6	27	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	27
Ukupno		94	43	57	194	44	17	44	111	26	12	23	61	8	5	4	17	383

LEGENDA: R – redovni, Rs – redovni samofinansirajući, V – vanredni, U – ukupno

IPF u Zenici		I godina				II godina				S
Odsjek	Staaus	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	
Islamska vjeronauka	Prvi upis	9	0	28	37	7	4	0	11	48
	obnova	–	1	–	1	–	–	–	–	1
	ukupno	9	1	28	38	7	4	0	11	49
Predškolski odgoj i obrazovanje	Prvi upis	16	1	1	18	–	–	–	–	18
	obnova	–	–	–	–	–	–	–	–	0
	ukupno	16	1	1	18	–	–	–	–	18
Ukupno		25	2	29	56	7	4	0	11	67

LEGENDA: R – redovni, Rs – redovni samofinansirajući, V – vanredni, U – ukupno

Na Islamskom pedagoškom fakultetu u Bihaću na dodiplomskom studiju u ak. 2013/14. godini odvija se nastava na dva odsjeka: Odsjeku za islamsku vjeronauku i Odsjeku za socijalnu pedagogiju i duhovnu skrb. Također, izvodi se nastava na II ciklusu studija na Odsjeku za islamsku vjeronauku.

IPF u Bihaću		I godina				II godina				III godina				IV godina				S
Odsjek	Status	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	
Islamska vjeronauka	Prvi upis	32	0	10	42	21	0	8	29	15	0	16	31	-	-	-	-	102
	obnova	4	1	1	6	5	2	8	15	0	0	0	0	-	-	-	-	21
	ukupno	36	1	11	48	26	2	16	44	15	0	16	31	-	-	-	-	123
Socijalna pedagogija i duhovna skrb	Prvi upis	31	10	7	48	30	0	8	38	-	-	-	-	-	-	-	-	86
	obnova	1	0	0	1	0	0	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	ukupno	32	10	7	49	30	0	8	38	-	-	-	-	-	-	-	-	87
Ukupno		68	11	18	97	56	2	24	82	15	0	16	31	0	0	0	0	210

LEGENDA: R – redovni, Rs – redovni samofinansirajući, V – vanredni, U – ukupno

IPF u Bihaću		I godina				II godina				S	
Odsjek	Status	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U		
Islamska vjeronauka	Prvi upis	-	-	-	-	-	-	24	-	24	24
	obnova	-	-	-	-	-	-	16	-	16	16
	ukupno	-	-	-	-	-	-	40	-	40	40
Ukupno		0	0	0	0	0	0	80	0	80	40

LEGENDA: R – redovni, Rs – redovni samofinansirajući, V – vanredni, U – ukupno

Na Fakultetu za islamske studije u Novom Pazaru reformom koja je sprovedena u ak. 2013/14. godini odvija se nastava na I i II ciklusu studija na tri smjera: Islamistika, Šerijat i Smjer za pedagogiju i komunikologiju. Nastavu na I (dodiplomski) ciklusu ove godine pohađa 120 studenata, dok je na II (master studij) ciklusu u ovoj godini upisano 28 studenata.

FIS Novi Pazar		I godina				II godina				III godina				IV godina				S
Odsjek	Status	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	
Islamistika	Prvi upis	50	-	-	50	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	54
	obnova	5	-	-	5	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	6
	ukupno	55	-	-	55	5	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	60

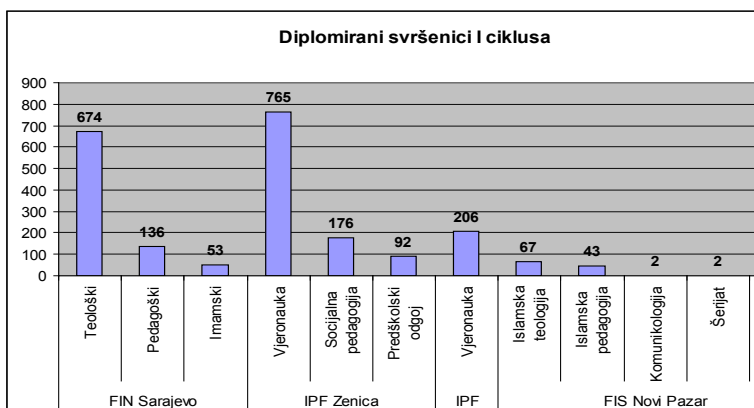

Šerijat	Prvi upis	-	-	-	-	11	-	-	11	5	-	-	5	-	-	-	-	16
	obnova	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	2	4
	ukupno	-	-	-	-	13	-	-	13	5	-	-	5	2	-	-	2	20
Pedagogija i komunikologija	Prvi upis	-	-	-	-	18	-	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	18
	obnova	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
	ukupno	-	-	-	-	18	-	-	18	-	-	-	-	-	-	-	-	18
Kur'an i sunnet	Prvi upis	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	2	-	-	-	5
	obnova	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
	ukupno	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	2	-	-	-	5
Da'va i mediji	Prvi upis	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	5	2	-	-	-	7
	obnova	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	2
	ukupno	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	7	2	-	-	-	9
Akaid i komparativne religije	Prvi upis	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	4
	obnova	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
	ukupno	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	4
Religijska pedagogija	Prvi upis	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	5	3	-	-	-	8
	obnova	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
	ukupno	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	5	3	-	-	-	8
Ukupno		55	0	0	55	36	0	0	36	20	0	0	20	13	0	0	13	124

LEGENDA: R – redovni, Rs – redovni samofinansirajući, V – vanredni, U – ukupno

FIS Novi Pazar		I godina				II godina				S
Odsjek	Status	R	Rs	V	U	R	Rs	V	U	
Islamistika	Prvi upis	33	-	-	33	-	-	-	-	33
	obnova	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	ukupno	33	-	-	33	-	-	-	-	33
Ukupno		33	0	0	33	0	0	0	0	33

Značajan pokazatelj jeste broj svršenika dodiplomskog studija na fakultetima. Slijedi grafički komparativni prikaz broja svršenika I ciklusa studija:

Što se tiče svršenika II i III ciklusa studija na fakultetima, stanje je sljedeće:

- na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu magistriralo je 63 i doktoriralo 22, a
- na Islamskom pedagoškom fakultetu u Zenici magistriralo je 10 svršenika.
- na Islamskom pedagoškom fakultetu u Bihaću i Fakultetu za islamske studije u Novom Pazaru nema svršenika II i III ciklusa.

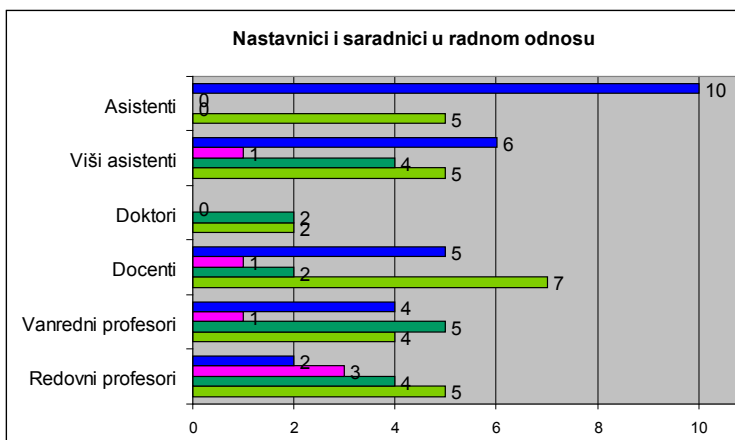
Na Fakultetima postoje i katedre kao organizacione forme u kojima se planira, organizira i razvija naučnoistraživački rad.

Na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu u toku je reorganizacija katedri. Trenutno postoje sljedeće katedre: Katedra tumačenja Kur'ana (tefsir), Katedra učenja Kur'ana (kiraet), Katedra za islamsku tradiciju (hadis), Katedra za dogmatiku (akaid) i uporedne religije, Katedra za šerijatsko pravo (fikh), Katedra za islamsku filozofiju, Katedra za islamsku kulturu i civilizaciju, Katedra za religijski odgoj i obrazovanje, Katedra za religijsku pedagogiju i vjersku nastavu i Katedra za religijsku psihologiju.

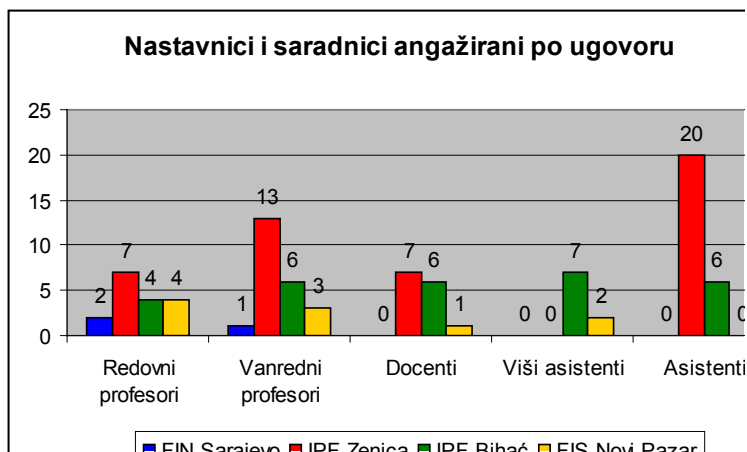
Islamski pedagoški fakultet u Zenici je unutar integriranog Univerziteta u Zenici zadobio matičnost na četiri katedre i to: 1. Katedra za vjerske znanosti, 2. Katedra za socijalnu pedagogiju, 3. Katedra za islamsku misao i civilizaciju i 4. Katedra za orijentalne jezike i književnost.

Na Islamskom pedagoškom fakultetu u Bihaću su formirane dvije katedre: Katedra za islamistiku i Katedra za islamsku misao i civilizaciju.

Kvalitet fakulteta se mjeri i po kvalitetu nastavničkog i saradničkog kadra. Slijedi grafički prikaz.

Pored nastavnika u radnom odnosu, u realizaciji nastave na fakultetima učestvuju i nastavnici i saradnici spoljnje angažirani po ugovoru. Slijedi grafički prikaz.

5.5.2. Prostorni i infrastrukturni kapaciteti

Da bi se mogao nesmetano odvijati nastavni i naučnoistraživački proces na fakultetima neophodni su, pored ostalog, adekvatni prostorni i infrastrukturni kapaciteti.

Fakultet islamskih nauka nastavni i naučnoistraživački proces organizira u vlastitoj zgradi koja svojim prostornim kapacitetima ne zadovoljava sve njegove potrebe. Stoga će Fakultet u narednom periodu raditi na rekonstrukciji i adaptaciji postojećeg prostora, kao i na iznalaženju mogućnosti za njegovim proširenjem, dogradnjom ili eventualnom izgradnjom novih prostornih jedinica. Zbog ranije ukazane potrebe za primjerenim smještajem svojih studenata Fakultet islamskih nauka je poduzeo izgradnju vlastitog Studentskog doma. Iako postoje znatne teskoće u namicanju dovoljnih finansijskih sredstava, kako bi izgradnja tekla prvobitno predviđenom dinamikom, okončavanje radova na izgradnji i adekvatno opremanje Doma očekuje se do kraja 2019. godine.

Islamski pedagoški fakultet u Zenici nema vlastitu zgradu. Nastojanja uprave i rukovodstva Fakulteta da se u proteklih dvadeset godina adekvatno riješi to pitanje nije naišlo na dovoljno razumijevanja. Svoj nastavni i naučnoistraživački proces svo ovo vrijeme Fakultet organizira u iznajmljenom i djelomično adaptiranom prostoru. Prostor je oskudnih kapaciteta i ne zadovoljava njegove osnovne potrebe. Da bi mogao odgovoriti svojim stalno narastajućim potrebama Fakultet iznajmljuje dio učioničkog i kabinetskog prostora u OŠ Musa Ćazim Ćatić u Blatuši i organizira nastavu u dvije smjene. Izgradnjom nove moderne zgrade, koja je otpočela polovinom 2013. godine, Islamski pedagoški fakultet u Zenici će konačno i sasvim adekvatno riješiti sve svoje prostorne potrebe.

Od svih fakulteta Islamske zajednice Islamski pedagoški fakultet u Bihaću je najoptimalnije riješio pitanje prostora. Fakultet je od septembra 2002. godine smješten u vlastitoj zgradi, koja ima ukupnu površinu korisnog prostora cca 5.000 kvadratnih metara. U zgradi Fakulteta, osim predavaonica, kabineta, amfiteatra, sala i kancelarija, smješteni su i Studentski dom i Studentski restoran te apartmani za goste.

Zgrada Fakulteta za islamske studije u Novom Pazaru nalazi

se u centru i u vlasništvu je Islamske zajednice. Njeni prostorni kapaciteti su nedovoljni da bi zadovoljili sve potrebe Fakulteta. Fakultet raspolaže prostorom od 500 kvadratnih metara i u njemu su smještene tri učionice, sala za konferencije koja se koristi i kao učionica, pet kabineta za profesore, Dekanat i Studentska služba. S ciljem proširenja prostornih kapaciteta potkraj 2013. otpočeta je dogradnja zgrade Fakulteta čime će se dobiti novih 300m², s jednom velikom salom i dvije učionice.

5.5.3. Biblioteke

Biblioteka Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu je najveća i najkvalitetnija fakultetska biblioteka u Islamskoj zajednici. Biblioteka se kontinuirano i planirano popunjava i trenutno sadrži oko 25.000 knjiga. U njoj su zaposlena dva bibliotekara. Cjelokupan knjižni fond je digitaliziran i katalogiziran. Baze podataka su interne naravi i dostupne samo studentima, nastavnicima i saradnicima Fakulteta. Fakultet je pretplaćen na 30 časopisa. Dio časopisa kupuje, a dio dobiva putem razmjene.

Knjižni fond Islamskog pedagoškog fakulteta u Zenici iznosi oko 6.000 knjiga. U Biblioteci je zaposlena jedna osoba. Biblioteka raspolaže vrlo oskudnim i nenamjenskim prostorom i nije digitalizirana. Nastavno osoblje ima mogućnost korištenja EBSCO i CEEOL baze podataka. Fakultet nije pretplaćen ni na jedan naučni i stručni časopis. Određeni broj časopisa, uglavnom povremeno, prima posredstvom razmjene i po principu obaveznog primjerka.

Biblioteka Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću sadrži oko 6.500 knjiga, od toga je 2.000 knjiga na arapskom, 100 na engleskom i 50 na njemačkom jeziku. Biblioteku opslužuje 5 redovnih studenata koji rade u biblioteci po utvrđenom rasporedu. Knjige su katalogizirane, ali ne i obrađene po sistemu Online Public Access Catalog - OPAC. Fakultet je pretplaćen na pet časopisa. Površina bibliotečkog prostora nije sasvim zadovoljavajuća - iznosi oko 70 kvadratnih metara.

Biblioteka Fakulteta za islamske studije u Novom Pazaru se nalazi u sklopu biblioteke Internacionalnog univerziteta u Novom Pazaru. Knjižni fond biblioteke je oko 3.000 knjiga. Proces digitalizacije i katalogizacije je u završnoj fazi. Fakultet je pretplaćen na četiri časopisa.

5.5.4. Naučnoistraživački rad i izdavaštvo

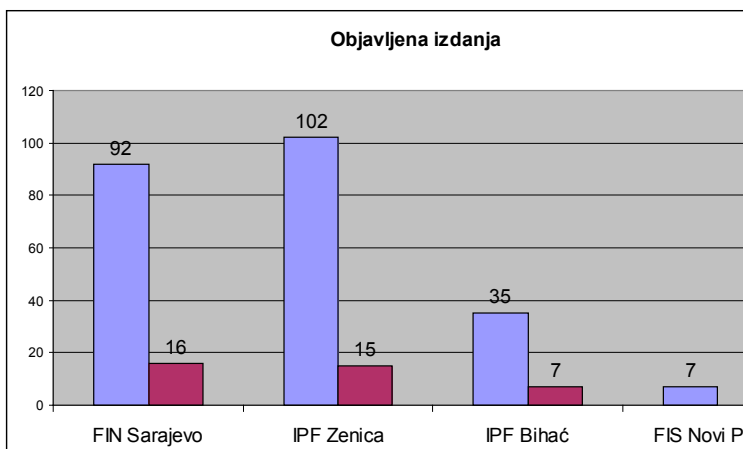
Fakultet islamskih nauka u Sarajevu od 2000. godine do danas organizirao je 20 naučnih i stručnih skupova i konferencija. Objavio je 16 zbornika radova, 37 hrestomatija, te 55 ostalih izdanja. Na poslovima izdavaštva ima zaposlenu jednu osobu.

Islamski pedagoški fakultet u Zenici od 2000. godine organizirao je 6 naučnih i stručnih skupova i konferencija. Fakultet kontinuirano objavljuje *Zbornik radova* nastavnika i saradnika; do sada je objavljeno 11 brojeva. Zbornik radova nastavnika i saradnika Islamskog pedagoškog fakulteta je indeksiran u EBS-CO Publishing i C.E.E.O.L. i priključen je na međunarodnu bazu podataka. Pored velikog broja knjiga Fakultet je objavio jednu monografiju i tri zbornika radova sa konferencija.

Islamski pedagoški fakultet u Bihaću od 2000. godine organizirao je dvije stručne konferencije, dva naučna simpozija, pet seminara i dva okrugla stola. U posljednjih šest godina redovno izlazi *Zbornik radova* Fakulteta. Objavljen je i jedan zbornik s konferencija.

Fakultet za islamske studije u Novom Pazaru organizirao je 8 konferencija. U saradnji sa Izdavačkom kućom "El-Kelimeh" objavio je dvije knjige. Kontinuirano, od 2007. godine, izdaje *Zbornik radova* Fakulteta pod nazivom "Islamska misao" nalazi se na domaćoj SCI listi.

Rad visokoškolskih institucija vrednuje se i po broju objavljenih knjiga, udžbenika i hrestomatija od strane nastavnika koji su u radnom odnosu, te brojem objavljenih zbornika radova.

5.6. Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu

Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu prva je biblioteka na prostoru Bosne i Hercegovine za koju pouzdano znamo kada je osnovana. Vakufnamom o svojoj medresi Gazi Husrev-beg je predvidio da: “Što preteče od troškova za gradnju Medrese, neka se za to kupi dobrih knjiga, koje će se upotrebljavati u spomenutoj medresi, da se njima koriste čitaoci i da iz njih prepisuju oni koji se bave naukom.” Prema Vakufnami, Gazi Husrev-begova biblioteka je osnovana kada i Medresa, dakle 1537. godine.

Sve do 1863. godine, Biblioteka je bila u sklopu Kuršumlije medrese. Iste godine je, na prijedlog Topal Osman-paše, guvernera Bosne, uprava Gazi Husrev-begova vakufa dogradila jednu veću prostoriju uz Begovu džamiju, ispod njene munare, za Biblioteku. U toj prostoriji Biblioteka je bila smještena sve do 1935. godine kada je, zbog povećanja knjižnog fonda, preseljena u prostorije ispred Careve džamije, gdje je ostala do početka agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992. godine. U aprilu 1992. godine, iz sigurnosnih razloga, izmještena je na više mjesta u

gradu. Tokom četverogodišnjeg perioda rata iz istih razloga više puta je knjižni fond Biblioteke mijenjao lokaciju, te je na taj način u potpunosti i sačuvan. Nakon agresije na Bosnu i Hercegovinu Biblioteka je smještena u zgradu pored ženskog odjeljenja Gazi Husrev-begove medrese na Drveniji, u ulici Hamdije Kreševljakovića 58, gdje je ostala sve do 2013. godine. Za potpuno adekvatan smještaj Gazi Husrev-begove biblioteke izgrađena je nova reprezentativna i moderno opremljena zgrada u ulici Gazi Husrev-begova 46, u samom srcu Starog Grada. Ova zgrada je od 2013. godine novi dom Gazi Husrev-begove biblioteke, koji je po svemu dostojan njenog velikog značaja.

Gazi Husrev-begova biblioteka trenutačno ima oko stotinu hiljada bibliotekskih jedinica: rukopisa, štampanih knjiga, časopisa i različitih dokumenata od neprocjenjive vrijednosti na arapskom, turskom, perzijskom, bosanskom i nekoliko evropskih jezika. Od toga više od 10.500 bibliotekskih jedinica čine kodeksi rukopisa sa oko 20.000 većih i manjih djela iz islamskih nauka, orijentalnih jezika, lijepe književnosti, filozofije, logike, historije, medicine, veterinarstva, matematike, astronomije i drugih nauka.

Zadaća Biblioteke je da:

- nabavlja, prikuplja, obrađuje i čuva bibliotekski materijal iz oblasti islamistike, historije, orijentalistike i beletristike te posebno djela vezana za Bosnu i Hercegovinu,
- nabavlja rukopise i raritetna štampana djela, novine i časopise koji se odnose na islam, historiju i kulturu Bosne i Hercegovine i šireg regiona,
- vrši katalošku obradu bibliotekske građe prema standardima koji se primjenjuju u izradi bibliotekskih kataloga,
- brine o zaštiti i restauraciji rukopisa, knjiga i drugih bibliotekskih materijala od svih štetnih utjecaja, primjenjujući pri tome efikasna sredstva zaštite i konzervacije,

- vrši snimanje rukopisa i ostalih značajnih djela iz različitih medija,
- nabavlja, obrađuje i čuva arhivske dokumente koji se odnose na historiju Bosne i Hercegovine u vrijeme osmanske vlasti i dokumente Arhiva Islamske zajednice,
- prikuplja, čuva i obrađuje druge materijale, kao što su fotografije, geografske karte, slike, razglednice, muzejske ekspanate i drugo,
- stavlja na raspolaganje materijale iz fondova biblioteke za interesiranim korisnicima (istraživačima, profesorima, naučnicima, studentima, đacima) u prostorijama Biblioteke,
- proučava i naučno obrađuje različite teme iz oblasti islamskih nauka i kulturne baštine Bosne i Hercegovine koje su u vezi sa fondovima Biblioteke,
- izdaje godišnjak *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke* u kojem se prvenstveno tretiraju islamske naučne discipline i druge oblasti vezane za bibliotečki fond i historijsku građu iz kulturnog naslijeđa Bosne i Hercegovine,
- izdaje Kataloge bibliotečke građe i druga posebna izdanja,
- vrši i druge poslove u skladu sa Ustavom Islamske zajednice i Pravilima Biblioteke i odlukoma njenog Upravnog odbora.

Fondove Biblioteke mogu koristiti domaći i strani naučnici i istraživači prema pravilima o korištenju fondova i ponašanja u Biblioteci.

Fond Biblioteke sačinjavaju rukopisi, štampane knjige, periodične publikacije, arhivska građa i drugi tzv. nebibliotečki fondovi.

Biblioteka saraduje sa srodnim bibliotekama i institucijama u zemlji i inostranstvu i s njima poveremeno razmjenjuje informacije važne za unapređenje rada biblioteke i obogaćenje njenog fonda.

U Biblioteci se nalaze sljedeći fondovi:

- Fond rukopisa
- Fond štampanih knjiga na evropskim jezicima
- Fond štampanih knjiga na orijentalnim jezicima
- Fond periodičnih publikacija
- Fond arhivske građe
- Fond fototeke
- Fond arhiva Islamske zajednice

Za svaki od navedenih fondova izrađuju se posebne vrste kataloga. Svi katalogi se istovremeno elektronski obrađuju i pohranjuju u bazu podataka Biblioteke.

Biblioteka sadrži i:

- Odjeljenje za informacione tehnologije
- Odjeljenje za restauraciju i konzervaciju
- Muzej
- Čitaonice i sale

Imajući na umu tematske opsege, raznovrsnost i iznimno bogatstvo bibliotečke građe Gazi Husrev-begova biblioteka bi, uz neznatne prilagodbe, mogla sasvim adekvatno odgovoriti potrebama visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada Islamske zajednice te zadobiti karakter i biblioteke univerzitetskog tipa.

5.7. Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka

Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka osnovan je 2008. godine Odlukom Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Do 2013. godine Institut je bio smješten u neuslovnom prostoru i prolazio je period sticanja temeljnih konstitutivnih pretpostavki, savladavanja osnovnih teškoća i izazova samoute meljenja. U septembru 2013. godine dobiva prikladniji, iako ne

i sasvim dovoljan, prostor u novoj zgradi Gazi Husrev-begove biblioteke. Primjerenu organizacionu strukturu, sa svim potrebnim tijelima, Institut je zadobio tek polovinom 2013. godine, kada otpočinje njegovo utemeljenje i kontinuirano programsko funkcioniranje. Imenovan je novi Upravni odbor Instituta i konstituirano njegovo Naučno vijeće. Na prvoj sjednici Naučnog vijeća, koja je održana 28. novembra 2013. godine, definirana su naučnoistraživačka područja rada Instituta i određeni opći itinerari njegovog kratkoročnog, srednjeročnog i dugoročnog djelovanja. Institut će, u skladu sa svojim Statutom i prirodom poslova kojim se bavi, opravdavati svoje postojanje prije svega stalnim i povremenim istraživačkim projektima, naročito onim iz područja islamske, duhovne i materijalne, tradicije Bošnjaka. Prioritetna zadaća Instituta u narednom periodu jeste da se institucionalno konstituiru u dovoljnom kapacitetu kako bi mogao mjerodavno provoditi istraživanja, afirmirati duhovne, kulturne i vjerske vrijednosti Bošnjaka, organizirati naučne i stručne konferencije, izložbe, prezentacije projekata, promocije knjiga i različite oblike edukacije, te razvijati saradnju sa drugim sličnim naučnoistraživačkim institucijama u Bosni i Hercegovini, okruženju, Evropi i muslimanskom svijetu.

Osim toga Institut planira:

- osnovati vlastiti časopis,
- izdavati, nakon svake naučne i stručne konferencije, Zbornik radova,
- kontinuirano održavanje naučnih skupova čija bi stalna tema bila islamska tradicija Bošnjaka,
- pokretanje fundamentalnih istraživačkih projekata (kratkoročnih i dugoročnih) koji bi, pored ostalog, tretirali modele i matrične koncepte islamske tradicije Bošnjaka; kritičku obradu tekstova značajnih za osvjetljavanje najnosivijih oblika kulture Bošnjaka; osebnost religijske prakse Bošnjaka, njihove demografske procese (raseljavanja, seobe,

odnos matice i dijaspore, popisi stanovništva); genocid (uzroci, posljedice, *memorija opstanka*, kultura pamćenja, razumijavanje pravde, oprosta i pomirenja); Bošnjačko okruženje (komšije, samopercepcije, percepcije o drugima i percepcije drugih o nama)

6. SWOT ANALIZA STANJA NA VISOKOŠKOLSKIM INSTITUCIJAMA ISLAMSKJE ZAJEDNICE

SWOT analiza predstavlja temelj za određivanje strateških ciljeva i aktivnosti kroz analizu snaga i slabosti visokoškolskih institucija Islamske zajednice te prilika i prijetnji iz okruženja.

SWOT analiza (eng. *Strengths-snage, Weaknesses-slabosti, Opportunities-prilike, Threats-prijetnje*), kao kvalitativna analitička metoda u procesu strateškog planiranja, koristi se kao prikladno sredstvo strateške analize kojom se, u konkretnom slučaju, istražuju stanje i odnosi, vanjske i interne okoline u vezi sa mogućim odlukama o upravljanju razvojem visokoškolskog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada u Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini.

Ovdje provedena SWOT analiza - koja obuhvata analizu prednosti, nedostataka, mogućnosti i opasnosti stanja na visokoškolskim institucijama Islamske zajednice - u funkciji je identifikacije i ocjene mogućih uticaja prilika i prijetnji eksternog okruženja te snaga i slabosti u unutarnjem okruženju u budućem razvoju visokoškolskih institucija i naučnoistraživačkog rada u Islamskoj zajednici. Ona se poduzima s ciljem stavljanja njenih rezultata u funkciju strateškog planiranja i upravljanja u području razvoja visokoškolskog obrazovanja i naučno-istraživačke djelatnosti u Islamskoj zajednici: kreiranje ciljeva, pozicioniranje i dinamičko prilagođavanje, alokacija resursa, operativno odlučivanje, monitoring i kontrola, te poduzimanje korektivnih mjera za ostvarenje postavljenih ciljeva.

Subjekti SWOT analize u ovoj strategiji su sve visokoškolske institucije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini: Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Islamski pedagoški fakultet u Zenici, Islamski pedagoški fakultet u Bihaću te Fakultet za islamske studije u Novom Pazaru.

Sastavni dio opisa ove SWOT analize jest i detaljniji tabelarni prikaz snaga, slabosti, prilika i prijetnji visokoškolskih institucija Islamske zajednice s obzirom na njihove djelatnosti.

6.1. SWOT analiza stanja na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu

6.1.1. Interne snage

- Najstarija i najprestižnija institucija visokoškolskog islamskog obrazovanja u jugoistočnoj Evropi;
- Jedinствена arhitektura zgrade Fakulteta islamskih nauka, reprezentativan prostor, opremljenost kabineta i učionica;
- Nastavni i naučnoistraživački kadar FIN-a prepoznatljiv u lokalnoj zajednici ali i široj akademskoj javnosti (profesori FIN-na gostujući profesori na renomiranim univerzitetima u svijetu, objavljuju naučne radove u referentnim međunarodnim časopisima i u zemlji, realiziraju studijske boravke u inostranstvu, učestvuju na naučnim konferencijama, debatama i seminarima);
- Podmlađeni nastavni kadar na teološkom smjeru, proširivanje kadrovskih kapaciteta na pedagoškom smjeru i primanje dovoljnog broja kavlitetnih asistenata;
- Kontinuirana i aktivna međunarodna naučna i stručna saradnja FIN-a (međunarodne konferencije, seminari, strani gostujući profesori na FIN-u, lektori za strane jezike, ugovori o akademskoj saradnji sa univerzitetima u inostranstvu, studijski boravci, boravak stranih studenti na FIN-u)

- Saradnja s teološkim fakultetima i drugim fakultetima sa univerziteta u Bosni i Hercegovini;
- Solidna saradnja sa ostalim institucijama Islamske zajednice i sa alumnistima;
- Realizacija, jedinstvenog u evropskom akademskom prostoru, tromjesečnog kursa islama “Diploma u islamskim naukama” jedanaest godina zaredom, na bosanskom i engleskom jeziku;
- Punopravni član Univerziteta u Sarajevu i uključenost u Bolonjske reformske procese
- Pozitivna komunikacija sa studentima
- Značajno visok broj kvalitetnih diplomanata
- Pristupačne školarine za vanredne studente (uglavnom imame)
- Razvoj i stimuliranje izvrsnosti u nastavi i istraživanju

6.1.2. Interne slabosti

- Nedovoljna saradnja sa drugim islamskim fakultetima u Bosni i Hercegovini i na Balkanu;
- Nedovoljno razvijena dugoročna strategija razvoja;
- Nedovoljan broj vlastitog nastavnog kadra na Odsjeku religijske pedagogije (dvoje uposlenih);
- Nedovoljan broj administrativnog osoblja;
- Opterećenost nastavnika administrativnim poslovima i sve veće oskudijevanje u vremenu potrebnom za stručno i naučno usavršavanje;
- Nepostojanje fakultetskog doma za studente;
- Stara zgrada sa zastarjelim instalacijama i opremom;
- Neadekvatan računarski sistem i softver u studentskoj službi;

- Nedostatak finansijskih sredstava za vlastite naučnoistraživačke projekte;
- Neriješeno finansiranje novoosnovanih odsjeka, kao i II i III ciklusa studija;
- Nepostojanje kontinuiranog izvora sredstava za usavršavanje nastavnika i asistenata, kao i za njihov naučnoistraživački rad;
- Nedostatak finansijskih sredstava za kontinuirano i dovoljno kvalitetno obogaćivanje bibliotečkog fonda;
- Nedovoljna studijska mobilnost studenata FIN-a i uključenost u istraživački rad;
- Tendencije reduciranja studijskog sadržaja za studente, čitanja šire literature nastalih neadekvatnim razumijevanjem Bolonjskog procesa i njegove nedovoljne kritičke valorizacije.

6.1.3. Šanse u okruženju

- Entuzijazam zaposlenika;
- Otvaranje dvojezičnog studija;
- Redovni dodiplomski, diplomski (magistarski) i doktorski studij;
- Učestvovanje u projektima važnim za Islamsku zajednicu;
- Saradnja sa alumnistima kroz odgojno i obrazovno djelovanje (imamima, vjeroučiteljima, profesorima u medresama) u cilju doprinosa izgradnji pojednica i bosanskohercegovačkog društva;
- Bolja promocija Fakulteta u medresama i drugim srednjim školama;
- Učestvovanje u međunarodnim projektima;

- Saradnja sa domaćim i inostranim fakultetima;
- Privlačenje kvalitetnijih potencijalnih studenata.

6.1.4. Prijetnje u okruženju

- Sve slabiji kvalitet kandidata koji se upisuju na Fakultet i njihova opća prolaznost studenata;
- Nepostojanje sistema za motiviranje najboljih srednjoškola i svršenika medresa da se upisuju na FIN;
- Hiperprodukcija kadra sa teološkom diplomom ili sa diplomom islamske pedagogije;
- Nelojalna i neplanska konkurencija drugih fakulteta sa sličnim studijskim programima u zemlji i okruženju;
- Omogućavanje sticanja zvanja “profesora” sa završenim trogodišnjim studijem na fakultetima sa sličnim studijskim programima u pojedinim kantonima (decentralizacija obrazovnog sistema – kantonalna ministarstva) i demotiviranje potencijalnih studenata;
- Smanjenje kvaliteta osnovnog i srednjeg obrazovanja i smanjenje broja potencijalnih studenata;
- Slabe prilike za upošljavanje diplomiranih studenata FIN-a na tržištu rada;
- Slabo finansiranje od strane osnivača i ministarstva zbog lošeg ekonomskog stanja u državi;
- Smanjene prilike za upošljavanje novog nastavnog kadra.

6.2. SWOT analiza stanja na Islamskom pedagoškom fakultetu u Zenici

6.2.1. Interne snage

- Fakultet ima najviše odsjeka (četiri), stoga i najraznovrsniju ponudu studijskih ponuda kada je riječ o visokoškolskim institucijama Islamske zajednice;

- Predanost razvoju, inovativnim procesima, reformama i Bolonjskom modelu studija;
- Privlačnost, inovativnost i savremenost studijskih programa;
- Zadovoljavajući interes studenata za studij;
- Etabliranost u obrazovne, naučnoistraživačke i administrativne strukture Univerziteta u Zenici;
- Relativno mlad nastavni kadar sa srazmjerno velikim brojem ženskog osoblja u nastavi;
- Spoj tradicionalnih i savremenih pristupa obrazovanju i nauci;
- Studijski programi iz *svjetovnih* nauka nude, posredstvom izbornih predmeta, i islamsku perspektivu;
- Otvorena i neposredna komunikacija nastavnika i studenata;
- Stalno rastuća saradnja sa institucijama i službama Islamske zajednice, naročito sa Vjerskoprosvjetnom službom Rijaseta;
- Usmjerenost na saradnju sa institucijama u zemlji i inostranstvu;
- Prihvaćenost programa i socijalnih inicijativa u društvenoj zajednici;
- Usmjerenost nastavnika i saradnika prema naučnoistraživačkom radu;
- Zadovoljavajuća pokrivenost predmeta odgovarajućim kadrom.

6.2.2. Interne slabosti

- Zbog finansijskih oskudijevanja nedovoljan broj je nastavnika i saradnika u stalnom radnom odnosu;
- Veliki broj asistenata u statusu spoljnjih saradnika;

- Opterećenost nastavnika administrativnim poslovima i sve veće oskudijevanje u vremenu potrebnom za stručno i naučno usavršavanje;
- Odsustvo strategije kadrovskog jačanja i nedovoljno ulaganje u mladi kadar;
- Nepostojanje dovoljnog i adekvatnog prostora za organizaciju i realizaciju nastave i ispita (funkcioniranje u dva fizički odvojena i udaljena prostora);
- Skućen bibliotečki prostor, nedovoljna razvijenost biblioteke i oskudan bibliotečki fond;
- Nedovoljna tehnička opremljenost učionica i kabineta;
- Nedostatak podrške nastavnicima i saradnicima u njihovom naučnom i stručnom napredovanju;
- Nepostojanje stalnog i približno dovoljnog izvora sredstava za razvoj nauke i istraživačkih projekata
- Neriješeno finansiranje novoosnovanih odsjeka, kao i II i III ciklusa studija;
- Nepostojanje kontinuiranog izvora sredstava za usavršavanje nastavnika i asistenata, kao i za njihov naučnoistraživački rad;
- Neriješeno finansiranje II i III ciklusa studija;
- Nedovoljna mobilnost studenata i njihova uključenost u istraživački rad;
- Preovlađujuća usmjerenost u nastavi na prenos informacija i “usvajanje” znanja;

6.2.3. Šanse u okruženju

- Organizacija i realizacija projekata od interesa za Islamsku zajednicu i bosanskohercegovačko društvo;
- Plansko građenje pretpostavki za uključenja u evropski akademski prostor;

- Povećanje saradnje u nastavi i istraživanjima s visokoškolskim i naučnim institucijama na lokalnom, regionalnom i globalnom nivou;
- Razvijanje zajedničkih programa iz interkulturalnog odgoja sa obrazovnim institucijama u zemlji i okruženju;
- Saradnja sa nevladinim sektorom u zajedničkim projektima;
- Uvođenje kulture kvaliteta i QA elemenata;
- Međunarodni projekti (EU FP7, bilateralni i multilateralni projekti);
- Mogućnosti finansiranja novih projekata od općine, kantona i Federacije;
- Povezivanje sa kompatibilnim institucijama u okruženju.

6.2.4. Prijetnje u okruženju

- Shvatanje visokog obrazovanja kao potrošnje, a ne investicije u ljudske resurse;
- Stalno smanjivanje sredstava za investiranje u obrazovanje i naučnoistraživački rad;
- Stalne restrikcije (u Kantonu) za zapošljavanje novih nastavnika, asistenata i ostalog osoblja u stalni radni odnos na Fakultetu;
- Nepostojanje realne i kvalitetne vizije razvoja visokog obrazovanja i nauke, kao i kadrovske planiranja na kantonalnom, federalnom i državnom nivou;
- Stalni pad kvaliteta u srednjoškolskom obrazovanju i broja srednjoškolaca – potencijalnih studenata;
- Nekontrolirano otvaranje novih fakulteta i univerziteta bez relevantnih akademskih standarda i kriterija studiranja čime se proizvodi nelojalna konkurencija;

- Komplikiran i suviše birokratiziran sistem trezorskog finansiranja Univerziteta i fakulteta;
- Nedostatak međufakultetske solidarnosti i sinergijskog djelovanja.

6.3. SWOT analiza stanja na Islamskom pedagoškom fakultetu u Bihaću

6.3.1. Interne snage

- Predanost razvoju, reformama i Bolonjskom procesu;
- Zadovoljavajući interes studenata za studij;
- Pozicioniranost u strukturama Univerziteta u Bihaću;
- Usmjerenost na saradnju sa institucijama u zemlji i inozemstvu;
- Pripadnost programa i socijalnih akcija u zajednici;
- Usmjerenost uposlenika prema stručnom i profesionalnom usavršavanju;
- Predan rad na odgoju studenata te bliska i otvorena komunikacija između nastavnika, osoblja i studenata;
- Studentski dom i Studentski restoran u sklopu Fakulteta;
- Pokrivenost kolegija referentnim kadrom;
- Postojanje adekvatnog prostora za organizaciju i realizaciju nastave i ispita;
- Optimalni prostorni kapacitet i opremljenost nastavnika i saradnika.

6.3.2. Interne slabosti

- Nedovoljan broj nastavnika i saradnika u stalnom radnom odnosu;
- Nedostatak asistenata na većini predmeta;

- Neriješeno finansiranje novoosnovanog odsjeka i II ciklusa studija;
- Nepostojanje kontinuiranog izvora sredstava za usavršavanje nastavnika i asistenata, kao i za naučnoistraživački rad;
- Opterećenost nastavnika administrativnim poslovima i sve veće oskudijevanje u vremenu potrebnom za stručno i naučno usavršavanje;
- Nedovoljan broj odgajatelja u Domu;
- Značajan broj kandidata za upis na studij sa osrednjim uspjehom u srednjoj školi;
- Nedovoljna podrška naučnoistraživačkom radu;
- Nedovoljna mobilnost studenata i njihova uključenost u istraživački rad;
- Oskudan bibliotečki fond i nedovoljna zastupljenost literature iz pedagoških i napose iz socijalnopedagoških nauka;
- Stalne intervencije na zgradi Fakulteta.

6.3.3. Šanse u okruženju

- Opredijeljenost za saradnju sa svim institucijama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, naročito sa visokoškolskim;
- Zajedničko organiziranje magistarskih i doktorskih studija;
- Organizacija i realizacija projekata od interesa za Islamsku zajednicu i bosanskohercegovačko društvo;
- Saradnja sa nevladinim sektorom u zajedničkim projektima;
- Uvođenje QA na nivou svih organizacionih jedinica Univerziteta u Bihaću;

- Geografski položaj i mogućnost servisiranja duhovnih i odgojno-obrazovnih potreba Bošnjaka u dijaspori;
- Povezivanje sa sličnim institucijama u okruženju.

6.3.4. Prijetnje u okruženju

- Neriješeno pitanje legalizacije zgrade i zemljišta na kojem se nalazi;
- Ograničenja (u Kantonu) vezana za prijem novih nastavnika, asistenata i ostalog osoblja u stalni radni odnos;
- Nepostojanje vizije razvoja visokog obrazovanja i kadrovskog planiranja na kantonalnom, federalnom i državnom nivou;
- Nedovoljna sredstva za investiranje u obrazovanje i naučnoistraživački rad;
- Nedovoljan kvalitet obrazovanja u srednjim školama i sve niži kvalitet potencijalnih kandidata za upis na Fakultet;
- Komplikirane procedure trezorskog poslovanja i kašnjenje u realizaciji transakcija;
- Nekonzistentan odnos kantonalne politike prema Fakultetu i trajnom rješavanju njegovog finansiranja;
- Geografska udaljenost od Sarajeva i nedovoljna briga Islamske zajednice za IPF u Bihaću;
- Nedostatak kvalitetne saradnje i zajedničkog djelovanja islamskih fakulteta.

6.4. SWOT analiza stanja na Fakultetu za islamske studije u Novom Pazaru

6.4.1. Interne snage

- Pet potpisanih ugovora o saradnji sa srodnim institucijama u zemlji i inostranstvu. Potpisani ugovori o saradnji sa: IPF Zenica, IPF Bihać, ITF Priština, IF Skoplje, PTF Novi Sad;

- Afirmacija naučnoistraživačkog rada posredstvom časopisa “Islamska misao”;
- Zadovoljavajuća zainteresiranost za upis na studij, što je naročito izraženo u posljednje dvije akademske godine;
- Usredsređen pristup recepciji Bolonjskom sistemu studija i njegova sve veća primjena u svim studijskim programima;
- Mlad i perspektivan nastavni kadar;
- Odgovorno administriranje poslovima Fakulteta;
- Kvalitetna saradnja članova NNV, te izgradnja kulture komunikacije, međusobnog uvažavanja i saradnje;
- Dobra saradnja sa Mešihatom Islamske zajednice i sa svršenicima Fakulteta;
- Njegovanje i promoviranje etičnosti i humanosti;
- Dobra i otvorena saradnja studenata i nastavnika;
- Pristupačne školarine za vanredne studente
- Usredsređen rad sa studentima na podizanju vjerske i nacionalne svijeti kod studenata i zaposlenika Fakulteta.

6.4.2. Interne slabosti

- Nedovoljnost prostornih kapaciteta Fakulteta;
- Nepostojanje biblioteke u sklopu fakultetske zgrade;
- Nedovoljan broj nastavnika i asistenata u stalnom radnom odnosu;
- Veliki broj gostujućih profesora;
- Opterećenost nastavnika administrativnim poslovima i sve veće oskudijevanje u vremenu potrebnom za stručno i naučno usavršavanje;

- Neriješeno finansiranje novoosnovanih odsjeka, kao i II i III ciklusa studija;
- Nepostojanje kontinuiranog izvora sredstava za usavršavanje nastavnika i asistenata, kao i za naučnoistraživački rad;
- Nedovoljno razvijena dugoročna strategija razvoja;
- Neuključenost Fakulteta u državni budžet i isključiva upućenost na finansijska sredstva Mešihata Islamske zajednice u Srbiji, sredstva od školarine i donacije;
- Nedovoljno ulaganje u razvoj nauke i istraživanja;
- Nedovoljna mobilnost studenata i njihova uključenost u istraživački rad;
- Nedostatak studentskog doma.

6.4.3. Šanse u okruženju

- Dovoljna raspoloživost kredibilnog kadra za organizaciju magistarskih i doktorskih studija koji se planiraju organizirati od 2014/15. akademske godine;
- Kontinuirano i optimalno proširivanje saradnje sa drugim fakultetima i institucija u zemlji i okruženju;
- Finansijska podrška relevantnih institucija, koju imaju ostali fakulteti pod pokroviteljstvom Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini;
- Učlanjenje u fond Rijasetu Islamske zajednice Bosne i Hercegovine za stipendiranje studenata;
- Nagrađivanje najboljih studenata generacije od strane reisu-l-uleme Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini;
- Korištenje razvojnih državnih i međunarodnih fondova namijenjenih obrazovanju i naučnoistraživačkom radu;

6.4.4. Prijetnje u okruženju

- Ignorantski odnos države prema Fakultetu;
- Uskraćivanje finansijske podrške nadležnih institucija Republike Srbije;
- Nelojalna konkurencija fakulteta sa drugih univerziteta i izostajanje dovoljne međusobne solidarnosti;
- Restriktivna politika države prema vakufima Islamske zajednice i neriješen imovinsko-pravni status zgrade u kojoj je smješten Fakultet;
- Geografska udaljenost od Sarajeva i nedovoljna briga Islamske zajednice za Fakultet u Novom Pazaru;
  - Nedostatak kvalitetne i kontinuirane saradnje i zajedničkog djelovanja islamskih fakulteta u Bosni i Hercegovini;
  - Osnivanje “fantomskih” fakulteta i odjeljenja različitih studijskih profila na području Sandžaka.

6.5. Komparativna SWOT analiza visokoškolskih institucija Islamske zajednice

6.5.1. Eksterno okruženje čini ambijent kojeg ne mogu, po naravi stvari, kontrolirati visokoškolske institucije. Njega kreiraju globalni, evropski, regionalni, državni i lokalni faktori, faktori federalne i kantonalnih vlada, koje definiraju regulatorni i ekonomski okvir za funkcioniranje visokoškolskih institucija i naučnoistraživačkog rada, faktori tržišta i faktori konkurencije. U vanjskom okruženju nalaze se šanse ali i prijetnje koje također utiču i na razvoj visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Ova strategija teži ponuditi osnovu za prepoznavanje i korištenje mogućnosti i podsticaja razvoja visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada koje nudi okruženje, kao i osnovu za prevladavanje opasnosti i sprečavanje prijetnji.

6.5.2. Interno okruženje, u SWOT analizi, čini ambijent na kojeg mogu uticati i dijelom kontrolirati visokoškolske i naučnoistraživačke institucije. U njemu upravo djeluju akteri iz tog sektora i njihov angažman se neposredno reflektira na univerzitetsko obrazovanje u svim njegovim pravcima i stepenima razvoja, te utiču na uspješnost programiranja i ostvarivanja naučnoog i istraživačkog rada. Akteri iz ovog sektora utiču i na uspostavljanje organizacije i integrativnih veza između visokog obrazovanja, nauke i istraživanja, s jedne strane i poslovnog sektora i tržišta rada, s druge.

6.5.2.1. Interno okruženje se iskazuje u sposobnosti aktera sektora da planira i ostvaruje svoju ulogu u društvu u skladu s evropskim standardima i specifičnim potrebama i uslovima njegovog funkcioniranja. U okviru internog okruženja iskazuju se snage visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada koje svjedoče sposobnost za efikasnim djelovanjem, ispunjavanjem svoje prioritetne uloge i funkcije. Istovremeno, iskazuju se i slabosti kao pokazatelji nesposobnosti sektora da ostvaruje svoju svrhu i funkcije u zajednici. Svrha strategije razvoja visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada Islamske zajednice jeste osnažiti interne snage kako bi se podstaknuo napredak i prevladale slabosti internog okruženja koje su moguća prepreka nesmetanom razvoju i ostvarivanju planiranih ciljeva visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada.

6.5.3. Sažetak SWOT analize visokoškolskih institucija Islamske zajednice sa elementima njihovog naučnoistraživačkog rada

	ŠANSE	PRIJETNJE	
Vanjska okolina	<ul style="list-style-type: none"> - Saradnja sa domaćim i inostranim fakultetima; - Uvođenje kulture kvaliteta i QA elemenata; - Međunarodni projekti (EU FP7, bilateralni projekti); - Mogućnosti finansiranja novih projekata iz budžeta opština, kantona, Federacije; - Povećanje saradnje u nastavi i istraživanjima s visokoškolskim i naučnim institucijama na lokalnom, regionalnom i globalnom nivou; - Povezivanje sa visokoškolskim i naučnoistraživačkim institucijama kompatibilnih programa i područja bavljenja u okruženju i muslimanskom svijetu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sve slabiji kvalitet i prolaznost studenata koji se upisuju na fakultete Islamske zajednice; - Slabe prilike za upošljavanje diplomiranih studenata nekih odsjeka (teološkog, religijske pedagogije i islamske vjeronauke) na tržištu rada; - Shvatanje visokog obrazovanja kao finansijskog opterećenja i potrošnje, a ne investicije u ljudske resurse; - Nedovoljna sredstva za investiranje u razvoj obrazovanja i naučnoistraživačkog rada; - Nepostojanje konzistentne vizije razvoja i kadrovskog planiranja na kantonalnom, federalnom i državnom nivou; - Primjetan pad kvaliteta u srednjoškolskom obrazovanju i broja srednjoškolaca zainteresiranih za upis na fakultete Islamske zajednice. 	Unutrašnja okolina
	<ul style="list-style-type: none"> - Predanost razvoju, inovativnosti, reformama i Bolonjskom procesu; - Opredijeljenost za kontinuiran naučnoistraživački rad posredstvom istraživačkih projekata, organizacije konferencija, skupova, seminara, simpozija; - Zadovoljavajuća pozicioniranost u strukturama univerziteta; - Usmjerenost na saradnju sa visokoškolskim i istraživačkim institucijama u zemlji i inozemstvu; - Povećan interes nastavnika i saradnika za intenzivniji naučnoistraživački rad; - Razvoj i stimuliranje izvrsnosti u nastavi i istraživanju. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljna institucionalna saradnja sa drugim islamskim fakultetima u Bosni i Hercegovini i na Balkanu - Nedovoljan broj zaposlenih nastavnika i saradnika u stalnom radnom odnosu na fakultetima; - Opterećenost nastavnika administrativnim poslovima i sve veće oskudijevanje u vremenu potrebnom za stručno i naučno usavršavanje; - Neriješeno finansiranje novoosnovanih odsjeka, kao i II i III ciklusa studija; - Nepostojanje kontinuiranog izvora sredstava za usavršavanje nastavnika i asistenata, kao i za naučnoistraživački rad; - Nedostatak dovoljnog društvenog i državnog interesa te podsticaja i relevantne politike za visoko obrazovanje i nauku; - Nedovoljno usredsređena i kvalitetna dugoročna strategija razvoja; - Nedostatak finansijskih sredstava za razvoj biblioteka i popunjavanje bibliotečkog fonda. 	
	SNAGE	SLABOSTI	

Slika 2: Sažetak rezultata komparativne SWOT analize visokoškolskih institucija Islamske zajednice

6.5.4. Iz sažetka komparativne SWOT analize može se zaključiti da u eksternom okruženju sektora visokoškolskih ustanova Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini prevladavaju prijetnje, te da je utjecaj šansi i obećavajućih mogućnosti, koje objektivno postoje, u znatnoj mjeri otežan i suspendiran. Generalno, najveću prijetnju čini odnos između ekonomske krize i sporog oporavka društva i poimanja značaja ulaganja u obrazovanje i naučnoistraživački rad. Opasnost se manifestira posebno u neshvatanju da su ulaganja u obrazovanje, napose visoko, i naučnoistraživački rad način da se ubrza izlazak iz krize i doprinese njenom prevladavanju. Visoko obrazovanje sa svojim naučnoistraživačkim kapacitetima upravo sadrži mogućnosti na koje se mora računati; na njih je nužno gledati kao na faktor snage, razvoja i prevladavanja krize. Stoga i Islamska zajednica treba biti svjesna velikih razvojnih i preporoditeljskih mogućnosti koje sadrži njeno visoko obrazovanje i, u skladu s tim, povećavati spremnost na kontinuirana i sistemska ulaganja u unapređenje njegovog kvaliteta, u razvoj naučne i istraživačke kulture u svojim visokoškolskim institucijama.

6.5.4.1 Okruženje je također ispunjeno brojnim slabostima, mada se uočavaju pozitivne tendencije u mnogim oblastima koje ukazuju na mogućnost kreiranja novih snaga i perspektiva razvoja. Glavne slabosti su u međusobnoj nepovezanosti, odsustvu kvalitetne i sistemski podržane saradnje što doprinosi diseminaciji snaga i usporenom stasavanju za kvalitetno odgovoranje na brojne, u osnovi zajedničke, izazove. Ozbiljna slabost je takođe izražena i u nepostojanju razvojne strategije kao osnove za kreiranje šansi i novih perspektiva i planiranja razvoja visokoškolskih institucija i naučnoistraživačkog rada u kontekstu zahtjeva promijenjenih okolnosti i novih izazova.

6.5.4.2. Pomenute slabosti su praćene niskim nivoom izdvajanja za unapređenje nauke i istraživanja. Naročito zabrinjava stalni pad izdvajanja za visoko školstvo te nedovoljan i neadekvatan način finansiranja drugog i trećeg ciklusa studija. Iz

ovakvog okvira i spleta nepovoljnih okolnosti javlja se čitav niz slabosti koje se odnose na nizak udio naučnih i razvojnih istraživanja u kapacitetima visokoškolskog kadra, čija se akademska aktivnost svodi uglavnom na nastavu. Pa ipak prisutni su stanoviti naponi u profiliranju novih snaga temeljenih na početnim rezultatima u podizanju kvaliteta nastave i efikasnosti studija na svim nivoima te usmjerenost prema programima integrirane edukacije. Ohrabrenja su prisutna i u domeni mogućnosti koje nude novi međunarodni naučnoistraživački programi koje je moguće realizirati u partnerstvu sa evropskim univerzitetima i istraživačkim institucijama, kao projekti u okviru EU, FP7).

6.5.4.3. Na kraju ove SWOT analize može se istaknuti da njeni rezultati ukazuju na postojanje realnih pretpostavki i utemeljenih potreba da se kreira Strategija razvoja visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i da se osigura njena optimalna i djelotvorna implementacija.

7. STRATEŠKA OPREDJELJENJA

Strateški ciljevi su vodilje na putu planiranja, ono čemu se teži. U našoj Strategiji oni određuju dugoročne razvojne težnje iskazane u širem kontekstu, a obuhvataju najvažnije segmente djelatnosti visokog obrazovanja i naučno-istraživačkog rada u Islamskoj zajednici. U skladu s tim oni su za potrebe ovog strateškog plana podijeljeni u sljedeća strateška područja:

1. Nastava i studenti
2. Naučnoistraživački rad
3. Akademska saradnja *ad intra* i *ad extra*
4. Razvoj visokog obrazovanja i osnivanje novih institucija
5. Izdavaštvo i biblioteke

U ovu Strategiju nismo uvrstili dva važna strateška područja, područje o upravljanju i finansiranju te područje o prostoru i infrastrukturi. Nekoliko razloga je odredilo izostavljanje ovih strateških područja. Ovdje navodimo tek neke: nije bilo moguće za tako kratko vrijeme koje je bilo na raspolaganju za izradu Strategije i pod uslovima prihvatljivim za Rijaset Islamske zajednice angažirati dovoljno stručne i kompetentne osobe koje bi bile u mogućnosti obraditi ova strateška područja; svaka visokoškolska institucija Islamske zajednice će za svoje potrebe i u sklopu vlastitih strateških planiranja posvetiti posebnu pažnju području upravljanja, finansiranja, prostora i infrastrukture; kako se ne bi znatnije pomjerali rokovi za okončanje izrade ove Strategije postignuta je saglasnost sa njenim naručiocem da se izostavljena strateška područja naknadno obrade, ukoliko to bude neophodno. Ovaj nedostatak Strategije pokušali smo dijelom umanjiti podacima koje smo prezentirali u SWOT analizi.

7.1. Nastava i studenti

Ljudsko znanje i kompetencije postaju najznačajniji resurs i faktor razvoja u 21. stoljeću. Štaviše, oni se u modernom društvu nadaju vrednijim od prirodnih resursa, kapitala rada, čak i od finansijskog kapitala. Ljudsko znanje i kompetencije postali su ključna vrijednost u svim projekcijama strateškog razvoja, a zadobivaju se ponajprije na razini visokog obrazovanja, na univerzitetima i visokim učilištima. Stoga se u razvijenim društvima najvećom vrijednošću smatraju kompetentni i naučno kredibilni nastavnici, naučnoistraživačko osoblje na visokoškolskim institucijama i njihovi studenti, osobito oni daroviti koji zajedno sa svojim znanjem promoviraju ne samo svoje fakultete i doprinose razvoju obrazovanja i nauke, već jednako tako i razvoju tehnologija, ekonomije, kulture i društva u cjelini.

Nastava i studenti čine osnovu cjelokupnog procesa visokog obrazovanja, zato u svakoj strategiji koja ga tretira zauzimaju središnje mjesto. Visoko obrazovanje je više od ostalih nivoa obrazovanja u odgovornijem i kritički propitujućem odnosu prema situaciji vlastitog vremena. U svojim (post)modernim ostvarenjima ono svjedoči prepoznatljiviju težnju za većom fleksibilnošću, djelotvornijom i znatno senzibilnijom otvorennošću prema svakodnevnim potrebama savremenog društva i čovjeka. Visoko obrazovanje sve više uvažava nove naučno-tehničke, društvene, ekonomske, kulturološke i komunikacijsko-informacijske realnosti i pokušava odgovoriti na izazove što ih one produciraju; nastoji se prilagoditi stalno narastajućim potrebama svijeta koji se do vrtoglavosti ubrzano mijenja, te kvalitetno odgovoriti na visoke zahtjeve njegovog tržišta rada. Stoga je danas ključni činilac u osiguravanju znanja i kompetencija za uspješan rad i djelovanje upravo visoko obrazovanje. Svojim studijskim programima ono teži dosegnuti prije svega tržišno svrhovit kvalitet i relevantnost, a to znači osigurati potrebna znanja i vještine (*kvaliteta*) koji otvaraju mogućnosti za zaposlenje i cjeloživotno učenje (*relevantnost*). Evrops-

ki univerziteti danas kapacitete svojih studijskih programa prilagođavaju i usklađuju sa društvenim i ekonomskim potrebama i potrebama na tržištu rada. Ova utilitarna pragmatika, u biti zasnovana na ekonomskoj logici, sve više određuje karakter studija i na fakultetima društvenih i humanističkih nauka koji organiziraju teološke, edukacijske i religijske studije.

Ovoj novoj teleologiji visokog obrazovanja posvećena je i recentna evropska *megareforma* visokog obrazovanja poznata kao *Bolonjski proces*, u čijem se implementacijskom središtu nalaze ishodi učenja, aplikativna znanja, vještine i kompetencije studenata, promoviranje paradigme: *Student u centru učenja* i *Cjeloživotno učenje*, te strategija *Mobilnost za kvalitet i bolje učenje*. Osim toga, Bolonjski model studija pomjera težište nastave *sa onoga šta nastavnik treba prenijeti na ono što student treba znati*.

Bolonjska studijska makroparadigma obavezuje sve fakultete na tlu Evrope koji žele pripadati njenom zajedničkom prostoru visokog obrazovanja (*European Higher Education Area*). Pripadanje ovoj velikoj porodici evropskih fakulteta žele izboriti i fakulteti Islamske zajednice u našoj zemlji. Stoga visokoškolske institucije Islamske zajednice, kao članice državnih univerziteta u tri kantona Federacije Bosne i Hercegovine (Kanton Sarajevo, Zeničko-dobojski i Unsko-sanski kanton), zajedno sa ostalim fakultetima transformiraju se i provode reformu svog obrazovanja uvažavajući načela Bolonjske deklaracije i nastoje svoje studijske programe kreirati u skladu sa potrebnim znanjima, vještinama, općim sposobnosti i kompetencijama koje student mora imati po završetku studija. U tom smislu, visokoškolske institucije Islamske zajednice izvršile su znatna prilagođavanja svojih kurikuluma i stepenovale su studijske cikluse po shemi: 3+2+3, odnosno 4+1+3. Pri kreiranju novih kurikuluma njeni fakulteti su koristili ista iskustva i modele studija koji su već, manje-više, primijenjeni na univerzitetima zemalja Evropske unije, regiona i Bosne i Hercegovine.

Visokoškolske institucije Islamske zajednice i dalje će svoju organizaciju, studentske programe, razvoj, standarde, kriterije i rad sa studentima usklađivati, *mutatis mutandis*, sa principima Bolonjskog procesa i sa zahtjevima Evropskog prostora visokog obrazovanja (EHEA), odnosno Evropskog istraživačkog prostora (ERA). Međutim, Islamska zajednica prije svega želi da organska struktura, rad sa studentima, studentski programi, djelovanje i razvoj visokoškolskih institucija čiji je ona osnivač budu usklađeni sa fundamentalnim principima islamske filozofije obrazovanja i *islamske etike rada*, sa misijom, ciljevima, zadacima, interesima i mogućnostima Islamske zajednice, njenim potrebama i potrebama bosanskih muslimana. U tom pogledu ona će u dijelu strategije koji tretira *studij i studente* poduzeti niz koraka u pravcu restrukturiranja, osavremenjivanja i reorganizacije svojih visokoškolskih institucija, svrsishodnog proširivanja polja njihovog rada, racionalizacije i efikasnosti, kreiranja programa cjeloživotnog učenja, razvoja strukovnih studija i podrške mobilnosti studenata i nastavnika, u skladu sa svojim strateškim ciljevima, temeljnim potrebama i interesima.

Budući da na našim visokoškolskim institucijama postoji nekoliko sličnih ili gotovo istovjetnih programa, potrebno je pristupiti detaljnoj analizi postojećih studentskih programa po ishodu učenja i kompetencijama koje se njima stiču kako bi se nakon toga mogla provesti racionalizacija i optimalna redukcija njihovog broja te razmotriti mogućnost njihovog eventualnog transformiranja ili osnivanja novih sličnih studentskih programa u skladu sa potrebama Islamske zajednice.

7.1.1. Strateški zadatak: Usklađivanje, transformacija i racionalizacija

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije Islamske zajednice

7.1.1.1. Promjena statusa islamskih pedagoških fakulteta u Zenici i Bihaću iz statusa pridruženih članica univerziteta u *stalne članice sa specijalnim statusom*;

7.1.1.2. Osnivanje novih odsjeka u skladu sa interesima i potrebama Islamske zajednice i muslimana, a zamrzavanje ili ukidanje onih za kojim ne postoji više potreba;

7.1.1.3. Posebno će se razmotriti mogućnost otvaranja novih odsjeka iz područja vjerskih nauka poput Odsjeka za šerijatsko i građansko pravo te Odsjeka za tefsirske i hadiske nauke;

7.1.1.4. Provođenje racionalizacije i standardizacije studijskih programa na svim fakultetima, na nivou katedri i odsjeka i na sva tri ciklusa studija;

7.1.1.5. Od četiri visokoškolske institucije Islamske zajednice dvije imaju isti naziv (Islamski pedagoški fakultet). One također imaju slične ili gotovo istovjetne studijske programe (odsjeci za islamsku vjeronauku i odsjeci za socijalnu pedagogiju). Stoga će se pokrenuti procedura promjene naziva jednog od dva pedagoška fakulteta i, u skladu s tim, njegovog restrukturiranja i transformiranja;

7.1.1.6. Usvajanje neophodnih akademskih standarda, normativa, procedura i kriterija rada na visokoškolskim institucijama Islamske zajednice kako bi se doprinijelo standardizaciji izbora u zvanja, prijema u stalni radni odnos, kreiranju kvalitetnijih NPP, dosezanju kvaliteta na svim nivoima studija: dodiplomskom, diplomskom-master, doktorskom i specijalističkim studijima; formiranju katedri, odsjeka, naučnoistraživačkih projekata;

7.1.1.7. Studijske programe na našim fakultetima potrebno je prepoznatljivije kreirati u skladu sa potrebnim znanjima, vještinama i općim sposobnostima koje student mora imati po završetku studija. Usredsređeniju pažnju posvetiti sticanju ključnih kompetencija tokom studija kao što su: jezične, digitalne, “učiti kako učiti”, socijalne i građanske, kompetencije građenja novih perspektiva, inicijativnosti i poduzetnosti;

7.1.1.8. Doveođenje do kraja reforme sva tri ciklusa studija (dodiplomski, diplomski-master, doktorski) na svim visokoškolskim institucijama u skladu sa Bolonjskim modelom sa posebnim težištem na trećem ciklusu (doktorski studij), koji bi trebao biti od posebnog značaja u kontekstu ispunjenja strateških potrebe Islamske zajednice, njene misije u području odgoja i obrazovanja, te tržišta rada;

7.1.1.9. Doktorskim studijem okrunjuju se akademski studijski ciklusi, potvrđuje kvalitet i naučni kredibilitet visokog obrazovanja na visokoškolskoj instituciji i dovršava vertikalna studiranja. Osim toga ovaj nivo studija je od temeljnog značaja ne samo za afirmaciju naučno-nastavnog rada profesora nego i za uvođenje studenata u relevantniji naučnoistraživački i obrazovni proces. Islamska zajednica će stoga posebnu pažnju posvetiti saradnji njenih visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija u organiziranju zajedničkih doktorskih studija, naročito u onim oblastima koje su od neposrednog značaja za razvoj Islamske zajednice, te za duhovno-vjerski, društveni i kulturni život muslimana. Ovom saradnjom bi se istovremeno ostvarili relevantniji naučni standardi i dosegao viši kvalitet doktorskih studija;⁸

7.1.1.10. Studijski programi visokoškolskih institucija Islamske zajednice bit će, poput visokoškolskih institucija na državnim univerzitetima u Bosni i Hercegovini, temeljeni na jasnim ishodima učenja što podrazumijeva prijelaz s koncepta koji je zasnovan *na onome što nastavnik treba prenijeti na ono što student treba znati*.

⁸ Cilj relevantnih doktorskih studija (osnovnog izvora naučnika i visokokvalificiranih istraživača) jeste produciranje novog i kvalitetnog znanja, kojeg je neophodno podržati i dopuniti: osposobljavanjem za samostalan istraživački i interdisciplinarni pristup problemima, za samostalno istraživanje i kritičko ocjenjivanje rada drugih, sticanjem znanja, iskustava i generičkih vještina za kreativno i na istraživanjima utemeljeno rješavanje složenih društvenih, kulturnih, duhovnih, religijskih, ekonomskih i političkih problema. Ovim kompetencijama ostvaruje se temeljna i dodatna vrijednost doktorskih studija i doprinosi proširenju njihovih istraživačkih kapaciteta u kontekstu aktualnih potreba modernog doba.

7.1.1.11. Osavremenjavanje studijskih programa zahtijeva kontinuirani proces kojim će se osigurati saglasje između očekivanih ishoda učenja i potrebnih kompetencija svršenih studenata. U realizaciju postojećih i razvoj novih studijskih programa uvodit će se nove metode i informacione tehnologije, a visokoškolske institucije biće podržane u modernizaciji, nabavci i implementaciji najsavremenijeg softvera i hardvera, kako bi se doprinijelo da krajnji ishod obrazovanja, mjereno kvalitetom naučne i stručne osposobljenosti svršenih studenata, potpuno odgovara potrebama Islamske zajednice, njenoj misiji u modernom dobu i zahtjevima njenog tržišta rada;

7.1.1.12. Unaprijediti i osavremeniti nastavni proces, te osigurati viši stepen kompetencija akademskog nastavnog osoblja u stručnom, naučnom i didaktičkom pogledu.

7.1.2. Strateški zadatak: Osiguranje i kontrola kvaliteta

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije Islamske zajednice

7.1.2.1. Akademske standarde i kvalitet visokog obrazovanja na visokoškolskim institucijama Islamske zajednice nužno je podignuti na viši nivo i značajno unaprijediti. U procesu osiguranja kvaliteta bit će, kao i na državnim fakultetima univerziteta u Bosni i Hercegovini, uvaženi Evropski standardi u visokom obrazovanju (*European Standards and Guidelines, ESG*);

7.1.2.2. Razviti sistem upravljanja kvalitetom nastavnog procesa s ciljem sistematskog povećanja kvaliteta studija, nastave i uspjehnosti studiranja. U sistem osiguranja kvaliteta bit će ugrađene etičke norme i principi, usvojen etički kodeks visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada;

7.1.2.3. Razviti standarde i kriterije kojima će se unaprijediti i osigurati kvalitet u oblasti doktorskih studija, obrazovanja imama, nastavnika u medresama i vjeroučitelja u javnim ško-

lama, budući se ovim vrstama studija neposredno odgovara na akademske, stručne, kadrovske i misijske potrebe Islamske zajednice;

7.1.2.4. Uspostaviti interni sistem postdokorskog usavršavanja koji bi omogućavao studijski boravak na kvalitetnim inostranim univerzitetima i institutima;

7.1.2.5. Pokrenuti najmanje jedan zajednički studijski program na dodiplomskom, diplomskom-master i postdiplomskom-doktorskom nivou na arapskom i engleskom jeziku;

7.1.2.6. Osavremeniti nastavni i studijski proces, posebno u dijelu korištenja informacijsko-komunikacijskih tehnologija. U tom smislu težiće se uspostavljanju jedinstvenog savremenog informacionog sistema i baze podataka;

7.1.2.7. Uspostaviti program združenih studija (*joint degrees and joint studies*) unutar visokoškolskih institucija Islamske zajednice i fakulteta društvenih i humanističkih nauka u Bosni i Hercegovini i na međunarodnom nivou.

7.1.3. *Strateški zadatak: Razvoj koncepta cjeloživotnog učenja*

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije Islamske zajednice

7.1.3.1. U dobu u kojem se (informacijsko) znanje stalno i ubrzano povećava a njegove interpretacije neprestano mijenjaju, u kojem je nametnuta potreba da se stečene kompetencije povremeno provjeravaju i iznova procjenjuju, redovno obrazovanje je postalo nedovoljno. Ono što je naučeno u školama i na fakultetima nije dostatno da bi se kompetentno odgovorilo na aktuelne potrebe modernog društva i života. Osim toga, napredak i brze promjene u nauci i tehnici zahtijevaju primjenu novih koncepcija učenja i savremenih metoda rada;

7.1.3.2. Da bi odgovorili izazovima modernog vremena studenti i zaposlenici u Islamskoj zajednici moraju biti osposobljeni da se snalaze u svijetu stalnih i brzih promjena, da prate nove tehnologije, da brže i efikasnije usvajaju nove informacije, spoznaje i vještine. Neophodno je znati kako stalno učiti i kako dolaziti do novih metoda i znanja kojima je moguće odgovoriti na zahtjeve posla kojim se bavimo i ostvarivati dodatni kvalitet u njemu. Stoga vještine i kompetencije stečene kroz sve oblike obrazovanja trebaju biti usmjerene ka kreiranju stručno osposobljenih, odgovornih i društveno aktivnih članova Islamske zajednice spremnih za usvajanje recentnih znanja, informacija i vještina, te sposobnih za njihovo razumijevanje i interpretiranje iz duhovnog horizonta islama i potreba savremenosti;

7.1.3.3. Studijski programi na visokoškolskim institucijama Islamske zajednice bit će prošireni programima cjeloživotnog obrazovanja i profesionalnog usavršavanja. Cjeloživotno učenje i obrazovanje danas postaje strateški cilj svih obrazovnih sistema zapadnoevropskih društava. Zbog vrlo nepovoljnih demografskih projekcija sva evropska društva, uključujući i naše bosanskohercegovačko, nalaze se pred zahtjevom da sa usredsređenom pažnjom prepoznaju, usmjeravaju i podstiču postojeći ljudski potencijal te da s njim potpunije, racionalnije i efikasnije raspolazu. Na ovu okolnost ukazali su i ministri iz četrdeset šest evropskih zemalja potpisnica Bolonjske deklaracije, među kojim je i Bosna i Hercegovina, na Konferenciji održanoj u Leuvenu (2009). Posebno je istaknut značaj cjeloživotnog učenja, obuhvatnije učešće u visokom obrazovanju i mobilnost studenata;

7.1.3.4. Visokoškolske institucije Islamske zajednice u saradnji sa Upravom za obrazovanje i nauku te sa Upravom za vjerske poslove Rijasetu kreirat će posebne programe cjeloživotnog učenja i profesionalnog usavršavanja svih zaposlenika u Islamskoj zajednici sa posebnim fokusom na cjeloživotnom obrazovanju imama i muallima, napose onih u dijaspori, pro-

fesora i odgajatelja u medresama, nastavnika vjeronauke i kulture religija, menadžera u institucijama, službama i organima Islamske zajednice te članova njihovih timova. Težište ovakovrsnog obrazovanja bit će više na aplikativnim i praktičnim znanjima i umijećima nego na teorijskim. Studijski programi cjeloživotnog učenja i stručnog usavršavanja kreirat će se po najprije u skladu sa potrebnim znanjima, vještinama i općim sposobnostima koje student treba imati po završetku studija;

7.1.3.5. Visokoškolske institucije će biti glavni nosioci razvoja sistema cjeloživotnog obrazovanja i njegove provedbe u Islamskoj zajednici. One će se usmjeriti prema konceptualnom razvoju cjeloživotnog obrazovanja i profesionalnog usavršavanja još u toku realizacije sva tri studijska ciklusa, potom će razvijati različite vrste seminara, ljetnih i zimskih škola, kurseva i programa obuka koji se nude nakon završetka formalnog obrazovanja;

7.1.3.6. Programi cjeloživotnog obrazovanja i profesionalnog usavršavanja bit će, kad god to bude potrebno, kreirani i dijelom realizirani u saradnji sa ostalim naučnim i odgojno-obrazovnim institucijama Islamske zajednice (Institutom za islamsku tradiciju Bošnjaka, Gazi Husrev-begovom bibliotekom, medresama, Bošnjačkom gimnazijom i obdaništima).

7.1.4. Strateški zadatak: Primjena binarnog modela studija i razvoj strukovnih studija

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije Islamske zajednice

7.1.4.1. U modernom prostoru visokog obrazovanja, koji je zasnovan na Bolonjskom modelu, sve veća pažnja posvećuje se razvoju binarnog sistema studija, razdvajanju akademskih i strukovnih studija, jasnijem profiliranju i posebnom kreiranju njihovih studijskih programa. Ovom modelu studija i Islamska zajednica želi posvetiti znatniju pažnju;

7.1.4.2. Strukovnim studijima prevladavaju stručni nastavni sadržaji kojima se uglavnom usvajaju umijeća i praktična znanja. Međutim, nisu im nesvojstveni ni nastavni sadržaji posredstvom kojih se usvajaju i teorijska znanja. Na akademskim studijima prevladavaju nastavni sadržaji kojima se pretežno usvajaju naučna znanja teorijske naravi. Recepcija umijeća, odnosno praktičnih znanja je potisnuta i nadaje se drugotnom. U naznačenom kontekstu strukovni studij je fleksibilniji i znatno prilagodljiviji stalno mijenjajućim potrebama života i zahtjevima tržišta, dok je akademski studij posvećen osiguravanju izvjesnijih epistemoloških osnova i fundamentalnih znanja potrebnih modernom društvu, njegovim institucijama, tehnologijama i tržištu rada. No, obje vrste studija smjeraju pripremiti studente za cjeloživotno učenje. Strukovni studiji, iako znatno fleksibilniji i prilagodljiviji, ne bi se po kvalitetu trebali razlikovati od akademskih. Njihova razlika se sastoji ponajprije u ishodima učenja koje stoga treba jasno definirati, propitivati i verificirati.

7.1.4.3. Strukovni studij se nadaje mnogo prikladnijim od akademskog za unapređenje, prenos, praktičnu primjenu i razmjenu znanja, pružanje mogućnosti pojedincu, Islamskoj zajednici i društvu da neposrednije i produktivnije iskoriste znanja i vještine i usmjere ih ka ispunjavanju svojih praktičnih potreba, ka svijetu profesije i tržištu rada. Strukovni studijski programi u znatnijoj mjeri osiguravaju diplomiranim studentima stručna znanja i kompetencije koje su zasnovane na ishodima učenja, a utemeljene na dugoročnoj saradnji s potencijalnim korisnicima njihovih znanja;

7.1.4.4. Nastava na strukovnom studiju prepoznatljivije je usmjerena ka postizanju praktičnih znanja, profesionalnih vještina i sposobnosti; u njihovom kurikulumu značajno mjesto zauzimaju aplikativna znanja i praktična obuka. Relevantnost ovih studija (usklađenost broja i vrste studijskih programa s potrebama tržišta rada, zahtjevima profesije i interesima stu-

denata) u kontekstu potreba Islamske zajednice i muslimanske populacije povećana bi bila njihovim neposrednijim i prepoznatljivijim povezivanjem sa džematima, medresama, ostalim školama i odgojno-obrazovnim institucijama, što bi trebao biti prostor hospitovanja, odnosno praktičnog rada studenata;

7.1.4.5. Studentima naših fakulteta koji će se obrazovati na odsjecima za imame i nastavnike vjeronauke ili religijske pedagogije, predškolskog odgoja i socijalne pedagogije potrebno je, osim kvalitetnog teorijskog znanja, osigurati znatno više prakse, omogućiti im sticanje znanja i umijeća koja su aplikabilna i praktična, podređena potrebama Islamske zajednice i uspjehnosti poslova kojim će se baviti;

7.1.4.6. Pripremit će se pretpostavke za uvođenje binarnog modela studija i u skladu s tim planirati strategija razvoja visokog obrazovanja u Islamskoj zajednici;

7.1.4.7. Osnivat će se, ukoliko se ukaže potreba, novi studijski programi, odnosno odsjeci za strukovne studije na našim fakultetima;

7.1.4.8. Transformirat će se neki od postojećih odsjeka i kreirati novi studijski programi u skladu sa potrebama strukovnih studija.

7.1.5. *Strateški zadatak: Mobilnost studenata i nastavnika*

Nosilac aktivnosti: visokoškolske institucije Islamske zajednice

7.1.5.1. Akademska saradnja i mobilnost studenata, nastavnika i saradnika na visokoškolskim institucijama Islamske zajednice u proteklom periodu bila je zanemariva. Ostvarivana je tek na razini povremenih pojedinačnih angažmana nastavnika na inostranim univerzitetima i učešćima u međunarodnim programima. Prihvatanjem Bolonjskog modela studija na javnim univerzitetima u Bosni i Hercegovini akademskoj saradnji i mobilnosti morat će se posvetiti mnogo veća institucionalna pažn-

ja, što naravno važi i za fakultete kojima je osnivač Islamska zajednica. Mobilnost studenata, nastavnika i istraživača postaje ključna za osiguravanje visokog kvaliteta univerzitetskog obrazovanja kakvog ga promovira Bolonjski proces. Ona početkom 21. stoljeća bilježi ubrzan rast, a cilj joj je internacionalizacija visokog obrazovanja u skladu sa *Mobility Strategy 2020 for the European Higher Education Area*. (Bukurešt, 2012);

7.1.5.2. Studijski programi visokoškolskih institucija Islamske zajednice će također morati primjenjivati principe i standarde koji važe na fakultetima univerzitetā EHEA i podržavati razmjenu studenata i nastavnika te se uključivati u realizaciju zajedničkih istraživanja u skladu sa istraživačkim programima ERA. U skladu s tim visokoškolske institucije Islamske zajednice će izvršiti stanovite pripreme i prilagođavanja te definirati posebne uslove i kriterije za horizontalnu i vertikalnu mobilnost studenata kako unutar sistema akademskih studija (u sva tri ciklusa obrazovanja), tako i između akademskih i strukovnih studija (na prva dva ciklusa obrazovanja);

7.1.5.3. Ovakva saradnja, sa međunarodnom perspektivom, uključuje planiranje zajedničkih studijskih programa, naučno-istraživačkih projekata, akademsku mobilnost studenata, nastavnika i istraživača. Ona doprinosi boljem kvalitetu visokog obrazovanja i dosezanju izvrsnosti, povećava kompetencije, znanja i vještine nastavnika i studenata i uvećava mogućnosti za zaposlenje. Ona također omogućava prenos i razmjenu znanja i iskustva, unapređuje rad fakulteta i povećava tzv. *degree-mobility* (npr. broj združenih studija i ljetnih škola);

7.1.5.4. Islamska zajednica će podržavati saradnju (unutar-nju i vanjsku) svojih visokoškolskih institucija kao i mobilnost njihovih studenata, nastavnika i istraživača, te doprinositi njihovoj institucionalizaciji. U tom smislu će se pri Senatu visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija planirati osnivanje Povjerenstva za mobilnost i međunarodnu saradnju kao posebno tijelo koje bi koordiniralo saradnju i poticalo mobilnost u

skladu sa razvojnim potrebama visokog obrazovanja i naučno-istraživačkog rada Islamske zajednice;

7.1.5.5. Kao preduslov uspješnoj saradnji i mobilnosti na međunarodnoj razini institucije visokog obrazovanja Islamske zajednice morat će prepoznatljivije razvijati međusobnu saradnju i saradnju sa drugim visokoškolskim i naučnim institucijama u Bosni i Hercegovini i muslimanskom svijetu;

7.1.5.6. U ovom smislu izradit će se poseban plan mobilnosti koji će obuhvatati aspekte saradnje između fakulteta Islamske zajednice, fakulteta humanističkih i društvenih nauka komplementarnih studijskih programa u Bosni i Hercegovini, te aspekte međunarodne saradnje koja uključuje po kurikulumima bliske fakultete i institute u evropskim i muslimanskim zemaljama poput Kuvajta, Katara, Maroka, Turske i Malezije.

7.2. Naučnoistraživački rad

Visoko obrazovanje je bitno određeno naukom i naučnoistraživačkim radom. Ono posredstvom njih postaje to što jeste: visoko obrazovanje. S druge strane, jedan od najvažnijih načina egzistiranja moderne nauke zbiva se upravo posredstvom visokog obrazovanja. Tamo gdje oni ne saraduju, međusobno se ne obogaćuju i ne osnažuju napredak je suspendiran i društvo dospijeva u ozbiljne poteškoće. Stoga nauka i visoko obrazovanje bitno pripadaju jedno drugome i ne mogu se međusobno odvajati. Oni jedno drugome čine najrelevantniju pretpostavku i osnovu razvoja, a time i osnovu razvoja društva. Njihova neodvojivost je jedan od osnovnih načela i *Magnae Chartae* obrazovanja.

Svojim naučnim i naučnoistraživačkim aktivitetom nastavnici koji rade na visokoškolskim institucijama zadobivaju mjerodavniji intelektualni kvalitet i potvrđuju svoj akademski kredibilitet. Osim toga, oni su u situaciji da proces visokog obrazovanja osvježavaju, obogaćuju i osnažuju uključivanjem

na fakultete naučnika i istraživača sa instituta, istraživačkih centara i dugih institucija koje se bave naukom i istraživačkim radom.

U našoj savremenosti znanje se sa posebnom naglašenošću posmatra u horizontu odnosa obrazovanja, nauke, istraživanja i inovacija. Njime vlada, do modernih vremena, nezapamćeno dinamičan kvantitativni napredak: brzo se producira, usvaja i diseminira. Ovakvo znanje, ma koliko se često zbivalo u protivurijeku sa tradicionalnim formama znanja, sve više postaje izazov religiji i njenom obrazovanju. Ono postaje izazov i visokoškolskom obrazovanju Islamske zajednice.

Visoko obrazovanje je osnova društva čijom temeljnom karakteristikom postaje njegova zasnovanost na (znanstvenom) znanju. Takvo mjesto u društvu ono opravdava time što njegove institucije uvažavaju aktuelne potrebe društva, bivaju sve više istraživački usmjerene prema obrazovanju koje gradi prostor pojavi novih ideja i metoda, kreativnosti i inovacijama. U ovakovrsnom visokom obrazovanju studenti, naročito oni na doktorskim studijima, postaju dragocjen naučnoistraživački potencijal kakvog nema nijedna druga institucija. Na njima se događa *učenje putem istraživanja* umjesto *istraživanje nakon učenja*, što je vladalo dosadašnjim modelom visokog obrazovanja.

Znanje koje nastaje u obrazovnom i naučnom prostoru Islamske zajednice treba prepoznatljivije biti u funkciji afirmiranja religijskih, etičkih, duhovnih i naučnih vrijednosti te biti sposobno snažnije i kredibilnije učestvovati u znatnijem kreiranju društvenog “kapitala” za svoje potrebe. Posredstvom svojih visokoškolskih i naučnih institucija Islamska zajednica će nastojati postići da i njenom najvećom stvarnom vrijednošću bude znanje, napose ono zasnovano na nauci i istraživanju, te *čovjek znanja* – onako kako je razumijevan u horizontu islamske filozofske i pedagoške antropologije.

7.2.1. Strateški zadatak: Konvergencija visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije IZ

7.2.1.1. Na našim fakultetima – koji su trenutno previše nastavni, a njihovi studijski programi preovlađujuće obilježeni teorijskim znanjima – potrebno je znatno više pažnje posvetiti naučnoistraživačkom radu. Magistarski, odnosno diplomski-master i doktorski studiji, koji će se ubuduće na njima organizirati trebat će u znatno većoj mjeri biti zasnovani na fundamentalnim i naučno relevantnijim straživanjima;

7.2.1.2. Iako visokoškolske institucije Islamske zajednice nisu prioritetno naučnoistraživačke, one ovoj izuzetno važnoj dimenziji djelovanja trebaju posvećivati veću pažnju. To bi ih učinilo znatno aktuelnijim i kredibilnijim u domeni njihovog akademskog angažmana te ih dodatno osnažilo u ispunjavanju svoje intelektualne, duhovno-religijske, odgojno-obrazovne, etičke i kulturne misije;

7.2.1.3. Podsticati visokoškolske institucije Islamske zajednice da u svoje akademske strukture i studijske programe prepoznatljivije uključuju istraživačke i istraživačko-razvojne institute ili pak centre i tako jačaju sopstveni istraživački i obrazovni potencijal;

7.2.1.4. Visokoškolske i naučnoistraživačke institucije Islamske zajednice radit će na harmoniziranju izbora u naučno-istraživačka i nastavnička zvanja i tako omogućiti legitimnu razmjenu nastavnog i istraživačkog osoblja u oba smjera;

7.2.1.5. Bit će podržano uključivanje u naučni i istraživački proces na visokoškolskim institucijama naučnika, stručnjaka i istraživača koji su zaposleni na institutima i istraživačkim centrima, Gazi Husrev-begovoj biblioteci i drugim institucijama i službama Islamske zajednice čiji se zaposlenici bave stručnim i istraživačkim radom.

7.2.2. Strateški zadatak: Podrška nauci i naučnoistraživačkom radu

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije IZ

7.2.2.1. Istraživačima i naučnicima na visokoškolskim institucijama i institutima Islamska zajednica će nastojati osigurati ambijent, uslove rada i razvoja koji će doprinijeti njihovoj prepoznatljivijoj naučnoj kredibilnosti i kompetitivnosti u Bosni i Hercegovini, okruženju i muslimanskom svijetu;

7.2.2.2. Islamska zajednica će uspostaviti sistem podrške nauci, naučnicima i istraživačima, izgraditi mehanizme finansiranja naučnoistraživačkih projekata, naročito onih koji bi se zasnivali na leaderskom pristupu nauci i individualnim naučnoistraživačkim naporima, a koji su od posebnog interesa za Islamsku zajednicu, muslimane, islamsku nauku, obrazovanost i kulturu u Bosni i Hercegovini. Posebno će se podržavati okrupnjavanje naučnoistraživačkih projekata koji će biti finansirani sredstvima Islamske zajednice, slijedeći pri tome dijelom model saradničkih programa (*collaborative programmes*) Evropske unije.

7.3. Akademska saradnja *ad intra* i *ad extra*

Međusobna povezanost, saradnja i partnerstvo, otvorena komunikacija, povjerenje, razmjena intelektualnih i heurističkih iskustava čine samu osnovu odnosa u savremenom visokom obrazovanju, fundamentalno određuju njegove ciljeve i misiju i doprinose njihovom ostvarenju. To se naročito odnosi na one institucije koje pripadaju istom ili sličnom naučnom i obrazovnom području, duhovnom i vrijednosnom horizontu. Funkcionalna umreženost, saradnja i partnerstvo danas su pokazatelj kvaliteta i uspješnosti u visokom obrazovanju i naučnoistraživačkog rada, a njihovo odsustvo, prema *Magna Charta Observatory* (Bologna, 2001.), identificirano je kao jedna od njegovih najvećih slabosti. Odsustvo komunikacije, zatvorenost

i međusobna ignorancija, nesaradnja i “pocijepanost” potpuno su neprihvatljivi u ovodobnom prostoru visokog obrazovanja i ispod su razine akademske svijesti; smatraju se bolešću s kojom nije moguće smisleno i savremeno, kreativno i teleološki utemeljeno funkcionirati. Institucije koje na tome ustrajavaju nužno postaju same sebi svrha i gube stvarni *raison d'être*.

Visokoškolske institucije Islamske zajednice će, po naravi stvari, morati u znatno većoj mjeri biti upućene na saradnju sa drugim članicama univerziteta čijim su dijelom, osobito sa onim fakultetima koji pripadaju području humanističkih i društvenih nauka. No, one će imati posebnu obavezu razvijati potpuniju, funkcionalniju, konzistentniju i institucionalno zasnovaniju međusobnu saradnju, koja jeste bitni dio njihove misije u kontekstu Islamske zajednice, njihove naučne i odgojno-obrazovne svrhe. Ovakovrsna saradnja do sada je gotovo potpuno izostala. Postojala je tek na razini pojedinačnih i povremenih kontakata nastavnika i administrativnog osoblja, što se dijelom može pravdati dosadašnjim oficijelno nepostojećim zajedničkim i institucionalno oformljenim prostorom visokog obrazovanja Islamske zajednice. Ono što je bilo na djelu jeste fragmentiran, diseminiran i nefunkcionalan, više podrazumijevajući, prostor visokog obrazovanja, bez zajedničkog središta, institucionalnog okvira, vizije razvoja i strategije djelovanja.

Islamska zajednica želi da njene visokoškolske institucije u budućnosti imaju ključnu ulogu u izgradnji njenog “socijalnog kapitala”, odnosno izgradnji Zajednice zasnovane na kvalitetnom znanju i povjerenju, saradnji, međusobnom uvažavanju i solidarnosti. Stoga će Islamska zajednica u narednom desetogodu snažno podržavati integracijske procese unutar svog visokog obrazovanja, prvo posredstvom institucionalnog povezivanja i saradnje, potom posredstvom kreiranja razvojnih programa, razmjene studenata, nastavnika, istraživača i administrativnog osoblja, te izgradnjom i osavremenjivanjem zajedničke naučne i obrazovne infrastrukture.

Služenje islamu, muslimanskim vjernicima, Islamskoj i društvenoj zajednici, kao i učestvovanje u njihovom razvoju treba biti jedna od temeljnih komponenti misije visokog obrazovanja i naučno-istraživačkog rada u Islamskoj zajednici. Stoga je izgradnja mreže partnerstava među institucijama visokog obrazovanja, njihova neposrednija i intenzivnija saradnja sa Islamskom zajednicom, njenim institucijama i organima te naročito sa džematima *condicio sine quo non* budućeg razvoja naših visokoškolskih institucija. Ova partnerstva i saradnja također su važni i za razvoj same Islamske zajednice i osobito onih njenih struktura kojima je transfer znanja neposredno potreban.

7.3.1. Strateški zadatak: Saradnja visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija sa ostalim institucijama i organima Islamske zajednice

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije IZ

7.3.1.1. Rad visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija Islamske zajednice usaglasiće se sa njenim strateškim ciljevima u području vjerskog znanja, odgoja, obrazovanja, nauke i kulture, te sa njenim potrebama i mogućnostima;

7.3.1.2. Od visokoškolskih institucija se očekuje da svojim obrazovnim, stručnim i naučnim potencijalom budu neposrednije i aktivnije uključene u ispunjenje potreba Islamske zajednice i da učestvuju u njenom razvoju, da kvalitetom međusobnih odnosa i kreiranjem partnerstva podstiču transfer znanja, interaktivnu saradnju i sve ostale oblike zajedničkog rada;

7.3.1.3. Dio svojih obrazovnih i istraživačkih aktivnosti visokoškolske i naučnoistraživačke institucije će usmjeriti ka konkretnim problemima Islamske zajednice, duhovnim, vjerskim i sociokulturnim potrebama njenih vjernika, čime će ujedno potvrđivati relevantnost svoje osposobljenosti, senzibiliziranosti i društveno odgovornog ponašanja.

7.3.2. Strateški zadatak: Međusobna saradnja visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije Islamske zajednice

7.3.2.1. Prioritetni zadatak Islamske zajednice u domeni visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada bit će razvoj institucionalnih oblika saradnje između njenih visokoškolskih institucija, što je do sada gotovo potpuno izostalo;

7.3.2.2. Razvijat će se i primjenjivati modeli integracije i saradnje kojim se unapređuje nastavni i istraživački proces, ostvaruje veća efikasnost i racionalnost u korištenju resursa, zadržava autonomija i povećava društvena, vjerska i duhovna odgovornost visokoškolskih institucija;

7.3.2.3. Saradnja između visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija Islamske zajednice posebno će biti usredsređena na zajedničko strateško planiranje visokog obrazovanja i naučno-istraživačkog rada, prepoznavanje zajedničkih ciljeva i potreba, usvajanje i primjenu relevantnih akademskih standarda i kriterija rada, kreiranje profila studija i izradu studijskih programa, razmjenu studenata, nastavnika i istraživača, formiranje zajedničkih katedri, odsjeka i naučnoistraživačkih timova, organiziranje zajedničkih doktorskih studija te studija na arapskom i engleskom jeziku na sva tri ciklusa (dodiplomskom, diplomskom-master i doktorskom), što bi se realiziralo u saradnji sa partnerskim fakultetima i institutima iz zapadanoevropskih i muslimanskih zemalja;

7.3.2.4. Saradnja između visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija Islamske zajednice bi se naročito trebala ostvarivati u domeni zajedničkog odgovaranja na brojne izazove islamskom vjerovanju u modernom dobu i u Bosni i Hercegovini, osobito na one doktrinarne, te u domeni aktuelnih odgojno-obrazovnih i naučnoistraživačkih potrebe Islamske zajedni-

ce kao i u domeni oblikovanja njenog savremenog identiteta obrazovanja, napose onog visokoškolskog;

7.3.2.5. Jačanje ljudskih potencijala na fakultetima i povezivanje s alumnijima. U tom pogledu formirat će se Udruženje svršenika fakulteta (alumni) Islamske zajednice. To udruženje će, na volonterskoj osnovi i na prigodan i za to uobičajen način, povezivati svršeničke fakulteta, razvijati vidove zajedničkog djelovanja, promovirati kontakte i saradnju među svršenicima i afirmirati zajedničke vrijednosti. Podržaće se pokretanje lista ili glasila Udruženja svršenika fakultetā Islamske zajednice.

7.3.3. *Strateški zadatak: Formiranje Senata visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija Islamske zajednice*

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice, Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije Islamske zajednice

7.3.3.1. Kako bi međusobna povezanost, saradnja i partnerstvo između visokoškolskih institucija bili potpuno i funkcionalno provodivi, konzistentno realizirani i vođeni neophodno je da budu prikladno institucionalno oformljeni. S tim ciljem Islamska zajednica će formirati *Senat visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija Islamske zajednice*;

7.3.3.2. Senat će činiti četiri postojeća fakulteta Islamske zajednice, Gazi Husrev-begova biblioteka i Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka;

7.3.3.3. Senat bi koordinirao i unapređivao rad spomenutih institucija u području visokog obrazovanja, nauke i istraživanja, podržavao njihov razvoj i doprinosio uspješnosti i kvalitetu njihovog odgovora na potrebe Islamske zajednice i njenih muslimanskih vjernika, doprinosio efikasnijim odgovorima na nove zahtjeve i moderne izazove visokom obrazovanju i naučnoistraživačkom radu;

7.3.3.4. Jedan od prvih konkretnih oblika povezivanja i saradnje visokoškolskih institucija Islamske zajednice u sklopu Senata bit će, na osnovu postojećih katedarskih dispozicija, formiranje zajedničkih katedri islamskih fakulteta iz područja tefsira, hadisa, akaida, fikha, islamske filozofije, arapskog jezika, islamske kulture itd.

7.3.3.5. U funkciji provođenja Odluke o osnivanju Senata Islamska zajednica će ustanoviti Povjerenstvo, kao posebno tijelo ograničenog trajanja. Njegova zadaća će biti da razvije održive i konzistentne oblike institucionalne saradnje između njenih visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija;

7.3.3.6. Osnivanju Senata visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija Islamske zajednice prethodit će izrada studije o njegovoj opravdanosti, kao i izrada potrebnih pravnih akata;

7.4. Razvoj visokog obrazovanja i osnivanje novih institucija

Islamska zajednica želi vjerodostojno, djelotvorno i kompetentno odgovarati na izazove modernog doba i u vezi s tim dugoročno planirati svoje potrebe za pojedinim zanimanjima i profilima obrazovanja. Ona također želi sa većim stepenom nadnesenosti i odgovornosti pristupiti prepoznavanju i korištenju novih mogućnosti te jasnije definirati svoju ulogu u razvoju savremenog, napose vjerskog, odgoja i obrazovanja svih nivoa, nauke, kulture, društvenog napretka, zaštite prirodne sredine, (religijskog) turizma i socijalne skrbi, te kadrovske planiranja. U skladu s tim ona će se naročito posvetiti planiranju razvoja svog visokoškolskog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada, podržavati pokretanje novih studijskih programa i osnivanje novih institucija, visokih škola, fakulteta, instituta i fondacija, ukoliko se za to ukaže potreba. Islamska zajednica će također razmotriti pretpostavke za osnivanje vlastitog univerziteta. Pokretanju novih studijskih programa i institucija prethodit će izrada elabora-

ta, odnosno studija o opravdanosti njihovog osnivanja, pri čemu će biti primjenjivani odgovarajući akademski standardi i naučna metodologija. Preferirat će se oni studijski programi, stručne, naučne i istraživačke oblasti, odnosno institucije za kojim postoji neposredan interes i posebna potreba Islamske zajednice, njenih muslimanskih vjernika i bosanskohercegovačkog društva.

Islamska zajednica će posebnu pažnju posvetiti savremenom odgoju i obrazovanju imamā, rehabilitiranju i afirmiranju njihove duhovne, moralne i misijske uloge u kontekstu promijenjene situacije vremena, novih društvenih, povijesnih i kulturnih okolnosti u našoj zemlji Bosni i Hercegovini, okruženju, Evropi i muslimanskom svijetu. Bosanskohercegovački muslimani – kao autohton evropski narod i mjerodavan baštinik orijentalno-okcidentalnih kultura – trebaju imama za evropski kontekst, autentičnog islamskog ethosa, visokih obrazovnih dometa, aplikativnih znanja, kulturne širine i relevantnog duhovno-vjerskog kredibiliteta. Stoga Islamska zajednica želi obrazovati imama na novoj, savremenoj paradigmi i za XXI stoljeće, sposobnog da vjerodostojno odgovori ne samo zadaći vjere, potrebama svoje Islamske zajednice i bosanskohercegovačkih muslimana nego i izazovima modernog doba i svijeta u stalnim promjenama.

7.4.1. Strateški zadatak: Osnivanje departmenta islamskih studija na engleskom i arapskom jeziku (*Department of Islamic Studies*)

Nosilac aktivnosti: Uprava za obrazovanje i nauku Rijasetu Islamske zajednice; Fakultet islamskih nauka

7.4.1.1. Studij bi nastao na osnovama, godinama već realiziranog, program DIN-a (*Diploma in Islamic Studies*) na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu. U sklopu studija bio bi realiziran cjelovit program iz područja islamskih studija (*Islamic Studies*) u trajanju od osam semestara (240 ECTS bodova) sa nastavom na engleskom i arapskom jeziku;

7.4.1.2. Osnivanjem *departmenta* islamskih studija (*Department of Islamic Studies*) ostvarila bi se dugo već prisutna potreba omogućavanja studentima iz Bosne i Hercegovine, Evrope i svijeta da islamske nauke studiraju u Sarajevu na engleskom i arapskom jeziku;

7.4.1.3. Ovim studijskim programom na engleskom i arapskom jeziku udovoljilo bi se nasušnoj potrebi svestranog školovanja kadra u području islamskih studija (imama, vjeroučitelja, kulturologa, religiologa, komparativista) sposobnog da odgovori na narasle zahtjeve modernog doba, znatno promijenjene okolnosti u zapadnoj Evropi koja se integrira i koja ispostavlja nove potrebe i u pogledu religijskog obrazovanja i interkulturalnog odgoja;

7.4.1.4. Studij bi bio organiziran na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu, a u njegovoj realizaciji učestvovali bi nastavnici i sa ostalih naših fakulteta;

7.4.1.5. Prije pokretanja studija bit će urađen elaborat o njegovoj opravdanosti.

7.4.2. *Strateški zadatak: Osnivanje studija za ekologiju i turizam*

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice, Uprava za obrazovanje i nauku i visokoškolske institucije Islamske zajednice

7.4.2.1. Kao zajednica koja ima odgovornost za društvo i svijet čijim je dijelom Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini želi doprinijeti kulturi zaštite prirodne okoline i razvoju zdrave svijesti o njoj, napose one naučne i stručne. Zdrava prirodna okolina i poboljšanje kvaliteta ljudskog života zahtijeva saradnički pristup svih onih koji tome trebaju i mogu doprinijeti. Islamska zajednica sa svojim visokim obrazovanjem i naučnoistraživačkim radom želi u tome učestvovati i biti jedan od ključnih katalizatora saradnje. To bi bio njen doprinos samo-

održivom razvoju Bosne i Hercegovine i kvalitetu njene ekološke kulture te podrška širim kolaborativnim okupljanjima na naučnim, stručnim i razvojnim istraživanjima;

7.4.2.2. Turizam postaje sve važniji dio privrede i kulture i danas je aktuelniji nego ikada. Riječ je o atraktivnom području koje se u dimenziji potražnje i ponude izuzetno brzo transformira i gotovo svakodnevno mijenja, poprimajući iznenađujuće primamljive oblike. Danas je također sve privlačniji i popularniji religijski turizam, koji postaje ne samo predmet interesa nego i izvor zarade za mnoge pojedince i turističke zajednice. Upravljanje turizmom na način koji će omogućiti zaštitu, a potom i prikladnu afirmaciju svih prirodnih i kulturnih resursa, postalo je složeno i zahtijeva široko obrazovanje i savladavanje različitih znanja i vještina. Ključnu ulogu u razvoju turizma danas imaju menadžerski kadrovi koji moraju biti osposobljeni da svoje funkcije obavljaju odgovorno, vješto i kompetentno.

7.4.2.3. Zbog neposredne upućenosti na prirodu kao primarnog medija svoje ostvarenosti turizam je također sve više vezan za ekologiju i saradnički se odnosi prema njoj. Gotovo da ih je danas nemoguće posmatrati odvojeno. Ispostavlja se sve jasnija potreba da im se pristupa kao međusobno ovisnim i neodvojivim realnostima našeg posmodernog vremena te da se razvijaju u komplementarnom odnosu. Stoga ekološki senzibilizirane i turistički razvijene zemlje decenijama pokušavaju odgovoriti na izazov turizma i zaštite okoline osnivanjem studija na kojima se stiču znanja i kompetencije kojima je moguće odgovoriti na sve veće i raznolikije potrebe ekologije i turizma.

7.4.2.4. Ekologija i turizam postaju sve veći izazov za Islamsku zajednicu i sve češće su u fokusu njenog interesovanja. Na ovaj izazov ona želi odgovoriti kvalitetno i dugoročno, a to je najadekvatnije moguće pokretanjem posebnog studija za ekologiju i turizam. Na ovom studiju će se, prije svega za potrebe Islamske zajednice, obrazovati ekolozi, ekoetičari i instruktori ekologije, kulturolozi, turistički menadžeri, komunikolozi, vo-

diči i hotelijeri koji će, uvažavajući visoke savremene standarde, biti sposobni učestvovati u projektima i organizaciji hadža, umre, vjerskog turizma, dovišta, otvorenja džamija, velikih mevludskih, ramazanskih i bajramskih manifestacija, konferencijskog turizma, hotelijerstva, turističkih agencija za unutrašnji i međunarodni turizam, naročito onaj u muslimanskim zemljama bogate povijesti i kulture. Oni bi također bili osposobljeni ponuditi atraktivne i kvalitetne zabavno-rekreativno-edukativne turističke programe za našu djecu i omladinu iz dijaspore, tokom zimskog i ljetnjeg raspusta, za čim već izvjesno vrijeme postoji prijevika potreba;

7.4.2.5. Na studiju za ekologiju i turizam obrazovat će se visoko stručan kadar na sva tri ciklusa, koji će biti nosilac visoke ekološke svijesti i razvoja (religijskog) turizma u Bosni i Hercegovini u 21. stoljeću u okolnostima zabrinjavajuće ugroženosti prirodne okoline, ali i rastućih potreba Islamske zajednice i bosanskohercegovačkog društva za modernim turističkim menadžmentom i za kreiranjem više i senzibilnije ekološke i turističke kulture;

7.4.2.6. Na studiju će se profilirati stručnjaci iz domene ekologije i turizma koje do sada fakulteti u Bosni i Hercegovini nisu obrazovali, a za kojima u mnogim turističkim, ekonomskim, ekološkim i kulturno-religijskim djelatnostima postoji izražena potreba. Očito je da obavljanje naznačenih djelatnosti zahtijeva široko obrazovanje i poseban senzibilitet, znatno veće kompetencije, organizacijske i komunikacijske sposobnosti u području ekologije i turizma. Uspješno ih mogu voditi i ostvarivati samo visoko stručne i svestrano obrazovane osobe sposobne razumjeti složene fenomene ekologije i turizma u njihovoj cjelovitosti i kompleksnosti;

7.4.2.7. Studij će realizirati kvalitetno i širokim ekološkim i turističkim potrebama prilagođeno naučno i stručno obrazovanje iz područja ekologije, ekoetike, geografije, historije, umjetnosti i arhitekture Bosne i Hercegovine, poslovnog me-

nadžmenta u turizmu, stranih jezika, orijentalnih i evropskih, te tradicionalne islamske kulture. Obrazovanje će biti zasnovano na efikasnom i fleksibilnom transferu potrebnih teorijskih i aplikativnih znanja i kompetencija;

7.4.2.8. Dodatan kvalitet i fleksibilnost studij će zadobiti posredstvom izbornih predmeta koji će se odnositi na sticanje dodatnih jezičkih i kulturoloških kompetencija i, naročito, na pojedine vrste i grane turizma prije svega na one koje su specifikum našeg bosanskohercegovačkog i, posebno, religijskog turizma;

7.4.2.9. Osnivanju studija za ekologiju i turizam prethodit će izrada elaborata o njegovoj opravdanosti.

7.4.3. Strateški zadatak: Pokretanje studija za obrazovanje imama

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice, Uprava za obrazovanje i nauku i visokoškolske institucije Islamske zajednice

7.4.3.1. U strateškom planiranju razvoja visokog obrazovanja Islamske zajednice za period 2014.-2024. studij za obrazovanje imama ima središnje mjesto. On će, zajedno s Teološkim odsjekom na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu činiti okosnicu njenog sistema visokog obrazovanja. U shemi studija zasnovanog na načelu binarnosti Teološki odsjek na Fakultetu islamskih nauka razvijat će naučne, odnosno akademske modele kurikuluma, a studij za obrazovanje imama strukovne i bit će neposredno u funkciji razvoja aplikativnih znanja;

7.4.3.2. Studij će biti zasnovan na novoj, produktivnoj paradigmi obrazovanja, savremeno organiziran i sposoban odgovoriti na potrebu za imamom/duhovnim liderom XXI stoljeća. Studij bi zadržao svoju naučno-humanističku narav, ali bi bio više strukovni nego akademski, usmjeren savladavanju aplikativnih znanja i vještina, senzibilan za praktične vjerske,

duhovne, kulturne i društvene potrebe našeg vjernika i Islamske zajednice, te za njihove bosanskohercegovačke i evropske posebnosti. Dakle, studij bi bio zasnovan na binarnom modelu sa fokusom na primijenjena znanja i, kao takav, neposredno bi odgovarao na zahtjeve struke, a ne nauke; razvijao bi prije svega funkcionalna znanja, vještine te opće i profesionalne, prije svega generičke, kompetencije;

7.4.3.3. Studijski kurikulumi imali bi dvopredmetnu strukturu i bili bi zasnovani na ishodima učenja. Tako bi se sa studijem imameta istovremeno realizirao npr. studij građanskog prava ili medija, odnosno studij psihologije ili historije, bosanskog jezika i književnosti, ili pak studij sociologije, politike i međunarodnih odnosa, što bi prepoznatljivo povećalo kompetencije budućih imama, osposobilo ih za uspješnu “misiju u svijetu” i omogućilo im eventualno alternativno zapošljavanje u drugim institucijama;

7.4.3.4. Studij bi, počevši od petog semestra, imao posebne smjerove za imame u dijaspori, za njemačko, englesko i eventualno francusko govorno područje. Fokus studija na ovim smjerovima bio bi na povijesti, kulturi i geopolitici zapadnoevropskih zemalja, njihovim društvenim i pravnim sistemima, filozofiji evropskih integracija i Evropskoj uniji, te na usavršavanju njemačkog, odnosno engleskog ili francuskog jezika;

7.4.3.5. Studenti bi najmanje jedan semestar (pretposljednji) – radi upoznavanja stvarnosti džemata, sticanja neposrednog iskustva, umijeća praktičnog rada i primjene stečenih znanja – provodili na hospitovanju u džematima u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Sloveniji i Sandžaku, te u dijaspori. Džemate bi prethodno, u saradnji sa Vjerskoprosvjetnom službom Rijaseta i muftijstvima, odabrao menadžment studija za imame.

7.4.3.6. Svaki student bi bio vođen mentorom-profesorom sa matičnog studija i komentorom-imamom, koji bi bio dokazano uspješan i kvalitetan imam, dodatno pripremljen za mentorstvo

u sklopu programa koji bi bio za tu potrebu posebno kreiran. Studenti koji imaju hospitanje van Bosne i Hercegovine i područja južnoslavenskih jezika, u zemljama poput Njemačke, Austrije, Švicarske, Kanade, Australije, Engleske, SAD itd. bili bi dodatno uključeni u programe usavršavanja njemačkog ili engleskog jezika, odnosno stranog jezika studijskog smjera za kojeg su se opredijelili;

7.4.3.7. Na studiju bi se posebna pažnja posvećivala izučavanju arapskog jezika i fundamentalnih mjerodavnih tekstova, tradicionalnih i savremenih, iz područja našeg hanefijskog fikha, akaida, tefsira i hadisa. Stoga bi se u sklopu programa mobilnosti, odnosno razmjene studenata osigurao boravak svakom studentu na nekom od partnerskih univerziteta u muslimanskim zemljama arapskog govornog područja;

7.4.3.8. Osim sticanja znanja obrazovanje imama danas zahtijeva i usvajanje visokih standarda etičkog ponašanja, tolerancije, kulture komunikacije i dijaloga, čime ovaj studij uz didaktičko-naučnu zadobiva naglašeniju humanu i etičku dimenziju. Bez ove dimenzije naučno znanje bi, u kontekstu ovakovrsnog obrazovanja, postalo prazno, izgubilo bi svoju uvjerljivost i vjerodostojnost;

7.4.4. Strateški zadatak: Uvođenje sistema e-učenje (e-learning)

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije Islamske zajednice

7.4.4.1. Da bi bio savremen, efikasan i aktuelan, otvoren i široko dostupan, u funkciji praćenja života u stalnim i brzim promjenama studij na našim fakultetima nužno mora uključivati nove tehnologije i metode učenja. To se prije svega odnosi na korištenje multimedija i interneta kao nezaobilaznog sredstva u procesu savremenog visokog obrazovanja. Ovim sistemom

učenja, poznatim kao *e-učenje* (*e-learning*), uvodi se u studijske programe nova vrsta komunikacijskog kanala posredstvom kojeg se odvija nastava; njime je omogućen i pristup udaljenim izvorima i uslugama, omogućeno je studentima učestvovanje u nastavi i sa velike udaljenosti, intenzivirana njihova međusobna interakcija i interakcija sa svojim nastavnicima. Ovaj sistem također omogućava i učestvovanje u nastavi velikog broja studenata;

7.4.4.2. Uvođenjem *e-učenja* na visokoškolskim institucijama Islamske zajednice nastat će kvalitativne promjene u nastavi i istraživanju kroz osiguranje odgovarajuće ICT infrastrukture (kompjuterske i programske podrške), osposobit će se nastavnici, studenti i administrativno osoblje za upotrebu tehnologija i metoda *e-učenja*. *E-učenje* obuhvata različite aspekte korištenja ICT u obrazovanju: od korištenja kompjutera za tradicionalnu nastavu, preko kombinirane ili “miješane” nastave, koja se temelji na kombiniranom korištenju neposrednog kontakta u predavaonici i *on-line* aktivnosti, do nastave u potpunosti organizirane *on-line*, čime je omogućeno da se gotovo sve aktivnosti nastavnika i studenta odvijaju na daljinu bez potrebe fizičkog kontakta;

7.4.4.3. Senat visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija Islamske zajednice izradit će Strategiju uvođenja *e-učenja* na sve fakultete Islamske zajednice do 2017. godine.

7.4.5. *Strateški zadatak: Osnivanje Univerziteta Islamske zajednice*

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice i Uprava za obrazovanje i nauku

7.4.5.1. Univerzitet Islamske zajednice bi bio zasnovan na ideji cjeline znanja i ideji njegovog duhovnog digniteta; ostvarivao bi obrazovni i naučnoistraživački proces na sva tri ciklusa (dodiplomskom, diplomskom-master i doktorskom) u najmanje

tri od četiri (prema FRASCATI-ju) obrazovna područja: humanističkom, društvenom i prirodnoznanstvenom, i bio bi internacionalnog karaktera;

7.4.5.2. Univerzitet će pored ispunjenja svoje naučne i obrazovne misije posebnu pažnju posvećivati odgoju cjelovite osobe studenta zasnovanom na islamskom ethosu, njegovom aksiološkom univerzumu i duhovnoj tradiciji;

7.4.5.3. U definiranju matričnog koncepta univerziteta osim bosanskohercegovačkih i savremenih zapadnoevropskih iskustava visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada posebno će biti uvažena intelektualna iskustva najznačajnijih savremenih muslimanskih intelektualaca koji su kompetentno mislili problem visokog obrazovanja, naučno relevantno propitivali ideju savremenog islamskog univerziteta i definirali pretpostavke njegovog osnivanja na novim osnovama. Riječ je o najmlađim misliocima i naučnicima savremenog muslimanskog svijeta kao što su Fazlur Rahman, Ismail Raji al-Faruqi, Syed Naquib al-Attas i Seyeed Hossein Nasr. Oni su, prvi put u novijoj muslimanskoj povijesti, dali cjelovitu i kompetentnu teorijsku eksplikaciju ideje savremenog islamskog univerziteta iz horizonata relevantnih, tradicionalnih i savremenih, islamskih intelektualnih iskustava. Ideja savremenog islamskog univerziteta sazrijevala je i sticala svoja jasnija teorijska oblikovanja tokom sedamdesetih i osamdesetih godina XX stoljeća, decenijama u kojima su savremene *muslimanske obrazovne i naučne institucije te univerziteta bili samosvjesno uspostavljeni* (Ali A. Allawi). Prva javna prezentacija ideje savremenog islamskog univerziteta dogodila se u Mekki 1977. godine, na Prvoj svjetskoj konferenciji o islamskom obrazovanju, potom je propitivana na konferencijama u Istanbulu (1980) i Islamabadu (1984). Iz ovog koncepta obrazovanja nastalo je, *mutatis mutandis*, nekoliko najuspješnijih visokoobrazovnih i naučno-istraživačkih institucija u savremenom muslimanskom svijetu poput International Islamic University Malaysia (IIUM) i International In-

stitute of Islamic Thought and Civilization (ISTAC) također u Maleziji. Ove institucije su već kvalitetom svoga obrazovanja prepoznatljivo obilježile recentni muslimanski akademski prostor. U svom osnivanju univerzitet Islamske zajednice značajno bi slijedio ovu paradigmu visokog obrazovanja i uvažio iskustva, studijske i istraživačke programa, strukturu i organizaciju u mjeri u kojoj su oni provodivi u našim bosanskohercegovačkim i evropskim uslovima i ukoliko nisu inkompatibilni Bolonjskom modelu studija, na čiju provedbu su se obavezali svi državni univerziteti u našoj zemlji;

7.4.5.4. Univerzitet bi bio zasnovan na rehabilitiranoj i obnovljenoj islamskoj etici rada i potpunoj odgovornosti za ono što činimo; na svijesti o načelima živog islama i njegovim vjerodostojnim značenjima; na međusobnom povjerenju, priznavanju i solidarnosti; na utemeljenom samopouzdanju i odgovornosti; na moralnim načelima koja se odnose na obaveze prema Zajednici i svim njenim članovima; na osjećaju za zahtjeve našega vremena i osobitu narav svijeta u kojem živimo; na kvalitetnom i kompetentnom znanju i spremnosti da sebe mijenjamo;

7.4.5.5. Na univerzitetskim studijima posebna pažnja će biti usmjerena prema sticanju informatičkih, komunikacijskih, jezičkih i drugih vještina, nužnih za uspješan odgovor na izazove savremenog života;

7.4.5.6. Studijsku arhitektoniku Univerziteta Islamske zajednice ne bi činili njeni postojeći fakulteti, koji su članice javnih univerziteta, nego novi fakulteti ili odsjeci koji bi se, zavisno od potreba i mogućnosti, sukcesivno osnivali u jednom dužem vremenskom periodu. Postojeći fakulteti bi i nakon osnivanja Univerziteta ostali članice javnih univerziteta, sa stalno otvorenom mogućnošću da postanu članice Univerziteta Islamske zajednice, ukoliko izmijenjene okolnosti to budu nalagale;

7.4.5.7. Osnivanjem Univerziteta Islamske zajednice nje-no visoko obrazovanje bi steklo svoj akademski subjektivitet,

povećalo izgleda za povezivanje i saradnju sa islamskim univerzitetima u muslimanskom svijetu, ojačalo moći očuvanja islamskog identiteta svog obrazovanja i oblikovalo znatnije kompetencije za promoviranje duhovnih, intelektualnih i kulturnih vrijednosti islama i muslimana u evropskom kulturnom prostoru. Kao takav Univerzitet Islamske zajednice bi, zajedno sa sličnim univerzitetima u muslimanskom i evropskom svijetu, mogao razvijati saradnju i zajedno učestvovati u građenju jedinstvenog obrazovnog prostora, što bi omogućilo usklađivanje obrazovnih programa, razmjenu iskustava, osiguralo prohodnost nastavnika, studenata i ostalog akademskog osoblja, te racionalnije, svrsishodnije i djelotvornije korištenje naučnih i obrazovnih resursa;

7.4.5.8. Univerzitet će imati i ulogu mjerodavnog baštinika tradicije visokog obrazovanja u našoj zemlji, od osnivanja Gazi Husrev-begove medrese 1537. godine preko *Više islamske šerijatsko-teološke škole* i Sarajevskog univerziteta do Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu, islamskih pedagoških fakulteta u Zenici i Bihaću i Fakulteta za islamske studije u Novom Pazaru;

7.4.5.9. Poseban značaj Univerziteta bio bi u tome što bi rehabilitirao tu tradiciju i neposredno doprinio njenom oživljavanju te oficijelno objavio kao njen najznačajniji događaj osnivanje Gazi Husrev-begove medrese, prve visokoškolske institucije u Bosni i Hercegovini. Poznato je da je Gazi Husrev-begova medresa u Sarajevu imala, u obrazovanom sistemu Osmanskog carstva, status visokoškolske institucije u kojoj se stoljećima sticao najviši nivo obrazovanja, a koje nije bilo samo vjerske naravi. Kao takva ona je prva institucija visokog obrazovanja u našoj zemlji prema kojoj imamo poseban, nažalost dugo već zaboravljen, dug. Ova činjenica bit će ključna referencijalna tačka u povijesnom *backgroundu* univerziteta Islamske zajednice i imat će suštinsko značenje u njegovom odnosu prema matrici genuine tradicije koja ga utemeljuje. Formiranjem Univerziteta datum osnivanja Gazi Husrev-begove medrese bit će

neposredno rehabilitiran kao najznačajniji događaj u povijesti bosanskohercegovačkog visokog obrazovanja do modernog doba i, makar u institucionalnim okvirima Islamske zajednice, signiran kao datum početka povijesti visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini;

7.4.5.10. Univerzitet će biti usmjeren prema istraživanjima i na njima zasnovanom obrazovanju, jer samo ovako zasnovan univerzitet može biti temelj savremenom i djelotvornom razvoju Islamske zajednice i prilog razvoju našeg društva kao društva zasnovanog na znanju;

7.4.5.11. Univerzitet Islamske zajednice bit će obilježen dovoljnom međusobnom raznolikošću i osobenošću svojih članica, odnosno odsjeka i studijskih profila kako bi se izbjegla uniformnost, sterilna i monotona sličnost. Stoga će svoje studijske programe, obrazovno i istraživačko djelovanje razvijati na konceptu interdisciplinarnosti, multidisciplinarnosti i transdisciplinarnosti što je težnja svih uspješnih savremenih univerziteta okrenutih budućnosti;

7.4.5.12. Univerzitet bi se profilirao kao integrirani univerzitet, što znači da bi njegovi odjeli organizirali i provodili izvođenje svojih studijskih programa u sistemu formalno-pravne i funkcionalne integralnosti te da bi njihovi nastavnici, saradnici i ostalo osoblje bili zaposleni neposredno na univerzitetu odakle bi bili angažirani na pojedinim odjelima.

7.4.6. *Strateški zadatak: Pokretanje procedure i imenovanje povjerenstva*

Nosilac aktivnosti: Uprava za obrazovanje i nauku Rijasete Islamske zajednice

7.4.6.1. Donošenje (saborske) odluke o pokretanju procedure za osnivanje univerziteta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i izradi pravnih akata kojim bi se regulirao pravni okvir za njenu provedbu;

7.4.6.2. Imenovanje Povjerenstva za pripremanje potrebnih pretpostavki i koordiniranje poslovanja osnivanja univerziteta; članove Povjerenstva (i povjerenika) imenovao bi, na prijedlog reisu-l-uleme, Sabor Islamske zajednice;

7.4.6.3. Formiranje tima za izradu studije o opravdanosti osnivanja Univerziteta. Tim bi činili iskusni i dokazani univerzitetski stručnjaci i naučnici sa visokoškolskih institucija Islamske zajednice i univerzitetā u Bosni i Hercegovini te, ukoliko se ukaže potreba, stručnjaci i naučnici iz zemalja našeg okruženja, evropskih i muslimanskih zemalja.

7.4.7. Strateški zadatak: Osnivanje Fondacije Univerziteta

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku

7.4.7.1. Fondacije su uobičajene i posvuda u svijetu prisutne institucije koje se formiraju kako bi bile, prije svega finansijska, podrška u radu fakulteta ili univerziteta. Fondacija Univerziteta Islamske zajednice bila bi njegov vakuf, finansijski bi podržavala i pratila njegovo osnivanje i razvoj, od izrade studije o njegovoj opravdanosti, arhitektonskog projekta njegovog kompleksa do konačnih realizacija svih predviđenih faza. Kasnije, Fondacija će biti u funkciji unapređenja i podrške kvalitetu obrazovanja i naučnoistraživačkom rada na Univerzitetu, njegovim talentiranim studentima i istraživačima, izvrsnosti u obrazovanju, nauci, odgoju i kulturi življenja, kao i podrška primjeni visokih akademskih standarda na Univerzitetu i njegovom stalnom osavremenjavanju.

7.4.7.2. Stalnu osnovu sredstava Fondacije mogla bi činiti izdvajanja od 1% iz plata svih zaposlenih u Islamskoj zajednici (u zemlji i inostranstvu), prilozi i nepovratni darovi bogatijih muslimana i prijatelja Univerziteta;

7.4.7.2. Osnivanju Fondacije prethodila bi izrada elaborata o opravdanosti njenog osnivanja.

7.4.8. Strateški zadatak: Izrada idejnog projekta univerzitetskog kompleksa

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku

7.4.8.1. Ukoliko Rijaset Islamske zajednice procijeni da za takvo što postoje realna potreba i mogućnosti, formirao bi se tim arhitekata za izradu idejnog projekta univerzitetskog kompleksa. Arhitektura univerzitetskog kompleksa bila bi u redizajnu bosanske tradicionalne arhitekture. Univerzitetski kompleks bi naročito obilježavale sljedeće posebnosti:

- Redizajn bosanske arhitekture; urbane, plastično-umjetničke, hortikulturene i ambijentalne specifičnosti Bosne;
- Budući bi univerzitet bio baštinik tradicije visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini od vremena osnivanja Gazi Husrev-begove medrese 1537. godine do naše savremenosti, u univerzitetskom kompleksu bi bila vizuelno i simbolički predstavljena povijest visokog obrazovanju u Bosni i Hercegovini, počevši od osnivanja Gazi Husrev-begove medrese preko *Više islamske šerijatsko-teološke škole* i Sarajevskog univerziteta do Fakulteta islamskih nauka, islamskih pedagoških fakulteta i Univerziteta Islamske zajednice;
- Simboličko, likovno-plastično i tekstualno predstavljanje intelektualne povijesti Bosne oličene u njenim najvećim umovima, od kulturno-povijesno razvidnog srednjovjekovlja, preko novovjekovlja, koje je naročito obilježeno islamskom kulturom, do naše savremenosti, što bi bio vizuelni prilog uspostavljanju naše kolektivne, intelektualno i duhovno najrelevantnije, memorije;
- Umjetnička galerija ili muzej umjetnosti sa glavnim odjelom za islamsku umjetnost. Umjetnička zbirka bi bila formirana od djela uglavnom muslimanskih umjetnika iz Bosne i Hercegovine, Evrope i muslimanskog svijeta. Djela bi se najvećim dijelom prikupljala u akciji pod nazivom

“Umjetnici darivaju Univerzitetu Islamske zajednice”. Akcija bi bila trajnog karaktera i njome bi rukovodio menadžerski tim formiran pri Rektoratu univerziteta. Ovim bi naš univerzitet zadobio jedinstveno kulturno obilježje univerzalnog jezika po čemu bi bio jedinstven i prepoznatljiv u svjetskom prostoru visokog obrazovanja.

7.4.9. *Strateški zadatak: Osnivanje Instituta za pedagoška istraživanja*

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije IZ

7.4.9.1. Institut za pedagoška istraživanja bit će nova institucija Islamske zajednice naglašenog naučnoistraživačkog karaktera u području odgoja i obrazovanja. Poseban fokus njegovog bavljenja bit će istraživanje i unapređenje odgoja i obrazovanja u institucijama Islamske zajednice;

7.4.9.2. Institut će svoje postojanje opravdavati prije svega pokretanjem i ostvarenjem fundamentalnih istraživačkih projekata iz domene svoga bavljenja sa posebnom usredsređenošću na projekte koji će tretirati moderne i stalno mijenjajuće okolnosti našega života i svijeta, savremena pedagoška dostignuća, procese i izazove duhovnom, vjerskom i moralnom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini i, napose, u Islamskoj zajednici;

7.4.9.3. Institut će istraživati modele, oblike i metode odgoja i obrazovanja, nastavne planove i programe, kao i kvalitet literature, udžbenika i priručnika koji se koriste u mektebima, na našim islamskim fakultetima, medresama, ostalim školama i obrazovnim institucijama, obdaništima te u nastavi školske vjeronauke;

7.4.9.4. Institut će također biti u funkciji sticanja relevantnih heurističkih, metodoloških i naučnih pretpostavki za razvoj institucionalnih formi odgoja i obrazovanja u Islamskoj zajednici sa posebnim fokusom na mektebe, rad u džematima sa odraslim osobama i, osobito, sa mladima;

7.4.9.5. Institut će se baviti istraživanjem sistema odgoja i obrazovanja u Islamskoj zajednici i kvalitetom njegove institucionalne primjene, osavremenjivanjem i temeljnim usklađivanjem našeg sistema obrazovanja sa kompatibilnim i za Islamsku zajednicu i Bošnjake interesantnim sistemima obrazovanja u razvijenim zemljama;

7.4.9.6. Institut će se također prigodice i kada se za to ukaže potreba, baviti istraživanjima javnih i privatnih školskih sistema u Bosni i Hercegovini, potom istraživanjima udžbenika, kurikuluma, odgojnog i obrazovnog procesa, kao i epistemološkim, filozofskim, etičkim, religijskim i pedagoškim dimenzijama odgoja i obrazovanja;

7.4.9.7. Osim toga, Institut će doprinositi unapređenju opće i posebne naučnoistraživačke kulture kod nas u Bosni i Hercegovini, jačanju naučnoistraživačkih kapaciteta Islamske zajednice, naročito u području odgoja i obrazovanja, kao i kreiranju novih mogućnosti i perspektiva saradnje sa mladim naučnicima, stručnjacima i istraživačima u području odgoja i obrazovanja u zemlji, okruženju, Evropi i muslimanskom svijetu;

7.4.9.8. Osim naznačenoga, predmet naučnoistraživačkog bavljenja Instituta bit će:

- ispitivanje širokog područja odgojno-obrazovnih potencijala i potreba učenika, nastavnika, odgajatelja, muallima, roditelja i džematlija te potreba i potencijala Islamske zajednice, njenih muftijstava, medžlisa i džemata. Institut će nuditi relevantne, mjerljive uvide i informacije o tim potrebama i mogućnostima i predlagati načine njihovog korištenja i ostvarivanja;
- otkrivanje novih i efikasnih metoda i njihovo uvođenje u odgojno-obrazovni proces institucija Islamske zajednice;
- usavršavanje metoda interaktivnog učenja i rada u radionicama;

- evaluacija rada muallima, nastavnika, profesora i odgajatelja na odgojno-obrazovnim institucijama Islamske zajednice;
- pedagoška komunikologija, kao važna pretpostavka sticanja i razvoja komunikacijskih umijeća;
- izrada didaktičkog materijala (testovi, upitnici, grafofolije, radne sveske, pedagoški dosijei, nastavni plakati);
- učešće u izradi nastavnih planova i programa, udžbenika i priručnika za mektebe, vjeronauku u školi, medrese i fakultete;
- permanentna edukacija (davanje stručnih savjeta, pedagoških instrukcija i usluga, organiziranje kurseva i radionica za muallime, vjeroučitelje, nastavnike i odgajatelje naših odgojno-obrazovnih ustanova),
- propitivanje savremenog koncepta škole, savremenih tendencija prestrukturiranja fokusnih problema škole (socijalno isključivanje, problemi i poremećaji u ponašanju, akademski i školski uspjeh, rizična ponašanja),
- pružanje konceptualne i praktične podrške osnaženju odgojne i obrazovne funkcije savremenog vrtića,
- istraživanje tradicionalnog i savremenog koncepta porodice, a u funkciji osnaženja njezine duhovne, socijalizacijske, sociokulturne i odgojne uloge,
- propitivanje mogućnosti istraživački utemeljenog povezivanja i saradnje vrtića, obdaništa, škole i porodice sa Zajednicom, a u funkciji razvijanja izvjesnih modela preveniranja i tretiranja različitih ponašanja itd.

7.4.9.9. U okviru Instituta bit će moguće formirati niže organizacione jedinice specijalizirane za uža područja naučnoistraživačkog i stručnog rada;

7.4.9.10. Osnivanju Instituta prethodit će izrada elaborata o njegovoj opravdanosti.

7.4.10. Osnivanje Instituta za religijska i društvena istraživanja

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije IZ

7.4.10.1. Pri razvoju visokog obrazovanja i naučnoistraživačkog rada u sklopu Islamske zajednice treba voditi računa o regionalnoj zastupljenosti obrazovnih i naučnih institucija, o čemu, do danas, uglavnom nije postojalo strategijsko promišljanje. U tom smislu nameće se potreba planiranja osnivanja jednog instituta na području tuzlanske regije, koji bi mogao nositi naziv “Institut za religijska i društvena istraživanja”, sa sjedištem u Tuzli;

7.4.10.2. Tuzlanska regija nema ustanove ove vrste, nema niti fakulteta sa islamskim predznakom, a ne treba ni napominjati kakvu važnost ima jačanje duhovnog, intelektualnog i kadrovskog potencijala ovog područja Bosne i Hercegovine za ukupni razvoj i prosperitet bošnjačkog naroda i naše države. Tuzla ima društveni i naučni potencijal za takvu jednu ustanovu, s obzirom na profil Univerziteta u Tuzli, bogato islamsko duhovno i kulturno naslijeđe, kvalitetan i dobro uređen regionalni arhiv i druge pretpostavke;

7.4.10.3. Institut bi istovremeno bio prvi institut društvenog profila na ovom prostoru, pa bi se u tom smislu Islamska zajednica pojavila kao lider u procesima razvoja društvenih i humanističkih nauka u ravni institutskog rada i sistemskog naučnog istraživanja. On ne bi bio isključivo okrenut muslimanima već i pripadnicima drugih vjera te njegovanju međureligijskog dijaloga, veoma značajnog za razvoj društva i promicanje tolerancije u Bosni i Hercegovini.

7.4.11. Formiranje Arhiva Islamske zajednice u BiH

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku

7.4.11.1. Segment dokumentacijskog naslijeđa u smislu *arhivske građe* kao podloge kvalitetnog rada na izučavanju muslimanske prošlosti i baštine na ovim prostorima je veoma važan segment. Postojeće stanje sa arhivskim fondovima i zbirkama u Gazi Husrev-begovoj biblioteci je nezadovoljavajuće, kako u pogledu arhivističkog kadra tako i u pogledu središtenosti i dostupnosti dokumenata od krucijalne važnosti za istraživanje i rasvjetljavanje prošlosti Islamske zajednice i Bošnjaka, uključujući sve aspekte vakufske problematike.

7.4.11.2. Formiranje arhiva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini bi omogućilo kvalitetniji rad u ovoj oblasti prema arhivističkim standardima, u smislu svih potrebnih normativnih, tehničkih, materijalnih i drugih pretpostavki za nesmetan rad arhiva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, koji je nekad bio poznat kao Arhiv Gazi Husrev-begove biblioteke a danas kao Arhiv Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

7.4.11.3. Ovaj arhiv bi mogao imati svoja odjeljenja na razini općina, odnosno medžlisa, a to bi podrazumijevalo arhivističku obradu i konzerviranje brojne rasute građe “na terenu” (uglavnom građe nekadašnjih vakufsko-mearifskih povjerenstava) koja bi mogla propasti ako se ne stavi pod jedinstven sistem čuvanja i korištenja.

7.5. Izdavaštvo i biblioteka

Visokoškolske institucije imaju obavezu razvijati sve vrste aktivnosti koje su u funkciji realizacije njihove osnovne djelatnosti. One time doprinose osiguravanju cjelovitosti, kvaliteta i potrebnih standarda visokog obrazovanja. Dio tih aktivnosti vezan je za neizostavan razvoj biblioteke i izdavaštva, bez čega nastavu i naučnoistraživački rad na nekoj visokoškolskoj instituciji nije moguće valjano organizirati i kvalitetno provoditi u skladu sa relevantnim akademskim i stručnim standardima.

Svaki fakultet, kao dio svoje prioritetne obaveze, mora posebnu pažnju posvetiti izdavanje časopisa, zbornika radova, univerzitetskih udžbenika, knjiga, monografija itd. te stalnom obnavljanju, osavremenjivanju i popunjavanju svog bibliotečkog fonda. Izdavaštvo i biblioteka na visokoškolskim institucijama su neposredna podrška realizaciji nastavnog procesa, kvalitetu obrazovanja i naučnoistraživačkog rada. Oni neposredno doprinose dosezanju njihovog akademskog statusa i sticanju relevantne svijesti o sebi. Oni su često i zrcalo kvaliteta nastave i mjera kvaliteta odnosa prema ideji nauke i visokog obrazovanja na nekoj visokoškolskoj instituciji.

Fakultetske biblioteke su namijenjene prije svega njihovim studentima i nastavnicima, ali i stručnjacima i istraživačima. Specifičnost njihovog fonda treba se ogledati u posjedovanju dovoljno velikog broja knjiga i časopisa iz područja matičnih studija.

Posebno značajna aktivnost svakog fakulteta jeste izdavanje časopisa ili zbornika te kontinuirano organiziranje naučnih simpozija, osobito onih sa međunarodnim referencama, koji bi bili popraćeni publiciranjem radova.

7.5.1. Izdavaštvo

Temeljna zadaća izdavačke djelatnosti jeste da doprinosi razvoju nastavnih, naučnih, obrazovnih i drugih djelatnosti na vlastitim institucijama i njihovim organizacionim jedinicama. Ona također ima i motivacionu ulogu, a to znači da doprinosi građenju kulture istraživanja, vrhunske stručnosti, kreativnost i inovativnost, te da će doprinositi naučnoj i stručnoj afirmaciji profesora i saradnika na matičnom fakultetu.

Izdavačka djelatnost trebala bi da obuhvata izdavanje svih štampanih, audiovizuelnih, digitalnih i elektronskih publikacija: autorskih knjiga, prijevoda knjiga, predmetnih udžbenika, brošura, monografija nastavnika i saradnika, zbornika radova,

izvještaja sa konferencija, kontinuiranih publikacija (časopisa, zbornika radova), separata, kataloga, prospekata, plakata, razglednica, kalendara, mikrofilmova, video i tonskih zapisa, kao i izdanja na elektronskim medijima (CD diskovi, virtualne publikacije na internetu, elektronička djela koja se objavljuje na web stranicama i sl.).

7.5.1.1. Strateški zadatak: Pokretanje novih i podrška postojećim naučnim i stručnim časopisima

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije Islamske zajednice

7.5.1.1.1. Islamska zajednica će podržavati pokretanje novih, razvoj i unapređenje kvaliteta postojećih naučnih i stručnih časopisa na našim fakultetima, Institutu i Gazi Husrev-begovoj biblioteci;

7.5.1.1.2. Islamska zajednica će podržati, kao zajednički projekat njenih visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija, ponovno pokretanje časopisa *Islamska misao*;

7.5.1.1.3. Sve naučne i stručne publikacije visokoškolskih institucija Islamske zajednice (časopisi, zbornici radova fakulteta, publikacije sa naučnih i stručnih konferencija) bit će priključene na referentne baze kao što su EBSCOhost, Cambridge Journals Online, Sage Journals, Taylor & Francis Journal i sl.

7.5.1.1.4. Islamska zajednica će podržavati procese čiji će cilj biti da ohrabri objavljivanje naučnih i stručnih knjiga i članaka kao stalnu temeljnu obavezu nastavnika, saradnika i istraživača na njenim visokoškolskim institucijama i institutima;

7.5.1.1.5. Islamska zajednica će, u funkciji kvaliteta nastave i realizacije studijskih programa, posebno podržavati fakultete i Institut da izdaju - samostalno ili u saradnji sa El-Kalemom, drugim fakultetima, institutima i centrima – autorska djela svojih profesora, univerzitetske udžbenike, priručnike, hrestomatije i

sl. Za ove potrebe Islamska zajednica će nastojati - zajedno sa fakultetima, odnosno Senatom visokoškolskih i naučnoistraživačkih institucija - osigurati poseban finansijski fond podrške.

7.5.2. Biblioteke i bibliotečka građa

Sve do prošlog stoljeća biblioteke su bile pasivni čuvari ljudskog znanja i iskustva prikupljajući i čuvajući bibliotečku građu i čekajući da je korisnik sam potraži. Bogata izdavačka produkcija u prošlom stoljeću, kao i razvoj nauke, pokrenuli su biblioteke na široko otvaranje i kretanje u susret korisnicima nudeći im ne samo građu nego i informacije o bibliotečkoj građi. Koristeći savremene informacione tehnologije i međusobno povezivanje u sistem biblioteke obogaćuju svoje usluge pružanjem raznovrsnih informacija ne samo o vlastitoj građi koju posjeduju, nego i građi u drugim bibliotekama u sistemu, a sve s ciljem zadovoljavanja potreba korisnika. Na ovakav način biblioteke postaju aktivan učesnik u obrazovanju, samoobrazovanju, naučno-istraživačkom radu i stručnom usavršavanju. Naznačeno definira osnovni zadatak biblioteke. Riječ je o prikupljanju, stručnoj obradi, čuvanju i stavljanju na raspolaganje informacija o bibliotečkoj građi.

7.5.2.1. Strateški zadatak: Razvoj fakultetskih biblioteka

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije Islamske zajednice

7.5.2.1.1. Fakultetske biblioteke visokoškolskih institucija Islamske zajednice bit će znatno savremenije, funkcionalnije i efikasnije. U njima će se, u najvećoj mjeri, nalaziti literatura koja se koristi u nastavnom procesu i za istraživačke svrhe; vrsta bibliotečke građe ponajprije će odgovarati vrstama studijskih programa koji se izvode na fakultetima;

7.5.2.1.2. Fakultetske biblioteke će sa većom pažnjom, stručnom i informaciono-tehničkom osposobljenošću:

- prikupljati, stručno obrađivati i davati na korištenje bibliotečku građu i informacije neophodne za odvijanje i unapređivanje nastavno-naučnog procesa i naučno-istraživačkog rada na fakultetu. Riječ je prije svega o građi naučnog karaktera za nastavnike i saradnike, te glavnini obavezne literature za studente i znatnom dijelu dodatne literature iz svih predmeta – naročito onih stručnih – i svih ciklusa studija,
- pohranjivati i čuvati diplomske, magistarske i doktorske radove odbranjene na fakultetu u printanoj i elektronskoj verziji u svom bibliotečko-informacijskom sistemu;

7.5.2.1.3. Budući da fakultetske biblioteke nisu deponitne biblioteke vodit će se računa da se njihovi fondovi ne opterećuju nepotrebnom i zastarjelom građom, jer se u takvom slučaju gubi na funkcionalnosti i efikasnosti biblioteke;

7.5.2.1.4. U čitaonicama fakultetskih biblioteka omogućit će se studentima, nastavnicima i saradnicima pristup elektronskim bazama i elektronskoj bibliotečkoj građi;

7.5.2.1.5. Fakultetske biblioteke će biti umrežene u bibliotečko-informacijski sistem sa uzajamnom katalogizacijom, uzajamnom bibliografsko-kataloškom bazom podataka i lokalnim bazama podataka;

7.5.2.1.6. Korisnicima fakultetskih biblioteka bit će dostupne elektronske verzije diplomskih, magistarskih i doktorskih radove odbranjenih na svim fakultetima Islamske zajednice s ciljem razmjene iskustava i prevencije mogućnosti plagiranja radova;

7.5.2.1.7. Na svakom fakultetu čiji je osnivač Islamska zajednica posebna pažnja će se posvetiti razvoju matične biblioteke, popunjavanju i profiliranju bibliotečkog fonda: do 2018. godine svaka fakultetska biblioteka bi trebala imati najmanje 10.000, a do kraja 2024. godine 15.000 knjiga, od čega bi 50% bilo iz područja studija koji se realiziraju na fakultetu. Osim

djelima klasičnih autora biblioteka bi trebala biti prepoznatljiva po relevantnoj recentnoj literaturi, osobito onoj bez koje nije moguće imati uvide u aktuelne tokove nauke i istraživanja, niti realizirati kvalitetnu i naučno utemeljenu nastavu;

7.5.2.1.8. Raspoložive podatke o bibliotečkoj građi na svim našim fakultetima neophodno je u najskorije vrijeme elektronski obraditi. U tom smislu svaka biblioteka će kreirati vlastitu bazu podataka i izgraditi bibliotečko-informacioni sistem, podržan savremenom informatičkom i telekomunikacionom opremom;

7.5.2.1.9. Svaki fakultet bi trebao biti preplaćen najmanje na dva naučno relevantna svjetska časopisa koji tretiraju teme iz područja njegovih studija; časopisi bi trebali biti na arapskom i na engleskom jeziku;

7.5.2.1.10. Kontinuirano će se raditi na iznalaženju mogućnosti za stalnim povećanjem bibliotečkog fonda fakultetskih biblioteka, kako putem kupovine novih knjiga i časopisa, tako i ostavštinama pojedinih profesora;

7.5.2.1.11. Na nivou Senata fakultetā Islamske zajednice izradit će se plan standarda za popunjavanje knjižnog fonda fakultetskih biblioteka;

7.5.2.1.12. Islamska zajednica će nastojati da osigura znatnija sredstva kao podršku bibliotečkoj djelatnosti i izdavaštvu na svojim visokoškolskim i naučnoistraživačkim institucijama.

7.5.2.2. *Strateški zadatak: Formiranje biblioteke univerzitetskog tipa*

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije Islamske zajednice; Gazi Husrev-begova biblioteka

7.5.2.2.1. Univerzitetska biblioteka će se formirati nakon što se steknu svi elementi koji bi instituciju ove vrste činili mo-

gućom. Ona bi preuzela ulogu dobro organiziranog, prethodno formiranog Bibliotečko-informacionog centra. Bila bi krovna, centralna ustanova koja bi objedinila fakultetske biblioteke sa svim njihovim resursima;

7.5.2.2.2. Razmotrit će se mogućnosti za, djelomičnom ili potpunom, transformacijom Gazi Husrev-begove biblioteke u biblioteku univerzitetskog tipa koja bi bila u funkciji potreba visokog obrazovanja i naučno-istraživačkog rada Islamske zajednice;

7.5.2.2.3. Sa statusom biblioteke univerzitetskog tipa Gazi Husrev-begova biblioteka bi postala središte funkcionalnog povezivanja fakultetskih biblioteka u jedinstven bibliotečko-informacioni sistem.

7.5.2.3. *Strateški zadatak: Bibliotečko-informacioni centar (BIC)*

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije IZ

7.5.2.3.1. Bibliotečko-informacioni centar Islamske zajednice (BIC), bit će samostalan, nezavisan od drugih, ranije formiranih, biblioteka unutar Islamske zajednice. On će saradivati sa drugim samostalnim bibliotekama (npr. Gazi Husrev-begovom bibliotekom), ali neće opterećivati njihov sistem i neće zavisiti od njihovog rada, a sve zbog različite funkcije koju će obavljati i svrhe radi koje će i biti osnovan. To će biti namjenski i funkcionalno opremljen prostor koji će prioritetno služiti svrsi radi koje je formiran. U ovom centru radit će stručnjaci iz bibliotečkih i informacionih nauka.

7.5.2.3.2. Nadležnosti Bibliotečko-informacionog centra bila bi da:

- vodi i koordinira rad svih biblioteka koje pripadaju institucijama Islamske zajednice (univerzitetskih, fakultetskih, srednjoškolskih i drugih biblioteka slične namjene),

- propisuje procedure i pravila koja su usklađena sa bibliotečkim zakonom naše zemlje i općim bibliotečkim pravilima (usaglašeni jednaki standardi i obrazci, pravila formiranja, nabavke i korištenja resursa biblioteka),
- sistemski prikuplja, stručno obrađuje, pohranjuje i daje na korištenje informacije o bibliotekama, njihovim resursima i gradi koju posjeduju,
- daje smjernice koje pomažu odvijanju naučnoistraživačkog rada i nastavno-naučnog procesa,
- pomaže u svim vidovima kulturnog, naučnog i obrazovnog rada na fakultetima na način koordinacije, razmjene i sl.
- ostvaruje saradnju sa srodnim bibliotekama u zemlji i inostranstvu.

7.5.2.4. Strateški zadatak: Bibliotečko-informacioni sistem (BIS)

Nosilac aktivnosti: Rijaset Islamske zajednice; Uprava za obrazovanje i nauku; visokoškolske institucije Islamske zajednice

7.5.2.4.1. Izgraditi platformu, organizacijski model povezivanja visokoškolskih biblioteka u bibliotečko-informacijski sistem sa uzajamnom katalogizacijom, uzajamnom bibliografsko-kataloškom bazom podataka i lokalnim bazama podataka biblioteka učesnica;

7.5.2.4.2. U procesu standardizacije i kreiranja sistema treba kreirati bazu podataka o samim bibliotekama koje se na ovaj način povezuju;

7.5.2.4.3. U ovom dijelu može se iskoristiti iskustvo Gazi Husev-begove biblioteke i priključiti se sistemu koji koristi ova biblioteka (FACIT), s tim da bi bila nužna dorada i prilagođavanje u skladu s potrebama korisnika.